

**NEYDİK
NE
OLDUK?**

BORAN YAYINEVİ

NEYDİK NE OLDUK?

Birinci Basım: Kasım 2006

Baskı: Ezgi Matbaası

Davutpaşa Cad. Kazım Dinçol Sitesi 81 / 229

Topkapı/ İSTANBUL

Tel: 0212 501 93 75-612 07 68

Boran Yayınevi:

İstiklal Cad. Terzi Han No: 378/704

Beyoğlu /İSTANBUL Tel: 0212 245

27 35

ISBN: 975-92403-8-6

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM: İLKEİ KOMÜNAİ TOPLUM	7
Atalarımız Ağaıtan Yere İniyor	11
El Emeği Deyip Geçmeyin!	11
İlk Kapalı Konutlar	13
Atalarımız Artık Konuşabiliyor	14
İnsan Soyu Biçimleniyor	14
Atalarımız Komünist miydi?	15
Anaerkillik	16
İlkel Topluluk Gelişiyor	16
Tunç ve Demirin Keşfi	18
İlk Toplumsal İşbölümü	21
Ataerkillik	21
İkinci Toplumsal İşbölümü	22

Değişim ve Para	24
Ürünlerin Paylaşımında Değişiklik	24
Özel Mülkiyetle Birlikte Sömürü Tarih Sahnesinde	25
2. BÖLÜM: KÖLECİ TOPLUM	27
Kölelik Düzeni	29
Devlet	33
Sınıflar	35
Hammurabi Yasaları	36
Köylüler ve Zanaatçılar	37
Alet Edevatlardaki Gelişim	38
Ticaret ve Para	43
Kölecî Toplum ve Din	47
Mısır	48
Bilimin İlk Zamanları ve Gelişimi	51
Yazı	57
Mezarlar	59
Kölecî Düzenin Çatırdaması ve Çöküşü	61
Spartaküs İsyanı ve Roma	63
3. BÖLÜM: FEODAL TOPLUM	67
Feodalizmin Gelişmesi	72
Feodalitenin Ömrü	76
Feodal Dönemde Üretim İlişkileri	77
Zanaat ve Kentlerin Gelişimi	87
Kilise ve İktidar Savaşı	93
İsyanlar, Semboller ve Bruno	96
Kilitler Kırılıyor Kapitalizm Gelişecek Zemin Buluyor	142

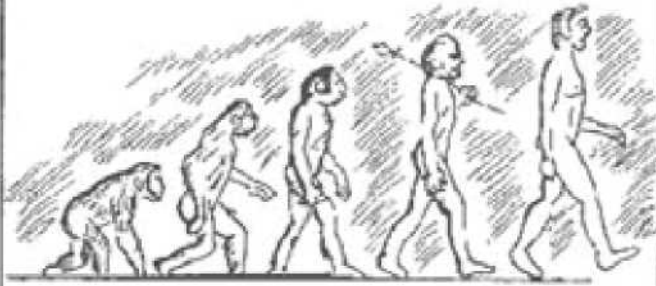
4. BÖLÜM: KAPİTALİST TOPLUM	107
Koyun Deyip Geçmeyin	
Pamuk Deyip Geçmeyin	118
Solculuğun Hikayesi	123
Sömürgecilik	126
Emperyalizm	127
 5. BÖLÜM: SOSYALİST TOPLUM	 135
Sosyalizm Üretim Araçlarının	
Özel Mülkiyetine Son Verir	142
Sosyalizmde Ekonomik Bunalımlar Yoktur	146

-BÖLÜM I-

İLKEİ KÖMÜNAL

TOPLUM

İLKEİ KOMÜNAL TOPLUM

Dünyamızda milyonlarca yıldan bu yana sayısız canlı türü ortaya çıkmış, sayısız canlı türü yokolmuştur. Çok eski zamanlardan bugüne gelebilen canlı türleri ise ilk hallerine göre oldukça değişmiş, evrimleşmiştir. Bu evrimleşme, doğanın tüm canlılara uyguladığı seçme sınavını başarıyla geçmenin bir koşuydu aslında. Ve Darwin buna "Doğal Seçme" dedi. Doğal Seçme'de evrimleşebilenler hayatta kaldı ve bugüne kadar geldi.

Bundan otuz milyon yıl kadar önce paropitek denen çok gelişmiş maymunlar tropikal ormanlarda yaşıyordu. Bunlar hem bugünkü şebek ve orangutanların, hem de Diryopiteklerin ataları oldular. Diryopitekler ise evrimleşerek insan, goril ve şempanzelere dönüştüler. İşte bizim atalarımız bu Diryopiteklerdi.

ATALARIMIZ AĞAÇTAN YERE İNİYOR

Atalarımız "Doğal Seçme" sınavının binlerce, milyonlarca yıl süren aşamalarında ter dökmüş, ama sınavdan alınının akıyla çıkmıştır. Daha doğrusu bir alın edinmiş demeliyiz. Zira ilk atalarımız hemen hemen alınsız ve hemen hemen çenesizdi. Bir alın edinmesi için çok uzun evrimleşme aşamalarından geçmesi gerekti.. Atalarımız hep ağaçlara tırmanır, o ağaçtan o ağaca atlarken elleri tutma hareketine uygun şekil almış, ayrıca vücutları dikey duruşa da uygun yapı kazanmıştı. Daha sonra ormanların seyrek olduğu yerlerde mecburen yere inmek ve yerde yaşamak zorunda kaldılar yerde yaşamak ağaçtan ağaca tırmanıp sallanmaya benzemiyordu. Yere sağlam basmak, dik durmak gerekiyordu. Atalarımız da , ilk zamanlar bocalaya bocalaya yürüsedeyken sonunda belini doğrulttu.

EL EMEĞİ DEYİP GEÇMEYİN!

Elleri hala içe büküktü ama ellerine de kendi emeğiyle yeniden şekil verecekti sevgili atalarımız. Nasıl mı?

Tabi ki başka hiçbir canlının yapamadığını yaparak; elleriyle aletler yaparak. Diğer hayvanlar gözünün önünde, elinin altında duran bir taş, bir sopayı kullanma yeteneğine bile sahip değilken bizim atalarımız o taş, o sopaya şekil verecek kadar gelişmişti. Emeğini, ellerindeki hüneri keşfetmişti ve giderek elleri çevikleşti, açıldıkça açıldı.

Eskiden bitkiler ve kuş yumurtalarıyla beslenen atalarımız, artık küçük memelileri, kertenkeleleri ve giderek, avlayabildiği büyük hayvanların etlerini yiyordu. Evet, büyük hayvanlar! Kendisinden çok daha büyük olan mamutları atları bile avlama becerisi göster-

ebiliyordu artık. Hem elini kullanma becerisi, alet kullanabilmesi, hem de beyninin-düşüncesinin giderek gelişmesi sayesinde yapabiliyordu bunu. Henüz konuşmayı bile bilmiyordu ama vücut diliyle anlaşılarak kalabalık av partileri düzenliyordu. Av partisi dediysek silahlı, atlı, köpekli değil elbette. Ama son derece ilkel de olsa işe yarar taktikleri vardı. Mesela hep birlikte mamutu kuşatıp stepi tutuşturuyorlardı. Ateşin çılgına çevirdiği mamut, ateşin olmadığı tarafa doğru koşuyordu. Yani bataklığa!.. Sonra da atalarımız keskinleştirdikleri taş bıçaklarla mamutu parçalıyor, yaşadıkları yere götürüp paylaşıyor ve afiyetle yiyorlardı.

Artık sadece ot yemek zorunda kalmayan, ette yiyecek atalarımızın beyni daha da geliyordu. Önü tamamen açıktı.

İLK KAPALI KONUTLAR

Önceleri her ağaç dibi, su kenarı bir sığınak olurken Buzul Çağı'nın şiddetli soğukları, atalarımızı daha korunaklı barınak arayışına itti. Ve tabi ki aradığını buldu; mağaralar! Ama ne yazık ki doğa, mağaraları yaparken atalarımızın konut ihtiyacını hesaba katmamıştı. Ama hiç sorun değildi. Atalarımız bunun üstesinden gelebilecek beceriye sahipti artık. Çok alçak olan mağara tavanını veya girişini taş aletleriyle kazıyıp genişletiyordu. Birde güzelce ateş yakıp , sıcacık konutun keyfini sürüyordu.

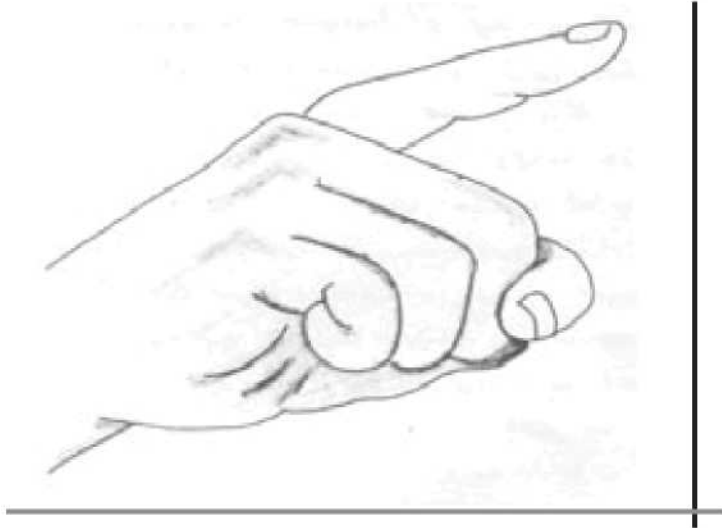
Buzul Çağı'nı güvenli mağara konutlarında atlatan atalarımız , sonraları kendi tasarımları olan konutlar yapmaya başladılar. Mesela kaya diplerinde hazır çatımsı yerler bulunca altına duvar örüyor, hazır duvar bulunca da üzerini örtüp ev yapıyorlardı. İki duvarı ören, dört duvarı da örebilirdi elbet ve böylece açık alanda kurulmuş ilk evler belirmeye başladı.

ATALARIMIZ ARTIK KONUŞABİLİYOR

Tüm bu evrimleşme süreci içinde emeği, becerisi gelişen atalarımızın beyni ve vücut yapısı da gelişiyordu. Çalışırken bir yandan da tüm organizması dönüşüme uğruyordu. Böylece önceleri ancak çığlıklar, böğürmeler biçiminde sesler çıkarabilen veya vücut diliyle, işaretlerle anlaşılan atalarımız daha farklı sesler çıkarma yeteneğine de kavuştu... Ve giderek aralarında iletişim sağlayan bir dil doğdu. Dil sayesinde edinilen deneyimler korunuyor ve yeni kuşaklara aktarılıyordu. İşte, atalarımız " Doğal Seçme" nin en parlak öğrencisi olarak yoluna devam ediyordu.

İNSAN SOYU BİÇİMLENİYOR

Atalarımız aşağı yukarı 700.000 yıl önce taşı kırarak, bölerek keskinleştirip ilk iş aletlerini yapmaya başlamıştı. Bundan 200-300 bin yıl sonra artık yontmayı öğrenmiş, taşta istediği biçimi verme becerisine

sahip olmuştı. Birbirine sürtünen taşların çıkardığı kıvılcımı farkederek ateşi bulmuştu. Buzul Çağı'nda birçok canlı türleri yokolurken atalarımız bu keşfi ve emeği sayesinde hayatta kalmış, hatta daha da gelişip bizden hemen hemen farksız olan Kromanyan adamına evrilmişti. Yani insan soyu artık tamamen belirginleşmişti.

ATALARIMIZ KOMÜNİST MİYDİ?

İnsan tüm diğer canlılardan farklı olarak emeğini kullanma becerisi gösterse ve işine yarayacak basit aletler yapabilse de, tek başına hayatta kalabilmesi mümkün değildi. Bu yüzden topluluklar halinde yaşıyordu. Yabani hayvanların saldırılarına karşı koyabilmek, avlanmak ve emeğini geliştirmek için birarada olmak zorundaydı. Ayrıca üretimin ilerlemesi ve iş deneyimlerinin korunması da buna bağlıydı.

Diğer yandan insanın ve kullandığı aletlerin gelişmesi henüz çok ilkel düzeyde de olsa, doğal bir iş bölümünü ortaya çıkarmıştı. Giderek erkekler ava gidip et ve deri ihtiyacını karşılarlarken kadınlar bitki topluyor, çocuklara bakıyor, evin düzenini sağlıyor, yaşlılarda iş avadanlıklarını yapıyordu. Bu doğal iş bölümü aynı zamanda emek üretkenliğini ve uzmanlaşmayı arttırıyordu.

Bütün bunlar bir insanın tek başına başarabileceği işler değildi. Ne demişler, bir elin nesi var, iki elin sesi var. Çok elin de çok sesi oluyordu elbette. İşte atalarımız da güçlerini toplu halde çalışmalarından ve ortak duygularından alıyorlardı.

Bu ilk insanların oluşturduğu ilkel topluluklar sınıfsız, insanın insan tarafından sömürülmediği topluluklardı.

İşte bu yüzden " İlkel komünist toplum" olarak da

adlandırılırlar. Topluluğun bir üyesi topladığı bitkiyi, avladığı hayvanın etini-derisini veya yaptığı avadanlığı topluluğun diğer üyeleriyle paylaşırdı.

Kuşkusuz, özellikle vurguladığımız gibi, ilkel komünist toplum insanın bilinçli ve iradi eylemiyle oluşmuş bir toplumsal sistem değil, tam tersine doğanın zorunlu kıldığı bir ortak yaşayış düzeniydi.

ANA ERKİLLİK

Doğal işbölümü içinde kadına düşen bitki toplama ve evle ilgili işler topluluğun geçiminde daha garantiliydi. Oysa erkekler tarafından yürütülen avlanma işleri rastlantıya bağlıydı, düzenli beslenmeyi garanti altına alamıyordu. Bu da, kadının 'ekonomik yaşamda' etkin rol oynamasını ve klanın yönetimini üzerine almasını doğurdu. Kadın klanın atası sayılıyordu ve işte bu yüzdendir ki, bu toplumsal örgütlenmeye ana erkil düzen denir.

İLKEL TOPLULUK GELİŞİYOR

Kendini emeğiyle yeniden yaratan insan taştan yaptığı en ilkel avadanlıklarla yetinecek değildi. Taşı parçalamak, yontmak, cilalamak artık çocuk oyuncağıydı. Çakmaktaşını da keşfetmiş ve kemikten yaptığı saplara çakmaktaşından yaptığı keskin başlar, ağızlar takmıştı. Böylece baltalar, bıçaklar, kamalar, ağaç saplı mızraklar, oklar yapabiliyordu artık. Ok ve yayı bulması ise büyük bir gelişmeydi. Ayrıca toprak çömlekler ağaç küpler yapmaya başlamıştı. Böylece bitki toplama yada avcılık işi iyi gittiği zamanlarda , besinlerini kötü günler için saklayabiliyordu.

Emek üretkenliği arttıkça yeni ve daha çok çaba isteyen işlere yöneldi. Tarım ve hayvancılık böylece

doğmuş oldu.

Toprağı sopa ve çapalarla kabartıyor, en iyi bitkilerin tohumlarını toprağa ekip ürün elde ediyorlardı. İlk yetiştirenler arpa, çavdar, buğday türü bitkilerdi. Ürünü biçmek için ağaç saplı, çakmaktaşıdan yapılmış keskin ağzı olan oraklar kullanılıyordu.

Tarımın bu ilkel biçimiyle birlikte atalarımız hayvancılığa da başlamıştı. Başlangıçta hayvanlar sürekle

avıyla kapalı yerlere sürülüyor, böylece yakalanan hayvanlar hemen öldürülmüyor, etini yemek için bir süre yedekte tutuluyorlardı. Sonraları hayvanları ağıla kapatıp tutsak etmek yoluna gittiler. Giderek de hayvanları evcilleştirmeye hayvan yetiştirmeye başladılar.

Üretimdeki bu gelişme insanların ortaklaşa örgütlenmelerinde de dönüşümler yarattı. Derece derece daha yerleşik yaşama geçilirken, komşu klanlarla birleşip kabileler oluşturmaya başladılar. Kabilenin oturduğu topraklar, ürünler, barınaklar hep kabilenin ortak malıydı. Kabilenin bütün işlerini topluluğun tüm üyeleri tarafından seçilen şeşer düzenliyordu.

Şeşer becerikli, cesur, deneyimli, yetenekli olmalıydı. Yetkileri babadan kalma değildi, yalnızca üyelerin oyuna bağlıydı ve her an görevden alınabilirlerdi. Servet bakımından kabilenin diğer üyelerinden hiçbir farkları yoktu.

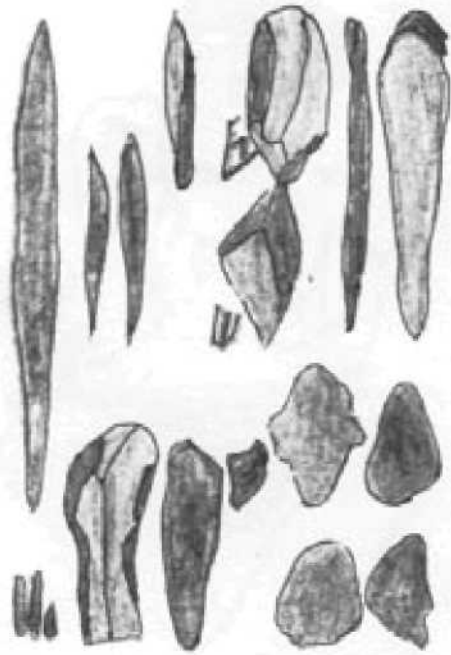
TUNÇ VE DEMİRİN KEŞFİ

M.Ö 5 ila 6. binyıllarda madensel aletler yapılmaya başladı ve bu köklü değişiklikleri de beraberinde getirdi.

Önce bakır bulundu. Ateşte eritilip şekil verildi. Sonra bakır ve kalayın karışımından tunç elde edildi.

Artık madenler "ustaca" işlenerek çapalar, oraklar, bıçaklar, kapkacak ve birçok başka alet yapılmıyordu.

Aletlerin çeşitlenmesi tarımın gelişmesine yol açtı. Yeni çapalarla toprak daha iyi kabartılıyor yeni oraklarla ekin daha iyi biçiliyordu. Tarlayı sulamak için arklar kazılmaya barajlar-bentler kurulmaya büyük kayalar yontularak suyu biriktirecek depolaya-

-25-

- 26 -

cak sarnıçlar yapılmaya başlandı.

Diğer yandan hayvancılık da gelişti. Köpek, koyun, keçi, domuz, eşek, inek gibi birçok hayvan evcilleştirildi. Hayvancılıktan et, süt, süt ürünleri, deri, yün gibi birçok ürün elde edilmeye başlandı.

İLK TOPLUMSAL İŞBÖLÜMÜ

İnsanın tarımda ve hayvancılıkta uzmanlaşması ilk toplumsal işbölümünü başlattı. Bazı kabileler sadece tarımla, bazı kabilelerse hayvancılıkla ilgilenmeye başladılar.

Zaten hayvancılık yapanlar, bir yerde uzun süre kalıp tarımla uğraşma imkanına sahip olamıyordu. Çünkü gittikçe çoğalan sürüleri, varolan otlakları kısa sürede silip süpürüyor ve başka otlaklara doğru göç etmek gerekiyordu. Tarımla uğraşan kabilelerde toprakları, topraktaki ekinleri bırakıp hayvan sürülerinin peşinden o otlak senin bu otlak benim dolaşacak değillerdi.

İlk toplumsal işbölümü böylece çiftçi kabileleri ve çoban kabileleri ortaya çıkardı. Elbette bu kabileler arasında alışveriş te yapılıyordu. Henüz para keşfedilmemişti. Zaten keşfedilseydi bile henüz bu çok anlamsız bir şey olurdu. Onlar aralarında değiş tokuş yapıyorlardı. Çiftçi kabileleri tahıl veriyor karşılığında çoban kabilelerden hayvansal ürün- hayvan alıyorlardı.

ATAERKİLLİK

Üretici güçlerin gelişmesiyle birlikte ilk toplumsal işbölümü doğmuş, aynı zamanda toplumun yapısında başka bir önemli etkide daha bulunmuştu.

Çoban kabilelerde, kabile ekonomisinde etkin rolü oynayan erkekti ve kabile için daha garantili ge-

çim koşullarını sağlıyordu. İşte bu yüzden anaerkilliğin yerini ataerkillik aldı.

Tarımla uğraşan kabilelerde bu değişiklik daha sonra ve daha yavaş oldu. Ama sonuçta tarımda daha çok alet kullanılmaya başlanması, hatta giderek toprağı sürmek, harmanı dövmek ve ürünü taşımak için hayvanlardan yararlanılması erkeğe giderek daha çok görev yüklenmesi demekti ve bu çiftçi kabilelerde ataerkilliğin ortaya çıkışı demekti.

Kadın da, artık konuşmayı öğrenmiş olduğu halde boş boş oturup dedikodu yapmıyordu elbette. Doku-ma, yemek, ev işi, çocuk bakımı hep kadının işiydi. Ama işte, kadının günümüze dek sürecek olan ikinci sınıf yolculuğı da başlamış oluyordu.

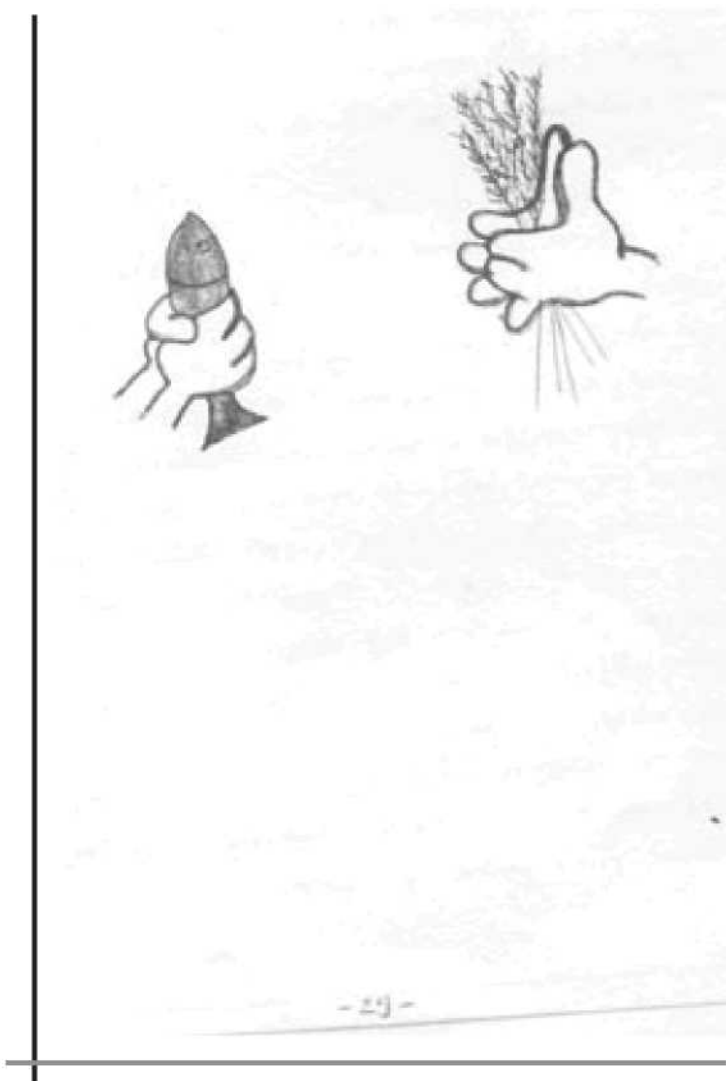
İKİNCİ TOPLUMSAL İŞBÖLÜMÜ

İnsan artık demiri ve başka madenleri de bulmuş ve işlemeye başlamıştı. Tarımda başlıca alet olan çapanın yerini demirli saban aldı böylece. Toprak daha iyi işlenir, daha çok verim alınır oldu.

Bununla da yetinmeyip, toprağın işlemede hayvanlar kullanılmaya başlandı. Çiftçilik giderek geliyordu.

Bütün bu gelişmeler, üretimin şu yada bu kolunda uzmanlaşmayı gerektiriyordu. Örneğin demiri işlemek, dökümcülük ve türlü madenlerden aletler yapmak kendini o işin inceliklerine vermek, zaman ayırmakla mümkündü ve topluluğun bağrında zanaatçılar doğdu.

Zanaatçılık topluluk için önemli bir iş koluydu. Zanaatçılar doğrudan tüketim mallarının üretiminde çalışmıyor ama, bu üretimlerin en verimli şekilde yapılabilmesi için iş aletleri yapıyorlardı. Bu da ikinci toplumsal işbölümüydü.

DEĞİŞİM VE PARA

İkinci toplumsal işbölümüyle birlikte, kabileler arasındaki değiş-tokuş ilişkileri de hızlandı. Eskiden ürünlerin tümü iç tüketime ayrılmış olup fazla olan ürünler değişime sunulurken, üretim geliştikçe, ürünlerin büyük kısmı değişime ayrılır oldu. Eskiden doğrudan doğruya bir mal başka bir malla değiştirilirken, artık alım-satım ortaya çıkmıştı. Yani bütün mallar, seçilen ortak bir meta ile değiştiriliyordu. Bu meta bazı bölgelerde koyun, bazı bölgelerde tuz, bazı bölgelerde kürktü. Daha sonra değişim için tek bir meta kabul edildi ve para ortaya çıktı. Şimdiki gibi darp-hanelerde basılmış kağıt veya madeni paralar değil elbette. Az bulunur hayvan kabukları, yada çeşitli madenler para yerine geçiyordu.

ÜRÜNLERİN PAYLAŞIMINDA DEĞİŞİKLİK

Artık emeğin üretkenliği öyle artmıştı ki, topluluk üyeleri beslenmeleri için gerekenden fazlasını üretebiliyorlardı. Yani artı-ürün dediğimiz ürün fazlalığı ortaya çıkmıştı. Bu ürün fazlalığı topluluğun ortaklık ruhunun ve birliğinin bozulmasının temel nedeni oldu. Çünkü artık geçim araçlarının elde edilmesi için büyük topluluklar halinde biraraya toplanmaya gerek yoktu. Bu aynı zamanda üretim araçlarının ve aletlerin özelleşmesi sonucunu doğurdu. Ürünlerde eskisi gibi eşit olarak değil, yapılan işin miktarı ve değerine göre paylaştırılır oldu. Bu değişiklik emeğin yetkinleşmesini, üretici güçlerin daha da gelişmesini hızlandırdı. Diğer yandan ilkel komünist toplumun yavaş yavaş dağılmakta olduğunu işareti oldu. Ve eski üretim ilişkileri artık yerini yeni üretim ilişkilerine bırakacaktı.

ÖZEL MÜLKİYETLE BİRLİKTE SÖMÜRÜ TARİH SAHNESİNDE

Artık çoban kabilelerde sürüler yavaş yavaş aile mülkü haline gelmeye başlıyordu. Keza, konut, kap-kacak, bazı aletler, kişisel emek araçları hepsi özel mülkiyete bırakılıyor, topluluğun kullanımına kapatılıyordu. Keza çiftçi kabilelerde de toprak hala ortak mülkiyet olsa da birçok tüketim malı ve geçim araçları özelleştiriliyordu.

Giderek özel mülkiyet, toplumsal ilişkilere damgasını vurmaya başladı. Kabile içinde kimileri zenginleşirken, kimileri fakirleşiyordu. Topluluğun malları yavaş yavaş reislerin ve klan aristokrasisinin elinde toplanmaya başladı. Ayrıca kabileler arasındaki değiş-tokuşun yerini çoğu zaman yağma ve soygun almaya başlamıştı. Bu yağma savaşlarında ele geçirilen tutsaklara, köle olarak çalıştırılmaya başladılar. Köle emeği çok verimliydi. Köleler karın tokluğuna çalıştırılıyor ve en zor işleri yapıyorlardı. Bu öyle kârlı bir işti ki sırf köle edinmek için savaşlar yapılır olmuştu. Elbette köle edinmek sadece topluluğun zengin kesimlerine özgü bir ayrıcalıktı. Zaten kendi küçük özel mülküne sahip olan diğer topluluk üyeleri de her an bir ekonomik yıkımla karşılaşp malını mülkünü yitirme ve kendisi köle olma tehlikesiyle karşı karşıyaydı.

İlkel topluluk düzeni son nefesini veriyordu. Topluluğun özgür üyelerinin emeği, artık toplumun zenginliklerinin biricik kaynağı değildi. Ayrıca artık toplumun zenginliği değil, farklı sınıflara bölünmüş toplumda, hakimiyeti elinde bulunduran sınıfın zenginliği söz konusuydu. Ve bu zenginliğin yegane kaynağı olarak sömürü ortaya çıkmıştı.

-BÖLÜM II-

KÖLECİ TOPLUM

NEYDİK ?

NE OLDUK ?!

-BÖLÜM 2 -

KÖLEÇİ TOPLUM

-22-

KÖLELİK DÜZENİ

İnsanoğlu çiğ süt emmiştir derler. Her dönem ve her insana uymasa da bu söz, özel mülkiyet ortaya çıktıktan sonra hiç de yabana atılamaz. Bir deneyin isterseniz. Höyükler, lahitler, piramitler, köle emeğiyle yaratılan ne varsa üstünüze üstünüze gelir. Çünkü bu bölümde anlatacağımız kölecî düzen, insanın en fazla aşağılandığı, gerek günlük hayatta, gerekse hukukta hayvanla eşdeğer görüldüğü bir düzendir.

Ne yazık ki insanoğlu, birbirinin elindeki mala, toprağa göz koymayı hatta kanlı savaşlarla aç gözlülüğünü doyurmayı öğrenmişti. İşte bundan sonra kabileler arasındaki savaşlar da kızışmıştı.

Yeryüzü zenginlik ve fakirlikle tanışmıştı. Ürünlerin değiş-tokuşu, bazen de soygunculuk sayesinde kimi aileler ve kabileler diğerlerinden daha da zengin ol-

dular. Her şey o kadar alenen yaşıyordu ki , kimse "çalış çabala senin de olsun" demiyordu.

Savaşlar kızışmıştı.

Savaşta tutsak alınanlarsa hemen orada mızraklar saplanarak öldürülüyordu. İstisna da olsa bazı tutsakların yaşamasına izin veriliyordu. Bağışlanması kara kaşı kara gözü için değildi elbette. Yaşadıkları topluluğun nüfusunu artırma ihtiyacı hissettiklerinde böyle yapıyorlardı. Böylece başka topluluklar karşısında üstün bir duruma gelmeyi hedefliyorlardı.

O dönemler bu amaçla tutsak edilen kişi sonraki dönemlerle kıyaslandığında oldukça şanslı sayılırdı. Tutsak olmasına rağmen yaşadığı topluluk içindeki insanlarla eşit haklara sahip olurdu. İçlerinden şairler bile çıkıyordu.

Bu durum böyle sürüp gitmedi tabi. Zenginleşenler işlerine yardım edecek insanlara ihtiyaç duydular. Çünkü hayvan sürüleri ve ektikleri tahıl miktarı gün geçtikçe artıyordu. Tarlaları sürececek, koyunları güdecek insanlar lazımdı. Artık savaşlardan döndükleri zaman mal mülkün yanısıra tutsak da getiriyorlardı. Böylece başka insanları köle yapmayı öğrenmişti insanoglu.

Köle edinmenin başlıca yolu, savaşlar, köle alışverişi, borçlanan topluluk üyelerinin köleleştirilmesi olmuştur. İlk yaygın köle emeğiye Asya ve Afrika'da ortaya çıkmıştır.

Şimdi diyeceksiniz ki, kölelik ölümden beter bir durum. Köleleşmektense ölmek daha iyidir. Haklısınız ama o dönemin kölelerine de haksızlık etmemek gerekir. Kölelerin mücadele ve isyan kavramlarıyla tanışmalarına daha vakit vardı. Çünkü o daha mücadele etmeyi öğrenmeden egemenler kendi çıkarlarına göre bir devletin ilk nüvelerini ortaya atmıştı.

- 25 -

-26-

DEVLET

Yunan şairlerinden Teognis, öyle bir zaman gelmiştir ki kölelerin özgür olamayacağı fikrini şu dizelele dile getirmiştir.

Ne soğandan gül çıkar

Ne köleden özgür insan

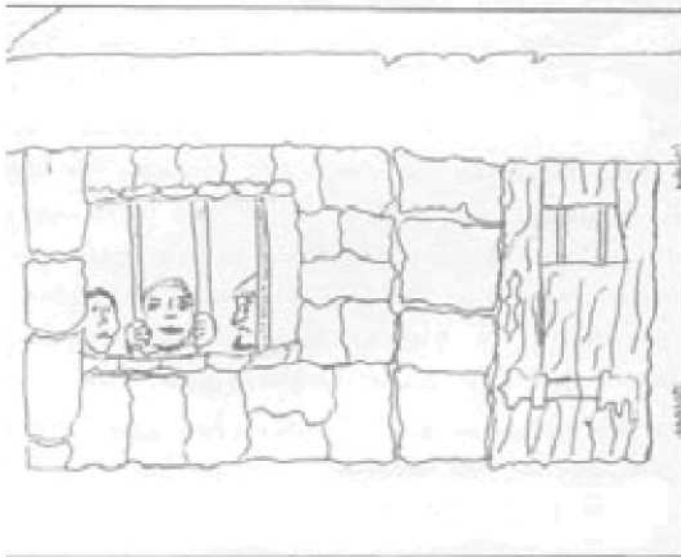
Şairlerin filozofların her dönem çağının aydınları, eşitlik, kardeşlik ve özgürlük arayışındaki insanlar olduğunu sanmak yanlıştır. Bugün de "aydınım" diyen birçok insan halkı hizaya sokmak için sırça köşklerde efendilerine hizmet etmektedirler.

Şair Teognis kölelerin köleleştirilmeden önce özgür insanlar olduğu gerçeğini unutmuştu(!) Artık köle bir mal, özgür insansa mal sahibiydi. Bir tarla, bir ev, kapkacak yahut bir hayvan gibi oğullarına veya başkalarına miras bırakılıyordu.

İlk toplumlardaki eşitliğin esamesi bile okunmuyordu.

Daha o dönemlerden hükmedenlerin hiyerarşik bir sıralanması vardı. Baba oğullarına hükmediyordu. Oğullarda karılarına. Ya da büyük gelin küçük gelinlere.. Kölelereyse emretmek serbestti. Çocuğundan yaşlısına herkes emredebilirdi. Köleler ayaklar altındaydı. Ama kadının durumu da içler acısıydı. İlkel dönemdeki hakimiyetini kaybetmiş, erkek hayata egemen olmuştu. İkinci sınıf bir vatandaşı o. Yeri köleden önce, kocadan sonraydı. Oysa bir dönemler kadın kendi evinden çıkmaz, evleneceği erkek onun yanına yerleşirdi. Bir türlü terazi dengede tutturulamadı bu meselede. Hep biri ya da diğeri ağır bastı.

Köleler emredilen her işi yapmak zorundaydılar. Koyunları otlatır, ahır ve ağıllara kapatırdı. Üzüm toplar şarap yapar, zeytinden yağ çıkarırdı. Ambarlara buğday doldururdu. Hiyerarşik sıralamada en alt-

-25-

ta yeralır ve herkesçe ezilirdi. Çünkü toplumda iki sınıf net çizgileriyle oluşmuştu. Efendiler ve köleler. Köle hep korkmalıydı. Onu sürekli baskı altında tutabilmek için bir baskı aygıtına ihtiyaç duydular. Devletletti bu. Yasalara ve işleyişe dair o günlerden bu günlere birçok bilgi aktarılmıştır. Hammurabi Yasaları en önemlilerindendir. Oluşturulan askeri gücün görevleri de net biçimde ortaya konuyordu.

İlkel topluluk döneminde askeri güç, eli silahlı olan herkesin biraraya toplanmasıyla oluşuyordu. Sonra da dağılıyorlardı. Köleci devletse sürekli bir ordu yaratmıştı.

Savaşlar da efendiler için kârlı bir iş olmaya başlamıştı. Savaş aletleri de geliyordu. Kılıç ve mızrak kullanıyor, bunun yanında savunma araçları da geliştiriliyordu. Miğfer giyiliyor, kalkan tutuluyordu. Kendini sürekli savaş araç gereçleriyle yenilemeye çalışan bu ordu halktan ayrı, halka düşman bir orduydü. Tıpkı Amerikan askerleri gibi insana yabancılaşmış vahşiler durumundaydılar. Din adamları da devletin destekçisi ve ondan ayrılmaz bir durumdaydılar. Güçlü olanların yanında yerlerini almışlardı.

SINIŞAR

Artık köleler ve köle sahipleri vardı. Toplum iki sınıfa ayrılmıştı. Öylesine acımasız bir çarkın içindeydi ki köleler, özgür günlerini hatırlamaya fırsatları bile olmuyordu. Bundan pek sözetmiyorlardı. "Özgürlük" tehlikeli bir sözcüktü. Bugünün "bağımsızlığı" gibi. Kafadan geçmekle kalmayıp da bu uğurda birşeyler yapılmaya başlandımı, maazallah kılıçla baltayla dikilirlerdi insanoğlunun karşısına. Çoğunluğu teşkil etmek, sonucu değıştirmezdı.

Köleler çoğunluktu ve ürettikleri ürünün az bir kıs-

myla yani boğaz tokluğuna yaşamını sürdüren ke-simdiler. Köle sahipleriye azınlıktı ve kölenin ürettiği ürünün fazlasına el koyan ve bunun üzerinden varına var katan kimseydi.

Gücü elinde bulunduran kalabalık kabileler kendi kabilelerinden kral seçmeye başladılar. Kral çoğunlukla en varlıklı kişi yani topluluğun reisi oluyordu. Ve babadan oğula devrediyordu.

Ne yazık ki sınışar böyle doğdu ve ilerleyen yüz-yıllarda, bin yıllarda genel özellikleri değişmedi. Aç gözlüler masum insanların kazançlarına göz diktiler. Azınlık hep çoğunluğa hükmetti.

HAMMURABİ YASALARI

Köleciler devletlerin kuruluşu M.Ö. 4. ve 2. binyıllara dayanıyordu. İlk köleciler devletler Mezopotamya (Sümer, Akad, Babil) Hindistan ve Çin'de kurulmuştur.

Kabileler diğer kabileler karşısında varlıklarını korumak zorundaydılar. Topluluklar birleşiyor ve kabile federasyonlarını oluşturuyorlardı. Kral da kendi içlerinden seçiliyordu. Afrika, Asya ve Amerika'nın eski köleciler devletleri böyle oluşuyor ve despot bir düzene dönüşüyorlardı.

Yasama, yürütme, yargı kralın elindeydi ve kral tanrı gibiydi.

Babil Kralı Hammurabi'nin bıraktığı yasalar günümüze kadar ulaşmıştır. Bu yasalar, dönemin toplumsal yaşamı konusunda bize net bilgiler vermektedir.

İşte günümüz egemenlerinin de düşlerini süsleyen Hammurabi Yasaları;

Köleler aile durumları gözetilmeksizin satılabilir. Armağan edilir yada miras bırakılabilir.

Köleler, sahiplerini gösteren bir damga taşırlar.

Bunları silmeye kalkanlara ağır cezalar verilir.

Bir kölenin çalınması veya bir köleye yataklık edilmesi ölümle cezalandırılır.

Köleler ve köle sahipleri dışında kabilelerde köylü ve zanaatçılar da vardı. Devlet bu kesimlere göre de düzenlemeler yapmıştı.

KÖYLÜLER VE ZANAATÇILAR

Demirci, Efendinin kapısını çaldı. Efendi;

- Gel kardeşim, ne istiyorsun, bana söyleyebilirsin, dedi.

- kem, küm, biraz borç para.. bahara öderim.

- işler kötü ama senin için...

Köleci toplumda kölelerin yanısıra, küçük köylü ve zanaatçılar da vardı.

Gün geçtikçe yoksullaşıyorlardı. Ve öyle bir duruma geliyorlardı ki yaşamlarını sürdürmek imkansız oluyordu. İşte o zaman zenginlerin kapısını çalıyorlardı. Borç para istiyor, zengin kardeşleri de çoğunlukla istenilen parayı vermekte pek tereddüt etmiyorlardı. Kaz gelecek yerden tavuğun esirgenmemesi gerektiğini çoktan öğrenmişlerdi. Borç ödenmediğinde kardeşlik, komşuluk hemen sona eriyor, borcunu ödeyemeyen, ailesi ile birlikte köleleştiriliyordu. Ya da yine ailesi ile birlikte tacirler tarafından kiraya veriliyorlardı.

Güya özgür olan küçük köylüler ve zanaatçılar ağır vergiler ödemek zorundaydılar.

Bazı yerlerdeyse borç para karşılığı toprak ipotek ediliyordu. Borç ödenemeyince ya köylünün toprağı elinden alınıyor, ya da toprakla beraber borçlu köleleştiriliyordu.

Eğer topluluk zayıfsa yakınlarındaki hükümdarın gazabına uğramak da ihtimaller arasındaydı. Hü-

kümdarlar büyük arazileri elinde bulunduruyor, fakat küçük arazilere de gözdikiyordu. Zayıf toplulukların arazilerine zorla el koyuyordu. Ve bu sayede köle sahiplerine, askerlere devlet görevlilerine, zorla aldığı bu toprakları dağıtıyordu.

Gün geçtikçe hükümdarlar ve köle sahipleri daha fazla toprağa ihtiyaç duyuyorlardı. Köle emeğinin kullanımıyla beraber iş aletleri de geliyordu.

ALET EDEVATLARDAKİ GELİŞİM

İnsanoğlu bu, boş durmaz. Sürekli düşünür ve üretir. Bu yüzden diğer varlıkların önüne geçmiş ve bilgi biriktirip deneyim kazanmıştır. İnsan şöyle bir geçmişe bakınca "neydik, ne olduk" demekten kendini alamıyor. Bu yanılla atalarımızla gurur duymak mümkün değil.

Babil'de artık demirden yapılan iş aletleri kullanılmaya başlanmıştı. Zanaatçıların aletleri de gelişmişti.

Saban kara toprağın bağrını yara yara ilerliyor, toprağı havalandırıyordu. Derinlerdeki verimli toprağı yüzeye çıkarıyor, toprak nefes alıyordu. Rüzgarda başaklar gürbüz çocuklar gibi salınıyorlardı.

Tarım bu aletler sayesinde öylesine gelişmişti ki çok az toprağa sahip olan Meksika'daki Aztekler bile tarım ürünleri satar olmuşlardı. Buldukları yöntemlere bugün gıpta ile bakmamak mümkün değildir.

Aztekler ekilebilir topraklardan yoksun olunca göl üzerinde yapay odalar yaptılar. Bunların üzerinde yüzen bahçeler, tarım işletmeleri kurdular. Kakao, kaşık, domates, mısır gibi bitkiler yetiştirip satıyorlardı.

Bu bolluk ve bereketten kölelerin de faydalandık-

larını düşünmek saçık olur. Bolluğun sefasını efendilerin sürdüğü bir düzendi köleci toplum.

Meksika yaylası üzerinde yaşayan Aztekler savaşlarda pek çok tutsak ele geçirmişlerdi. Ele geçirdiklerinin bir kısmını tanrılarına kurban ediyor, bir kısmını da köleleştiriyorlardı.

Kölelere en yorucu işler yaptırılıyor, en ufak bir sorunda bedenî cezalara, ölüm cezalarına çarptırılıyorlardı. Bugün bile gıpta ile karşıladığımız yüzen bahçeler köle emeğinin bir ürünüydü. Üreten onlardı, nimetlerden faydalananlar ise efendiler. Çomak sokmak gerekiyordu arı kovanına ama her şeyin bir zamanı vardı.

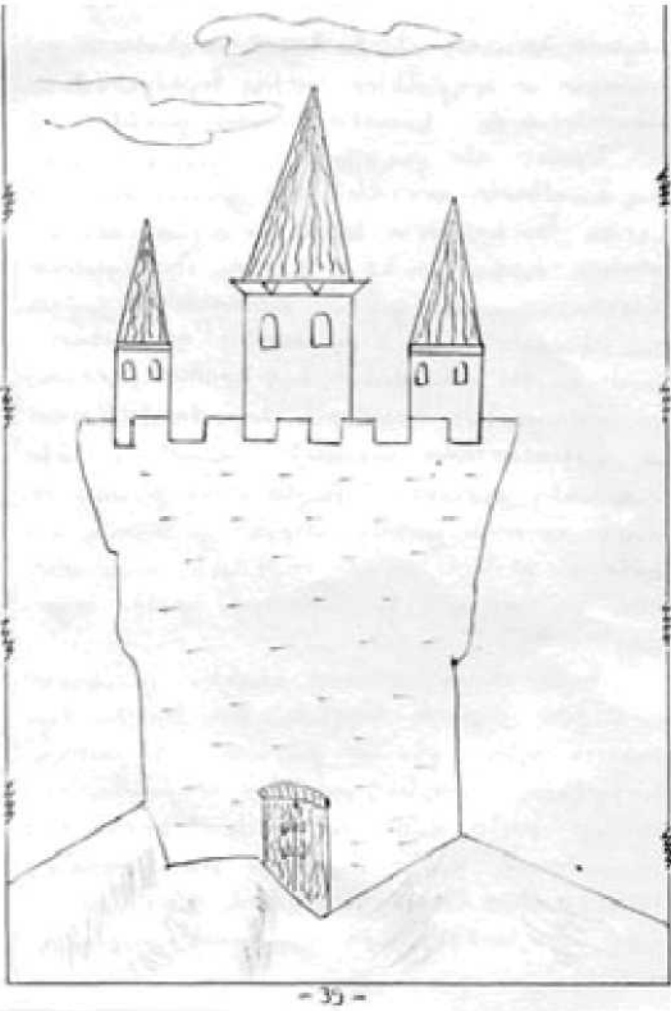
Gelişmeler sadece tarımla sınırlı değildi. Yine dokumacılık geliyor eski yöntemler yerini yeni tekniklere bırakıyordu. Yüksek ateşle büyük taşlar parçalanıyor, tuğla pişiriliyordu. Camcılık bir zanaat kolu haline gelmişti.

Mısır'da piramitlerin yapımında büyük taşları kaldırmak için özel düzenekler kuruluyordu. Ağır inşaat işlerinde yine köleler kullanılıyordu. Bu eserler karşısında Firavunlar'ın yüzü güldükçe nice köle ağır taşların altında inliyor, kimi de can veriyordu.

Gemi yapıcılığı hızla geliyordu. İnsanlar gördüklerinden esinlenerek yeni yeni icatlar ortaya çıkarıyordu. Gemilerin gövdeleri ve kuyruğu balık gövdesi ve kuyruğu gibi olmalıydı. Ama ön kısmı bir kuş gibi havalanmaya hazır olmalıydı. Böylece suyun yüzünde kalabilirdi. Bundan dolayı Fenikeliler'in gemilerinin gövdesi ve kuyruğu yüzen bir balık gibi, baş kısmıysa havalanmaya hazır bir kuş gibi yukarı kalkık oluyordu.

Savaşlarla beraber savaş araç gereçleri de gelişi-

yordu. Savaş gemileri mancınıklarla donatılıyor, savaş arabaları ve koçbaşları kullanılıyordu.

Bugünün misket bombaları, B-52'leri, Tomahawk'ları, cluster..lerinin işini o dönem mancınıklar görüyordu.

Evler iri taş bloklarla yapılır ve aile ocağı böylece korunmuş olurdu. Ancak başkalarını yağmalayan ve zenginlikleri artan toplulukların savunmalarını da kuvvetlendirmeleri gerekti.

Tepeleri, ele geçirilmesi zor yüksekçe yerleri taş duvarlarla çevirdiler. Bu yerlere kale adı verildi. Bu kalelerin birçoğu o günlerden bugünlere kadar varlığını korudu. Bu kalelerle karşılaşmayanımız yoktur herhalde. Ve çoğumuzun aklından şu soru geçmiştir; " ne zorları vardı ki bu adamların, kuş konmaz, kervan geçmez yerlere kendilerini hapsetmişler? Hem de yakınlarında ormanlık araziler, çayırliklar, çimenlikler dururken. " Bugün bizim gözümüz ormanlı, çi-menli yerleri ararken yerleşmek için onların gözleri, diğer toplulukların kendilerini en zor ele geçirebileceği yerleri arıyordu.

Kale, duvarlarından uzaklar görülebilecek gibi yapıldı. Uzaktan toz bulutu veya mızrak uçları görülür görülmez, savunma hazırlıkları başlar, insanlar, hayvanlar vb. hemen kale içine çekilirdi. Askerler kale duvarlarına dizilir, düşmanı ok yağmuruna tutmak için hazır beklenirdi. Kanlı bir savaş için beklenirken son model mızraklar, kılıçlar ve kalkanlar da kullanıma çıkardı. Savaş araç gereçleri son model ve üstün olanlar her zaman avantajlıydı. Henüz tüfek icad olmamış mertlik de tam anlamıyla bozulmamıştı.

Para bildiğimiz para biçiminde olmasa da, savaşların çoğu onun uğruna yapılıyordu.

TİCARET VE PARA

Napolyon henüz "para para para" dememişti. Çünkü devir onun devri değildi. Ama paranın ilk ortaya çıktığı dönemlerdi.

İlk toplumlardaki fildişi, kürk, deri vb.'nin yerini önce külçe halindeki madenler almıştır. Ya da farklı boyutlardaki teleklerin içi altın tozlarıyla doldurularak para yerine kullanılmıştır. Son olaraksa tüm bu madenlerin yerini para almıştır.

Değişik biçimlerde paralar kullanılıyordu artık. M.Ö. 6.7. yüzyıllarda Yunanistan'da para sikke biçimindeydi. Çin'de ise kılıç, kürek ya da bıçak biçimindeydi. Ortaları kare ya da yuvarlak delinenler de vardı.

Paranın olduğu yerde tacirler olmazsa olmaz. Bunlar hiçbir üretime katılmaksızın ucuza aldıklarını pahalıya satarak havadan para kazanan kimselerdir. Varlıklarını günümüze kadar sürdürmüşlerdir. Tacirler uzak bölgelere gider aldıklarını satar sonra yeniden alır ve satarlardı.

Üretim ticari bir nitelik kazanmıştı ve para ticareti kolaylaştırmıştı.

Zanaat ve ticaret geliyor, buna bağlı olarak kentler ortaya çıkıyordu. Alışverişlerin yapıldığı yerlerde kentler kuruluyordu. Bunun için de su kaynaklarının yakınında yol kavşaklarında yapılar yükseliyordu. Bu yapılar elbette bugünkü gibi çok katlı değildi.

İlk ticari ilişkileri nehir boylarında ya da deniz kıyılarında gelişti. Ve sadece ticaretle uğraşan devletler ortaya çıktı. Fenike köleci site - devletleri gibi. Fenikeliler'in Kıbrıs, Girit, Yunanistan ve Batı Akdeniz'le ticari ilişkileri vardı. Gümüş, kurşun, demir ve bakır ithal ediliyordu.

- 63 -

Milaslılar ulaşımın gelişmesi, gemilerin sık sık bölgelerine uğramasıyla buğday ve asma yetiştiriciliğinden vazgeçiyor, kumaş dokuyorlardı. Onlar için kumaş dokumak daha kârlı bir iş haline gelmişti.

Adeta dünya kazan tacirler de birer kepeçeydi. Sürekli oradan oraya dolanıp duruyorlardı. Afrika'nın en uzak ülkeleriyle bile ticari bağlantılar kurdular.

"Baharat Yolu" bir kervan yoluydu. Kızıl Deniz'i uzunlamasına geçiyor, Arabistan ve Akdeniz'in kıyı kentlerine uzanıyordu. Hindistan ve Afrika'dan sağlanan baharat, zambak, altın ve sonraları da köle ticareti yapılıyordu.

Güney Arabistan'ı Mezopotamya'ya, Çin'i " Büyük İpek Yolu"yla Orta Asya'ya bağlayan kervan yolları vardı.

Develer kıymete binmişti. Atlara göre daha sabırlı ve dayanıklıydılar. Çöl ve bozkırın yolu onların önünde açılıyordu. Bugün " nasılsınız?" sorusuna neden " aslanlar gibiyim" dendiğini anlamak güçtür.

Ticaretin gelişmesi paranın kullanımı beraberinde servet eşitsizliğini de hızlandırdı. Borç verenler zenginleşirken borç alanlar çoğunlukla köleleştiler.

Yine borç para verip faiziyle geri almayı meslek edinenler türemiştir. " Keşke türemez olsaydılar" diyesi geliyor insanın. Bugün bile Dünya Bankası gibi bu işi meslek edinmiş kurumlar karşısında sadece insanlar değil, birçok yoksul ülke halkları inim inim inliyor.

İnsanlar tepki duymasın yahut baş kaldırmassın diye, dine önem veriliyor, kah korkutarak, kah tevekküle çağırarak sesi kesilmek isteniyordu.

KÖLECİ TOPLUM VE DİN

İnsanoğlu tarihinin ilk dönemlerinde doğaya ilişkin çok az şey biliyordu. Öyle ki, doğaya, çevresine, yaşama dair bugün az çok komik gelebilecek sonuçlar çıkarıyordu. Mesela her hayvanın, her ekin demetinin, hatta taşların bile bir ruhu olduğunu düşünüyordu. Bugün biz bir taşla vurduğumuzda taşın bağırma-yacağını, onun canını acıttığımız için ruhunun bize düşman kesilmeyeceğini biliyoruz. Ama o zamanlar böyle miydi? İnsanlar bazı taşların bağırmayacağını, kırıldığında oşayıp inlemeyeceğini görmüşlerdi. Ancak çeşit çeşit taş vardı ve belki de içlerinde canı acıyan olabiliyordu.

Su, toprak, yağmur, güneş , gündüz, gece...

Hepsi büyük bir sırdı insanlar için... Onlardaki gücün sırrına eremediği için de korkuyordu.. Ve işte bu korkusu yüzünden sığınacak liman arıyordu hep.. Bu liman da ilahi güçlerdi. Yani tanrılar... Çözemediği, anlayamadığı ve kendinden güçlü gördüğü her şeye bir ilahi özellik atfedip ona tapıyor, kendisine zarar vermemesi ya da işini kolaylaştırıp lütufta bulunması için onu kızdırmamaya çalışıyordu.

Ama bu durum sürgit böyle devam etmedi elbette. İnsanın emeği geliştikçe bilgisi de gelişti. Bilgi, elinde sopasıyla ortalıkta dolanmaya başladı. En çok da tanrılarının peşine düşüp onları kovalamayı seviyordu. Tabi tanrılar da bilginin sopası altında kalmak-tansa kaçmayı yeğlediler. İnsanoğlunun ayak basmadığı yerlere doğru çekildiler, sarp yamaçları mesken eylediler. Ancak bilgi, elinde sopasıyla oraya da ulaştı. Bu kez dağların doruklarına çıktılar. Kuş uçmaz kervan geçmez yerlere bilgi ulaşamaz sandılar. Yanıldılar ve nihayetinde göklere çekilmek zorunda kaldılar. Bilgi geliştikçe, hayatın sırrı çözüldükçe din-

ler de değişmeye, etki alanları farklılaşmaya başladı.

Babil, Urartu, İran, Hindistan, Mısır...

Hepsinde de farklı farklı, dinler vardı. Hepsi zenginliğin tanrıdan geldiğini söylüyordu. Aynı biçimde kral da tanrıyla özdeşleştiriliyordu. Bu da sömürüyü kolaylaştıran bir şeydi. Dolayısıyla dinler insanlık tarihi boyunca sömürüyü kolaylaştıran bir şeydi. Dolayısıyla dinler insanlık tarihi boyunca sömürücü sınıflar için de çok işlevli olmuş, çoğu zaman önemli bir sömürü aracına dönüşmüştür. İşte böylesi bir gelişim süreci içinde umutsuz da yaşamak istemeyen insanlar, eşitlik, kardeşlik diyen, yeryüzündeki acıların geçici olduğunu , öteki dünyada rahat edileceğini vaaz eden Hristiyanlığı kolayca benimsediler örneğin. Eşitlikten, kardeşlikten söz ettiği için başlangıçta egemenler tarafından yasaklanan Hristiyanlık sonraları resmi din olarak ilan edildi, kiliselere önemli ayrıcalıklar verildi. Çünkü bu din de tüm diğer dinler gibi boyun eğmeyi salık veriyor, ezilenlerin, kölelerin öfkesini yatıştırıyordu. Ve böylece egemenlerin kontrolünde tam bir manevi baskı aracına dönüştü. Giderek tek tanrılı dinler çok tanrılı dinlerin yerini almaya ve etki alanlarını genişletmeye başladılar.

MISIR

İlk başlarda Mısırlılar yeryüzünde sadece kendilerinin yaşadığını sanıyorlardı. Denizin ötesinde bir yaşamın olabileceği hiç akıllarına bile gelmiyordu. Onlara göre deniz dünyaya açılan mavi bir kapıydı. Ve adeta aşılmaz bir duvar gibiydi. O kapı açıldığında başlarına nelerin gelebileceğini düşündüklerinde mutlaka uykuları kaçmış belki de kabuslar görmüşlerdir. Tüm bunları bilgisizlik yüzünden yaşadıklarını

bilselerdi ne çok hayıflanırlardı kendilerine.

Mısırlılar yabancılarla tanıştıklarında onlarla fazla içli dışlı olmadılar. Yabancılar onlara göre zavallı ve hor görülen insanlardı. Bu kendini beğenmişliğe hemen bir kılıf da uydurulmuştu. Güya Güneş Tanrısı Ra da yabancılardan nefret ediyordu. Ve güneş sadece Mısırlılar'a ışıyordu. 'Yok devenin nalı' diyesi geliyor insanın ama biz böyle demeden Mısırlılar'ın hikayesine devam edelim.

Kılıç güçlerine çok güveniyorlardı ama kendilerinden iyi kılıç sallayanlarla karşılaşınca şöyle bir durup düşünmek zorunda kaldılar.

Kıyılarına ilk gemi yanaştığında neredeyse küçük dillerini yutacaklardı. Dünyaya açılan mavi kapı aralanmış, aşılmaz sanılan duvar aşılmış ve ne idüğü belirsiz dev bir nesne kendi kıyılarına doğru yanaşmaktaydı. Varın kendinizi onların yerine koyun.

Gel zaman git zaman Fenikeliler Mısır kıyılarını aşındırmaya başladılar. Kıbrıs'tan bakır, Malakit ten yeşil bakır taşı, Toros Dağları denilen Gümüş Dağları'ndan da gümüş elde edilip dolaşmaya çıkıyordu.

Fil avcısı Nubyalılar Mısır'a geldiklerinde Mısırlılar gerdanlıklarını, bakır bıçaklarını, bileziklerini yere sererlerdi. Bir zamanlar hor gördükleri Nubyalılar'la kıyasıya bir pazarlığa başlarlardı. Onların yanında da fildişi ve içinde altın bulunan kum olurdu.

İnsanın yaşadığı dünyanın sınırları genişliyordu. Zamanla insanoğlu dağların tepesine çıktığında bunların göğe değmediğini farketmişti. Filizden maden, madenden balta, baltayla da gemi yapılıyordu. Gemilerle dünyanın fethine çıkılıyordu.

Bilim de sarp dolambaçlı yolları aşarak bugünkü seviyesine ulaştı. Eskiyle az mücadele etmedi ve bu uğurda az da bedel ödemedi.

BİLİMİN İLK ZAMANLARI VE GELİŞİMİ

Kölecî dönemin başlarında kölelerin yaşadığı dramın yanı sıra aslında bilimin seviyesi de acınacak bir haldeydi.

Küçük bir çocukken, belki birçoğumuz annemizden bir şey istediğimizde "iki gün sonra " cevabını almışızdır mesela. İki günün ne kadar sürdüğünü henüz bilmediğimiz için de sormuşuzdur; "iki gün ne zaman olacak?" Annemizde şöyle tarif etmiştir bize, " Yatacaz kalkıcaz, bir daha yatacaz kalkıcaz o zaman iki gün olacak". Böylece kafamızda canlandırmışızdır o iki günü... İşte o zamanlarda insanlar küçük bir çocuk gibi, hatta daha da bilgisizdiler. Ne günleri, ne ayları, ne mevsimleri ne yılları hesaplayabiliyorlardı. Öyle ki Mısır'da güneşin doğması için törenler yapılırdı. Firavun hergün tapınağın etrafında dönerdi. Yoksa güneşin doğmayacağı düşünülürdü. "Firavun olmak zor işmiş" diye düşünüp üzülmene gerek yok. Çünkü Firavunlar aynı zamanda zalimlikleriyle de nam saldılar.

Halk "güneş asası" denilen bir bayram kutlardı. Zayışayan güz güneşinin eline asa verilmesi gerektiği düşünülürdü. Güneşin bundan güç alarak yoluna daha kolay devam edebileceğine inanılırdı. "Pes doğrusu ! Güneşin asayla dolaştığını gören bir Mısırlı olmuş mu? Hem elsiz kolsuz güneş bu asayı neresiyle tutacaktı ki?" diyebilirsiniz. Ama güneş yavaş yavaş Mısır'a yüzünü çevirip de ışıkları zayışadığında, yaşlıların kemikleri sızlayıp, çocuklar büzüşmeye başlayınca kaloriferleri olmayan bu insanlar çareyi bir asa verip güneşi sevindirmekte bulmuşlardı. Belki de böylece halinden hoşnut kalacak ve onları terketmekten vazgeçecekti.

İnsanları korkutan şeylerden biri de Nil Nehri'nin

zaman zaman taşmasıydı. Büyük ihtimalle bu da öfkelenen tanrıların işiydi. Hatta Nil Nehri tanrının ta kendisiydi. Bazen sinirleniyor, öfkeden kabarıyor köpürüyor, önüne geleni kırıp geçiriyor, yıkıp sürüklüyordu.

Yıllar yılları kovaladıkça Mısırlılar bu koca nehrin belli periyodlarla taşıdığını farkettiler. Gözlem ve bilgi birikimiyle gün geldi Nil'in ne zaman yükseleceğini suların ne zaman geri çekileceğini hesaplamaya başladılar.

Bu yazıyı okuyan Mısırlılar varsa aramızda sakın gücenip küsmesinler. Amacımız Mısırlılar'la uğraşmak değil, insanoğlunun bilimi nasıl geliştirdiğine ışık tutmaktır. Kimse de kendi ataları güneşe asa armağan etmedi diye sevinmesin. Çünkü bugün bile Hızır el bassın diye eşiğe çuvala un koyanlar, dilekleri kabul olsun diye ağaçlara çaput bağlayanlar vardır. Gökkubbeden medet umanlar vardır.

Gökkubbe... Bu söz kelimenin gerçek anlamıyla gökyüzünün başımız üzerindeki bir tavan olduğunu ifade eder. Geçmişte atalarımız dünyayı zaten böyle düşünürlerdi. Onlara göre gökyüzü dünyanın üstünü örten bir sahan kapağıydı.

Yeryüzü ve gökyüzü tarihi boyunca İnsanoğlunun dikkatini çekmiştir. Uçsuz bucaksız uzayı bilinçlerde canlandırmak zordur. Sadece uzaya değil dünya üzerine kafa yormak da zordur. Ama filozoşar dünya üzerine kafa yoruyor, dünyayı yorumluyorlardı.

Heraklit'e sorarlar;

- Kimden akıl öğrenmeli?

Heraklit'se şunları söyler;

- Gözlerimiz ve kulaklarımız bizim öğretmenimizdir. Dinlemek, bakmak gerek.

Bunlarsız bir şey öğrenilmez. Bütün doğa dumana

dönmüş olsa bile dünyayı koklayarak öğrenmemiz gerekirdi... Doğa gizlenmeyi sever.. Kendi kendinize sorular sorun...

Evet kendi kendimize sorular soralım?

Ben kimim?

Nerede ve nasıl yaşıyorum?

Bilimin işaret ettiği yoldan mı yürüyorum, yoksa "boşver abi dalgana bak" mı diyorum?

Bilmediklerimi öğrenmeye çalışıyor muyum?

Bu konuda atalarımızdan ders almamız gerekir. Onlara göre de bir hayli avantajlı olduğumuz yadsınamaz bir gerçektir.

Çünkü, çeşit çeşit kumaş, kazak vs. dokumak için dokumayı örümceklerden öğrenmemiz gerekmiyor.

Çünkü, türkü dinlemek, şarkı söylemek için bül-bülün yolunu gözlemiyor yahut ona rastlamanın hayalini kurmuyoruz.

Çünkü, tek katlı yahut çok katlı ev yapabilmek için kırlangıçları izlememiz gerekmiyor. Gerçi hala ;

" Kırlangıç yapar yuvayı

Çamur sıvayı sıvayı"

diye türkü söyleyerek evini çamurla sıvayanlarda var bu memlekette. Ama onlarınki çamur yerine kum çimento demir ve tuğla kullanacağını bilmediklerinden değil. Onları satın alacak paradan yoksun olduklarından... oysa Lidyalılar parayı bulalı kaç asır geçti şu yeryüzünde.

Paranın değil de bilimin peşinden koşan filozoşardan biriydi Demokrit. "Bilge kişiye tüm yeryüzü açıktır" diyordu. Ömrünün çoğunu gemilerle oradan oraya gezerek geçirdi. Aslında böyle dolaşmak o dönemler tüccarların işiydi. Ancak O'nu Mısır'a Babil'e Hintliler'in yanına sürükleyen şey para-pul peşinde oluşu değil, bilginin, bilimin peşinde oluşuydu. Kah

Hintli felsefe hocalarıyla konuşuyor kah Babil, Mısır ve Yunan filozoşarından öğreniyordu. Bilgi öyle bugünkü gibi internetten, kitaplardan, dergilerden insanın yanına gelmiyordu. O zamanlar şöyle diyordu Demokrit; " evrenin merkezinde toplanan ağır atomlar dünyayı meydana getirdiler. Ağır atomların etrafında daha hafif olan suyun atomları yerleşti. Bunlardan da hafif olan havaysa merkezden çok uzakta kalmıştı!"

O liman senin bu liman benim dolaşan, bu uğurda servetini tüketmekten kaçınmayan Demokrit, topladıklarıyla yine önemli bir servete kavuşmuştu. Elde ettiklerini kendi teknesiyle yoğurmuş ve bilime önemli katkılarda bulunmuştu.

Demokrit gibi dönemin filozoşarı hem felsefe hem de doğa bilimleriyle ilgileniyorlardı. Yunanlı filozoşar ve araştırmacılar bu konuda başı çekiyordu. Zamanla felsefe ve doğa bilimlerinin yolları- özde birbirine bağlı gelişmelerde ayrıldı. Böylece bir ayakları insan duygu düşünce ve bilincinin derinliklerinde diğer ayakları yeryüzü ve gökyüzünün derinliklerinde koşturmaktan bitap düşen bilimadamı ve düşünürler biraz rahatladılar.

Kölecî dönemdeki filozoşar internetten, büyük kütüphanelerden yoksundular ama yabana atılamaz bir birikime de sahip olmuşlardı 'söz uçar, yazı kalır' demiş atalarımız. Yazının bulunuşu insanlık aleminin gelişiminde adeta bir çıkış açmıştır.

YAZI

Yazının tarihi ilk başlarda resim yazılar biçimindedir. Zamanla bu resimler sadeleşmiş ve sembollere dönüşmüştür. Sanıldığı kadar kısa bir sürede olmamıştır bu.

Bilginin az olduğu dönemlerde saklanması da kolaydı, insan ancak yürüyerek gidebildiği mesafelerdeki gördüklerini ve yaşadığı birkaç farklı olayı başkasına aktarma ihtiyacı duyuyordu. Aslına bakarsanız bu dönemdeki atalarımıza okuma yazma öğretip ellerine kağıt kalem verseydik bile yazacak çok fazla şey bulamazlardı. Ancak bilginin insan doğasına sığmayıp taşıdığı aşamada ve tarihi bazı gelişmeler yaşayıp da bunları gelecek kuşaklara aktarma sorunuyla karşı karşıya kalındığında anıtlar imdada yetişti. Öncesinde masallar efsaneler ancak dilden dile aktarılarak uzak diyarlara ulaşıyordu. Özellikle gençler ve çocuklar ihtiyaçlara bir anıta bir kitaba bakar gibi bakıyorlardı.

Aslına bakarsanız yarım yüzyıl öncesine kadar bizim topraklarda da oradan oraya dolaşıp saz eşliğinde masallar, efsaneler anlatan, şiirler okuyan, türküler söyleyip maniler dizen insanlar vardı. Bugün halk türkülerimizin çoğunu kimin yazıp söylediğı belli değildir. Bizim gibi geri bıraktırılmış ülkelerde hala kağıt kalemin uğramadığı köyler ve mezralar bulunmaktadır.

Yine dost kabilelere o zamanlar telefon edilmiyor, telgraf çekilmiyor, e-mail gönderilemiyordu. Bir haberci bu teknolojik cihazların gösterdiği mahareti göstermek zorundaydı. Haberciler iletecekleri haberleri unutmamak için ağaç kabuğuna veya balçık bir levhaya birkaç resim çizerlerdi.

Atalarımızın tasvir yeteneğı gerçekten görölmeye değerdi. Mesela taş üzerinde kılıçlı ve mızraklı asker şekilleri, galiplerin zafer törenleri, elleri bağlanmış savaş ganimeti köleler resmedilmişti. Özellikle de Mısır tapınaklarına bu tür çizimler bolca yapılmıştır. Tapınak duvarları bir kitap gibi toplumsal yaşamı

resmederek yansıtmıştır. Tuğla veya bakraçla su taşıyanlar.. Kölelerin başı üzerinde resmedilen sopalı, kırbaçlı adamlar..

Kölecî devletin yasalarını ifade etmek gerekiyordu. Yine alınıp satılan malların, depo edilenlerin özellikleri ve miktarı kaydedilmeliydi.

İlk Asya ve Afrika halkları yazı yazmayı başardılar. Mısırlılar sadece sessiz harflerle yazılan hiyoglofiyi buldular. Alfabetik yazıysa ilk Fenikeliler tarafından icad edildi. Bugün kullandığımız Yunan ve Elam alfabelerinin temelinde de Fenikeliler'in alfabesi vardır.

Mezopotamya halklarının da yazıya katkıları büyüktür. İdeografi ve çiviyazısı edebiyatın gelişmesinde önemli bir rol oynadı.

Babil'in Gılgamış Destanı'ysa hep ilgi odağı olmuştur. Gılgamış tanrısal güçlere karşı insanın ölümsüzlüğü için savaştı.

İnsanoğlu ölümlüydü ve kölecî dönemlerde yaşayanları ilk başlarda en iyi anlatan ve günümüze taşıyan mezar taşlarıydı. Bu taşlar bir kitap sayfası gibi ölen kişi hakkında bilgi veriyordu. Mezarda yatan önderin akınları ve savaşları bu taşlara resmediliyordu. Kölelerin ve yoksullarınsa bir dikili taşları bile olmuştur. Ezen ve ezilen arasındaki uçurum mezarda da devam ediyordu.

MEZARLAR

Mezar, mezarlık sözü hep korkunç ve ürkütücü gelmiştir insanoğluna. Hele de amaçsız yaşıyorsa insan ve tek gayesi bir bitki gibi yaşamaksa elbetteki ölüm ürkütücü gelir insana. Oysa her canlı gibi insanda ölümlüdür. Ve bugün ne mutlu bizlere ki yazı bulunmuş ve toplum için yararlılık gösterenler sadece toprak olmuyorlar. Aradan yüzyıllar geçse de tıp-

kı Ateş Geçitleri'nde savaşı 300 Ispartalı gibi öğretmeye devam ediyorlar. Bugün ölüm orucunda şehit düşen yüzü aşkın direnişçinin öğreteceği gibi.

Öğrenmesini becerebilene zalimlerin, egemenlerin mezarları da çok şey anlatır.

Geçmiş zamanlarda insanın öldükten sonra da çalışması ve yemesi gerektiğine inanılırdı. Bu yüzden de ölenin yaşamını sürdürebilmesi için en çok ihtiyaç duyulacak aletler mezara konulurdu. Avlanmaları için erkeklerin mezarına mızrak, kadınlarınkine de yün eğirmeleri için kirmen konurdu. Yani yaşayanlar illede çalışsınlar diye ölümlerini bile rahat bırakmıyorlardı.

Her erkek mezarına bir mızrak, her kadın mezarına da bir kirmen konulsaydı sorun yoktu. Ama durum hiç de böyle değildi. Sınışı toplumla beraber mezarda da ayrımcılık yapılıyordu. Arkeologların yaptığı kazılarda adaletsizliğin örneği birçok mezar ortaya çıkmıştır.

O dönemin mezarları mutlaka içinde gömülü olan kişi hakkında bilgi verirdi.

Köleler efendileriyle beraber toprağa veriliyordu. Efendi ölünce kölesi de ona hizmet etsin diye beraber gömülüyordu. Aynı biçimde kadınlar da kocalarının arkasından mezara girmeye zorlanıyordu. Çünkü kadınlar da değerli madeni eşyalar gibi efendinin malıydılar.

Efendilerin mezarlarına şöyle bir bakmak bile kölelik düzeninin içler acısı tablosunu farketmek için yeterlidir. Ve böylesine vahşice sömürünün, insan hayatının hayvanla aynılaştırıldığı bir düzenin sürgit devam etmesi düşünülemezdi. Efendilerine muazzam servetler kazandıran bu sistemin de çatırdama zamanı gelip çatmıştı.

KÖLECİ DÜZENİN ÇATIRDAMASI VE ÇÖKÜŞÜ

Kölecî ekonomi, dönemine göre üretimi muazzam bir biçimde artırmış, güçlendirmiştir. Ancak bir süre sonra köle emeği nasıl üretimi artırdıysa tam tersine gelişimin engeli olmaya başlamıştı. Çünkü kölelerin çalışma alışkanlıklarını geliştirmede, üretkenliğini arttırmada efendilerinin hiç mi hiç çıkarı yoktu. Bir köle canını dişine takıp çalışsa da ne kendinin ne de çoluk çocuğunun kursağına bir lokma fazla ekmek girmiyordu. Daha iyi imkanlarada sahip olamazdı hiçbir zaman. Efendilerin gözünü öylesine para hırsı bürümüştü ki, köleler ağızlarıyla kuş tutsalar yine de yaranamazlardı. Öyleyse o puştlar için niye kendilerini paralayacaklardı ki?

Alet edavatların kullanımına özen göstermiyor sık sık da kırıyorlardı. Bu nedenle sahipleri onlara en ilkel aletleri veriyordu.

Köle sayısı sürekli artmasına rağmen üretim aynı oranda artmıyor ve bu kalabalık verimliliği gün geçtikçe düşürüyordu. Kırbaç zoruyla çalıştırılıyor, çoğu köle de genç yaşta ölüp gidiyordu. Ve olgunlaşan bir meyveye benzeyen bu düzen önceleri sararıp soldu, sonra da çürümeye başladı.

Asya ve Afrika imparatorluklarında birbiri peşisıra köle isyanları ve savaşları yaşanıyor. Mısır'da olduğu gibi bazı yerlerde bu ayaklanmalara her an köle haline gelebilecek zanaatçılar ve mülksüz yoksul köylülerde katılıyor. Çin'deki isyanların haddi hesabı yoktu. Ayaklanmacılar kaşlarını kırmızıya boyuyorlardı. " Kırmızı kaşlılar" denilen bu ayaklanmaya yine zanaatçılar, balıkçılar ve küçük esnaf da katılmıştır. Hatta zafer kazandılar, başkente yürüyüp orayı ele geçirdiler. İktidarının sallandığını gören yöneti-

ci sınıf tüm gücünü seferber etti. İsyancılar kuvvetliy-
diler fakat bu nihai zafer için yeterli değildi. Güçleri
dağınıktı ve gerekli disipline sahip değillerdi.

Bu ayaklanmalar başarısızlığa uğramış olsada sö-
mürü çarkına sokulan ilk çomaklardı. Zarar veriyor,
çökmekte olan sisteme farklı noktalardan darbeler
vuruyordu. Ve özgürlük mücadelesinin ilk deneyim-
leriydi. Sadece bir deneyim elde ettiklerini söylemek
isyancılara haksızlık olur. Kısmi ve geçici de olsa elde
ettikleri başarılar da olmuştur.

Kölecî düzenin dağılmasının ilk belirtileri M.S 1.
yüzyılın ortalarında başlamış ve 3. yüzyılda ise düzeni
sarsan derin bunalımlara yolaçmıştı. Ve ülkelerde,
kıtalarda bu sistemin yıkılışı farklı farklı biçimlerde
olmuştur. En son Roma'da kölelik düzeninin çökme-
siyle son kölecî devlet de yıkılmış oluyordu.

SPARTAKÜS İSYANI VE ROMA

Roma en üstün derecedeki kölecî devletini kur-
muştu. Yunanistan, Afrika ve Asya devletlerinden
farklıydı. Maddî servetin temel üreticisi kölelerdi. Bu
anlamda köle savaşlarının en acımasız da Roma'da
verilmiştir.

Roma bir tarım ülkesiydi. Bu yüzden de efendiler
en fazla kâr elde edebilmek için topraklarında yığın
halinde köle çalıştırıyorlardı. Pazar için üretim yapan
büyük topraklar yani Latifundialar işte böyle oluştu.

Roma'da köle pazarları kuruluyordu. Bu pazarlar
canlı alışveriş merkezleriydi aynı zamanda. Satın
alanlar da, satın alınanlarda insandı. Bu alışverişlerden
para kazanan tacirler de ülkeden ülkeye cirit at-
maktaydı.

-Heeyy bu mal kime ait?

-Hemen geliyorum şu sattıklarımı arabaya bir

yükleyeyim. Geldim işte..

-Kaça bunlar?

-Hepsinin fiyatı farklı.

-Mesela şu?

-Tuzludur o, kesen kabarık mı?

-Malı yakından görelim içi çürüktür belki.

-Aç ağzını?

-Eee.. iki dişi yok bunun.

-Sen pazulara bakacaksın, iki dişi eksikse ne olmuş? Daha az yer işte.. Ha ha ha...

-Şu ilerdeki de karısıyla çocukları istersen karıyla bir de kucağındakini vereyim.

Fiyatta anlaşırsınız, ucuza malolur sana.

-Yok onları istemem. Bunu tek başına kaça verirsin sen onu söyle?

Bilim ilerliyor, yazı geliyor, gemiler limandan limana mal taşıyor ama köleler pazarlarda koyun keçi gibi, elma armut gibi satılmaya devam ediyordu.

Köleler bu şartlarda isyan etmeyip de ne yapsınlardı? Ve en büyük köle isyanı, Spartaküs isyanı patlak verdi Roma'da. Ayaklanmanın önderinin adını alan bu isyan M.Ö 74 yılında yaşandı. Kentten kaçan birkaç düzine köle Vezüz yamacına vardığında artık bir ordu kadar kalabalıktılar.

Tehlikeyi sezen egemenler güçlerini birleştirmiş ve 60 bin kişilik bir ordu toplamışlardı. Yine de isyanı bastırmaları kolay olmadı.

Ancak '71 yılında büyük çabalar harcayarak isyanı bastırdılar. Çünkü o dönemde Roma'da köleci sistem yıkılacak kadar zayıf düşmemişti.

M.Ö 74-71 arasında yaşanan bu ayaklanma köleliğe karşı savaş geleneğini güçlendiren bir simge oldu.

Sonraki yıllarda da isyanlar hiç dinmedi aksine

büyüdü.

Üretim sabote ediliyordu. Kölelere söz dinletemiyorlardı. Bundan dolayı büyük toprak sahipleri latifundialar etrafında küçük özel işletmeler kurmayı daha kârlı buluyorlardı. Bu toprakları köleler işletiyor ürünün bir parçasını kendileri alıyordu. Ya da köleleri tamamen azat ediyorlardı. Bunlar da özgür küçük çiftçilere dönüşüyordu. Yine efendinin toprağında yarıcılık yapanlar veya toprak kiralayan köleler oluyordu..

Yeni üretim tarzı efendiler için de köleler için de daha kârlıydı. Bağımlı çiftçiler durumuna gelen köleler, verimi artırmak için ellerinden geleni yapıyorlardı. Onlar çalıştıkça kendilerine düşen pay da bir nebze de olsa artıyordu.

Bu arada vergiler zanaatçıların belini bükmüş, isyanlar siyasal çelişkileri derinleştirmişti. Bir taraftan da büyük toprak sahipleri birbirini ezmeye, küçükleri yoketmeye çalışıyordu.

Roma İmparatorluğu'nun 476 yılında yıkılmasıyla köleci düzen de son bulmuş oluyordu. Artık daha ileri bir ekonomik ve toplumsal düzenin hakimiyeti başlıyordu. Bir sonraki sisteme göre geri fakat köleci sisteme göre ilerici olan bu sistemin adı FEODAL DÜZEN'di.

- BÖLÜM III -

FEODAL TOPLUM

NEYDİK?

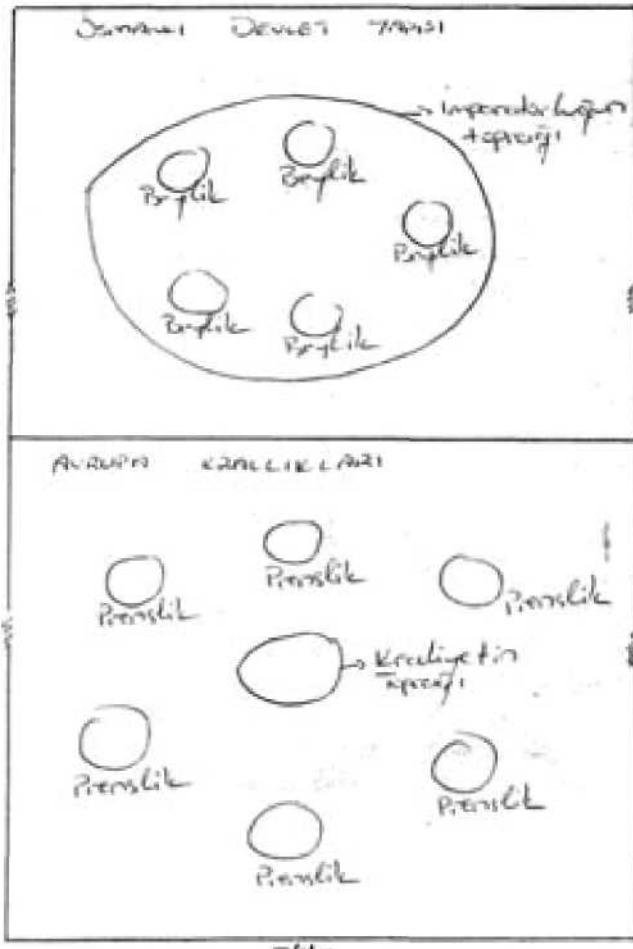
NE OLDUK? (Bölüm 3)

-32-

Ağa, maraba, yarıcı sözlerini duymuşuzdur mutlaka. Eski Türk filmlerinden Kemal Sunal'ın Şener Şen'in filmlerinden aşınayızdır. Tarlaların nadasa bırakılması, öküzlere koşulmuş karasabanla sürülmesi, ülkemizde yaklaşık 50 yıl önce sıkça yaşanan gerçekler arasındadır. Kâh doğuda kalan bir yer için, kâh ülkemizin başka ücra bir köyünde rastlanırdı bu gerçekliğe.. Gerek filmleri seyredenler, gereksede Yaşar Kemal'in, Fakir Baykurt'un... bu dönemi anlatan romanlarını okuyanlar için, ağalık düzenini, kö-yün-köylünün yaşamını, çilelerini gözünde canlandırmak zor değil. Aslında bugün bile ülkemizde ağa zulmünden kaçan köylülere rastlanabiliyor. Daha yakın zamanda ağalarına karşı eylem yapan köylüler TV haberlerinde bile yer aldı.

Emperyalist dönemde yaşıyoruz ama feodolizmin

kalıntılarını bu şekilde de olsa görebiliyoruz. Çünkü her sınışı toplumun bir öncekinin bağrında yetişmesi gibi, yeni bir toplumsal sisteme geçildiğinde de, eski ilişkiler bıçakla kesilmiş gibi birden bire ortadan kalkmıyor.

Ülkemizin yakın tarihlerinden biraz daha gerilere gittiğimizde tarihe meraklı olanlar Osmanlı İmparatorluğu'nun nasıl bir devlet olduğunu da gözlerinde canlandırabilirler.

Osmanlı Devleti feodal bir devlettir ama Osmanlılarda feodalizm kendi özgünlüğünde şekillenir. Bu özgünlük Osmanlı Devleti'nin başından itibaren merkezi otoriter bir yapıda olmasındandır.

Ortaokul-lisede okuduğumuz tarih kitaplarında Osmanlı tarihi anlatılırken, Bursa'nın Söğüt Kasabası'nda henüz küçük bir beylik oluşundan ve Anadolu'daki diğer beyliklerden (Aydınoğulları Beyliği, Germiyanogulları Beyliği, Karasioğulları Beyliği..) bahsedilir. Osmanlı Devleti bu beylikleri kendine bağlamış, merkezi devlet otoritesini başından itibaren kurmuştur. Zaten Anadolu'daki bu beylikler de diğer komşu beyliklerle olan çatışmalarında veya yabancı devletlerin saldırılarına karşı Osmanlı hakimiyetini kabul etmeyi kendi yararlarına bulmuşlardır.

Osmanlı Devleti'yle başladık diye Osmanlı Devleti'ni anlatacağımızı zannetmediniz değil mi? Amacımız Osmanlı Devleti'ni değil, feodalizmi anlatabilmek.

Feodalizm en klasik biçimiyle Avrupa toplumlarında yaşandığından, haliyle Avrupa ağırlıklı olacak anlatımımız.

Feodal toplum genel olarak " ortaçağ", "ortaçağ karanlığı" olarak bilinir. Kiliselerin tutuculuğuyla, şövalyelerin, düklerin, kontların, senyörlerin varlığıyla,

yoksulluğa, sömürüye, adeletsizliğe karşı çıkan köylüleri-serfleriyle... feodal sistem ete kemiğe bürünür. Türkçe ifadesiyle, köylülerin tahsildarlara aşarları (öşür) ödemek zorunda kaldığı, zanaat ustası ahilerin devletin politikalarından memnun kalmadığı, beylerin, paşaların, padişahların savaşlarla kudretlerini artırdıkları, halklara istedikleri gibi zulmettiği bir düzendir bu düzen.

FEODALİZMİN GELİŞMESİ

Feodal toplum ilişkileri her sınışı toplum ilişkisinin, bir öncekinin bağrında geliştiği gibi, köleci toplum düzeninin içinde gelişti.

Köleler çalışmalarının sonuçlarıyla ilgilenmiyor, işletmelere zarar veriyorlardı. Çünkü kölelerin, çalışmalarından kendileri için elde edecekleri hiçbir şey yoktu. Köle sahipleri için köleleri çalıştırmak her geçen gün daha zor hale gelmişti. Köleleri çalıştırmak için baskı gücünü artırmak ek masraf gerektiriyordu. Bu koşullarda kimi köle sahipleri, kölelere biraz toprak verip onları öyle çalıştırmayı daha kârlı buldular. Azat edilmiş kölelerin, verilen toprakları terketme hakları yoktu. Ve köleler bu sistemle kölelikten çıkıp toprak köleleri haline geliyordu. Köleler dışında kalan yoksul ve özgür köylülerde toprak köleleri haline getirildi. Köylülerin elindekine avucundakine el koyan beyler, onları kendilerine bağımlı çiftçiler yaptılar. Ve özgür kölelerle yoksul köylüler giderek kaynaştılar, serf sınıfını oluşturdular. Çünkü üretim ilişkileri bakımından aynı konumdaydılar ve feodal sistemin ezilen sınıfydılar..

Bir toplumsal düzenin hakim olması için sadece, diğer sistemin bağrında boy vermesi yeterli değildir. Evrim, tarihin, olayların açıklanmasında yetersiz ka-

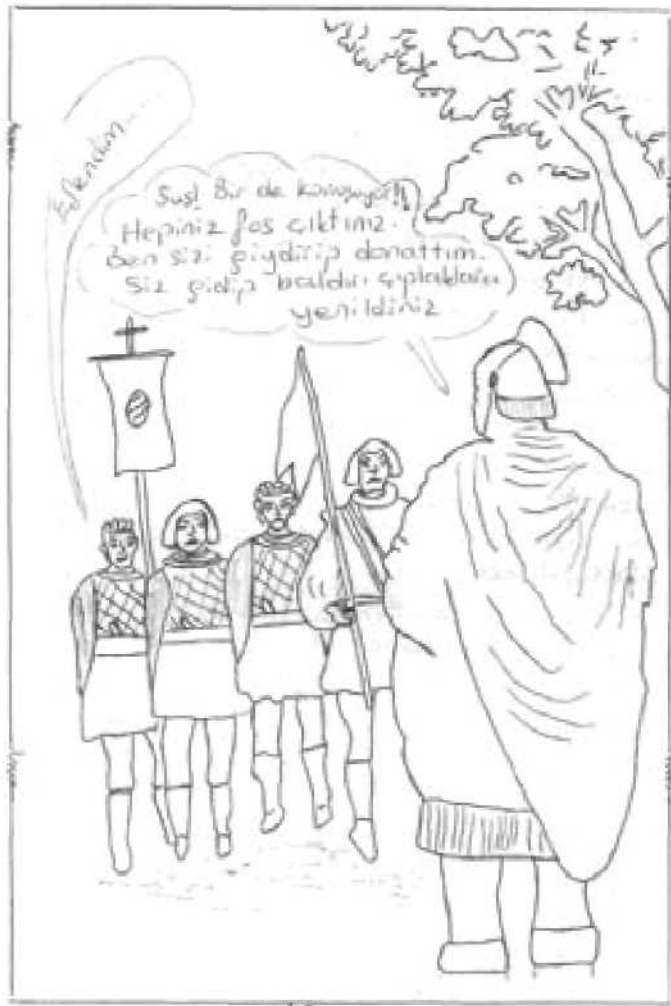
lır. Devrimler, devinimler alt-üst oluşlarla yeni bir sistem hakimiyetini ilan eder. Feodal dönem için de böyle olmuştur.

Köleci sistemin karakteristik örneği olan Roma İmparatorluğu 4.-5. yüzyıllarda son dönemlerini yaşıyordu. İmparatorluğun, çeşitli bölgeleriyle olan ilişkileri zayışamış, siyasi bunalımları artmıştı. Bunun sonucu olarak Roma İmparatorluğu Doğu ve Batı Roma İmparatorlukları olarak ikiye bölünmüştü.

Roma İmparatorluğu'nun bölünmesinde, güçsüz düşmesinde halk isyanlarının etkisi vardır. Spartaküs isyanını herkes bilir. Kendisi de bir gladyatör olan Spartaküs, Roma İmparatorluğu'na karşı M.Ö. 74 yılında başkaldırmış ve imparatorluk 3 yılın sonunda bu halk isyanını ancak bastırabilmiştir. Spartaküs isyanı, diğer halk isyanları o dönem için köleci düzeni yıkmaya yeterli olmasa da, büyük darbeler indirir. Köleci üretim ilişkileri üretimin gelişmesinin önünde set oldukça, üretimi artırmak için köylülere, azat edilmiş kölelere ekip biçebilecekleri toprak parçaları verilir. Bu ekonomik ilişkiler köleci toplumun içinde şekillenirken, halkın isyanları da köleci imparatorlukları sarsmaya devam eder. Güçsüz duruma düşmüş Roma İmparatorluğu, dışardan da Cermenler'in, Slavlar'ın istilasına uğrar ve Roma İmparatorluğu yıkılır.

Roma İmparatorluğu'nun yıkılması, köleci sistemin yıkılışını, feodal toplum ilişkilerinin güçlenmesini de beraberinde getirir..

Romayı istila eden Cermenler ve Slavlar'da köleci toplum ilişkileri tüm keskinliğiyle yaşanmıyordu. Cermenler ve Slavlar'da da sınıflar ortaya çıkmıştı ama ilkel ve ataerkil biçimleriyle. Cermenler ve Slavlar'da kölelerin, savaş tutsaklarının durumu

- 47 -

Roma'daki özgür kölelerin ve köylülerin durumlarıyla aynıydı. Cermenler Ve Slavlar kölevi toplum sistemini yaşamadan feodal sisteme geçmişlerdi. Toplumlar tarihinde böyle örnekler vardır. Osmanlılar da köleci toplum ilişkilerini yaşamadan feodalizme geçen toplum ilişkilerine örnektir..

Cermenler'de ilkel topluluk ilişkileri parçalandığında toprağa bağlı ilkel topluluklar şekillendi. Toprak ailelerin özel mülkiyeti oluyordu. Roma İmparatorluğu ile Cermenler ve Slavlar'ın ilişkilerinin gelişmesi sınıfların biçimlenmesini de hızlandırdı.

İstila edenler Cermenler ve Slavlar'dı ama Roma'da üretici göçler daha gelişmiş durumdaydı. İstilacılar, daha gelişmiş durumdaki üretim düzeyini kabul etmek zorunda kaldılar, toprak mülkiyetine dokunmadılar ama üretime atılım kazandırdılar. Ve Romalı egemenlerle Cermen aristokrasisi birbirine karışarak egemen sınıfı oluşturdular.

Slavlar ise Bizans topraklarında kurdukları devletlerle feodal ilişkilerin gelişmesini sağladılar.

Batı Avrupa'da feodalizm klasik olarak bu gelişmeler üzerinden şekillendi.

FEODALİTENİN ÖMRÜ

Feodalitenin ömrü çok uzun sürmüştür.

Avrupa'da 5. yüzyıldan 17. yüzyıla kadar feodalizm egemendir.

Asya'da 3.yüzyılda da feodal toplum ilişkilerinin hakim olduğu devletler vardır. Genel olarak 12. yüzyıl boyunca hüküm süren feodal dönemde, Avrupa'da ve dünyada neler neler yaşanmamıştır ki...Bir insan ömrünü düşünün bu ömre neler neler sığmaz ki diye düşünülür...Koca 12 yüzyıla elbette ki iyisiyle kötüsüyle nice nice şeyler sığar..

1096'dan 1270'e kadar süren Haçlı seferlerinden, Amerika'nın keşfine islamiyetin doğuşundan, 600 yıl ayakta kalan Osmanlı Devleti'ne... kadar yaşananları sıralamaya bu sayfalar yetmez.

Feodalizmin toplam ömrü genel olarak oniki yüz-yıl kadar bir süre olsa da, feodalizm bu ömrü boyunca hep aynı kalmamıştır. Başlangıç dönemi, açılıp geliştiği dönem ve dağılıp parçalandığı dönemleri vardır. Başlangıç dönemi yukarı ortaçağ olarak adlandırılır, dağılıp parçalandığı döneme de aşağı ortaçağ denilir. Dünyada genel olarak 17. yüzyılın başları feodalizmin sonu kapitalizmin başlangıcı olarak değerlendirilir.

FEODAL DÖNEMDE ÜRETİM İLİŞKİLERİ

Baştan beri anlattığımız gibi feodal sistemde ege-men sınıf feodal beyler senyörler; ezilen sınıf ise serfler-köylülerdir. Yani " toprak köleleri" dir.

Köle hiçbir şeye sahip değildir, çalışmasının kendisine bir faydası olmadığından, çalışmayı sevmez. "Toprak köleleri"nin ise sahip olduğu küçük bir toprak parçası ya da bir iş aleti vardır. Çalışmadan yaşamak akıllarından bile geçmez. Beylerin verdiği küçük bir toprak, tırmık, pulluk gibi kimi tarım aletleri olduğundan, iş aletleri kırılmasın, eskimesin diye özenle çalışırlardı toprak köleleri.

Köylülerin işlediği küçük toprak parçalarının kendi mülkleri olması seyrek rastlanan bir durumdur.

Üretim araçlarının başında toprak geliyordu ve toprak senyörlerin elindeydi, iş aletleri de... Üretim için toprak ve iş aletlerinin köylüye verilmesi, onların bağımlılaşmasını-serfleşmesini (toprak köleliğini) artırıyordu.

Feodal dönemde zanaat ürünleri de dahil, ürün-

-53-

-54-

lerin hepsi köylü emeğiyle üretilirdi.. Kölecî dönemin sonlarına doğru ekonomik çöküşün etkisiyle tarımdan ayrılan zanaat, feodalizmin ilk döneminde yeniden tarımla kaynaşmaya başlamıştı ve senyörün ve köylülerin zanaat mallarına olan ihtiyaçları yerel üretimlerle karşılanıyordu. Senyörlere bağlı malikanelerde (yurtluklarda) yerel kapalı ekonomiler oluşmuştu.

Feodal dönemde üretim kölecî döneme göre ileri bir durumda olsa da, ilerlemede bir yavaşlık, teknikte genel bir durgunluk olduğu söylenebilir. Özellikle feodal dönemin ilk başları olan yukarı ortaçağ döneminde, üretici güçler yavaş geliyordu.

Toprağın nadasa bırakılması, gübrenlenmemesi, harman işlerinin tahta bir döveçle yapılmasından dolayı verim de düşüktü.

Küçük üretimin yaygın olması, üretici güçlerin bölünüp parçalanmış durumu, yukarı ortaçağ döneminde, ekonominin ilerlemesine engel durumdaydı.

Yurtluklardaki üretimin amacı senyörün ve çevresinin ihtiyaçlarını karşılamak, eğer topraklar krala bağlıysa kralın ve maiyetinin ihtiyaçlarını karşılamaktı. Senyörlerin zevkleri, ihtiyaçları ve daha birçok şey rantın ölçüsünü belirliyordu. Beyler köylülere eziyet etmek istediklerinde de köylülerin en zorunlu ihtiyaçlarını çekip ellerinden alabiliyorlardı.

Köylünün zamanının çoğu feodal beylerin geniş toprağını işlemekle geçiyordu, az bir zamanı kendi toprağına ayırabiliyordu. Feodallerin, köylüleri tarlalarında çalıştırmasıyla elde ettikleri ranta, angarya deniyordu. Günümüzde kullanılan angaryadan çalışmak sözü de buralardan gelmektedir.

Angarya feodalizmin ilk döneminde yaygın uygulanan bir rant biçimiydi. Tarımda teknik ve üretken-

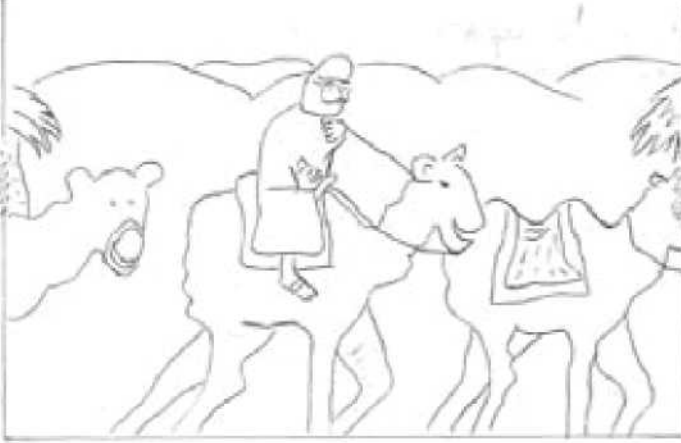
lik ilerleyince feodaller üretimi küçük köylü işletmelerine kaydırmayı daha karlı buldular. Çünkü köylüler kendi toprağını canla başla işleyecek ve çıkan ürünün bir kısmına feodaller el koyacaktı. Köylülerin ürünleri üzerinden elde edilen ranta da aynî rant denildi. Ürün üzerinden alınan rant zamanla yaygınlaştı.

Sonra da para rant öne çıktı. Kentler geliştikçe ürünlerin bir kısmına ve daha sonra da bu ürünlerin parasal ederine el koyma ağır bastı. Feodaller rantlarının en büyük bölümünü toprak mülkiyetlerinden sağlıyorlardı.

Köylüler feodal beylere sadece ekonomik yükümlülükleri açısından bağlı değildi. Feodallere karşı daha birçok yükümlülükleri vardı. Topraklarını terketme hakları yoktu. Gençler evleneceği zaman feodaller ilk gece hakkını dayatıyordu. Cesur Yürek filminden hatırlarız. İskoç halkı düğünde eğlenirken İngiliz kraliyet ordusu düğünü basar, ilk gece hakkını dayatır. İskoç halkı Wilhem Wolles önderliğinde ilk gece hakkı da dahil İngiliz feodallerinin tüm baskılarına karşı direnişe geçer.. Halk isyanları feodallerin hareket serbestliğini sınırlayan bir işlev görür. Bu sayededir ki mesela ilk gece hakkı yerine para ya da ürün olarak ödenen yükümlülükler geçer. Bu da feodaller için ek gelir kaynağıdır.. Feodallerin de yükümlülükleri vardır. Onlar da köylüleri diğer feodallere karşı koruyacaklardır. Ki zaten bu da kendi çıkarlarını korumakla eşdeğerdir..

İnsanlar bulundukları malikanelerden pek ayrılmazlardı. Yollar kötü, yolculuklar kötüydü. Uzak yolculuğa çıkmak cesaret gerektirirdi. Haydutlar pusu kurar, yolcular tehlikelerle karşılaşır. Malikanelerde üretimler olurken ve insanlar yolculukları göze

-58-

alamazken dünyaları da küçülmüştü. Her şeyi kendi etraflarında düşünüyorlardı. İnsanların dünyaları daralıyordu, hatta " bilim adamları"nın bile... Sanki önceki bilim adamları bu sınırları genişletmemiş gibi, dünyayı dar bir oda olarak düşünmeye başlamışlardı..

Batıda bilim adamları din kitaplarına gömülürken, doğadan öğrenmeyi, doğaya bakmayı bir yana bıraktılar. Bilgiler, işin içine ruhanilik karıştırılarak anlaşılmaz hale getirildi.

Feodal dönemde manastırların, kiliselerin sayısı arttı. Çıkışında ilerici bir misyon yüklenen, bilime yakın duran bu dini merkezler, sonraki yıllarda gericileştiler. Artık manastırlar bilimi, bilgiyi günah sayıyorlardı.

Bilim düşmanlığı geliyordu. Karanlık hüküm sürüyordu. Papazlardan bile okuma yazma bilmeyenlerin sayısı artmıştı.

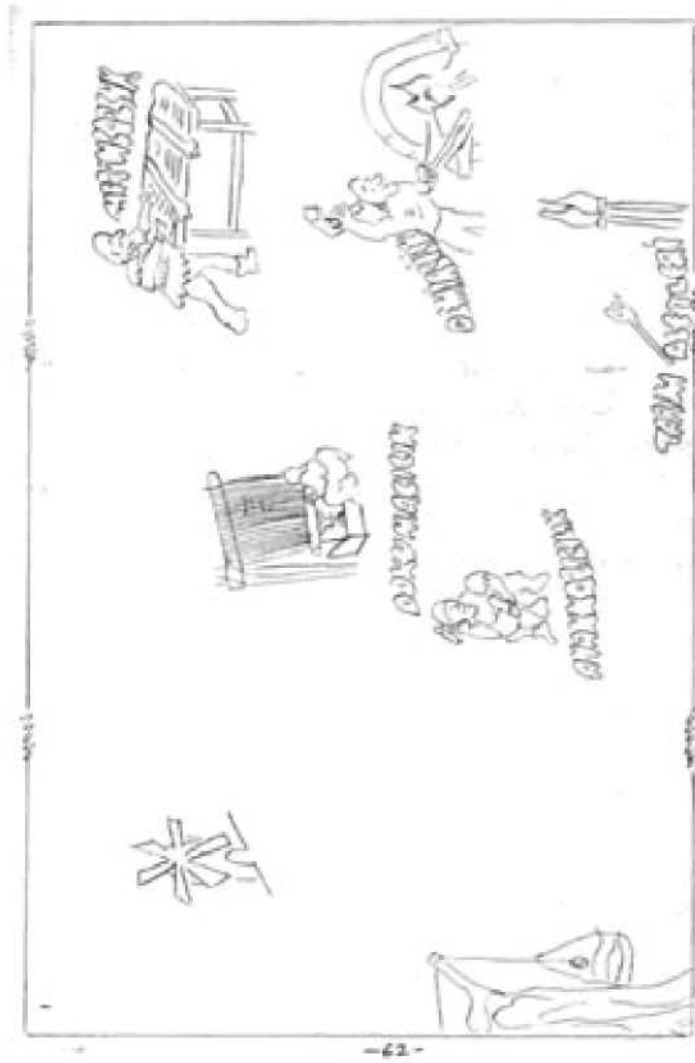
Ortaçağ karanlığından bahsederken direk kiliselerin akla gelmesi boşuna değildi. Kilise görevlileri feodal egemenlerle iç içe geçmiş bu dönemde kiliseler kendi başlarına bir yurtluk, malikane gibi olmuşlardır.

Evet, Avrupa kiliselerin büyük etkisiyle ortaçağ karanlığı içindeyken doğudan ışık yayılıyordu. Çünkü doğu bilime beşiklik ediyordu. Doğudaki merkezi otoriter devletler üretimi düzene koyuyor, feodalizm canlılık dönemini yaşıyordu.

Ticaretin gelişmesiyle dünyaya açılıyordu insanlar ve farklı dünya halklarını görüp tanıdıkça ufukları genişliyordu. Tüccarlar bu anlamda iyi bir iş görüyorlardı.

Tüccarlar önceden yaya dolaşır yüklerini sırtlarında taşır, yollarda birçok tehlikelerle karşılaşarlardı.

-62-

Örneğin İngiltere'de tüccarların bu tozlu ayaklarına atışa ticaret mahkemelerine, tozlu ayaklar mahkemesi deniliyordu.

Doğuda ticaret daha bir gelişmişti. Baharat ve ipek yollarından ticaret malları gelip gidiyordu.

Bir rahip, Çin'den ipek böceği yumurtasını gizlice getirmişti Bizans'a. Ve bu sayede Bizans ipeklerinin önü açılmış oldu. Bizanslılar dokumacılığı, doğudan öğrendikleriyle geliştirdiler.

Kervanlar Hindistan'dan değerli taşlar ve baharat, Çin'den ipekli kumaşlar, Nubya'dan fildişi taşırlardı. Kervanların yolu Arabistan'dan geçerdi. Tüccarlar Mekke'ye uğrar hem ziyaret hem ticaret yaparlardı. Ticaret için gitseler de, Kabe'deki kutsal taşı görmeden geri dönmezlerdi. Mekke'de panayırlar-pazarlar kurulurdu.

Altın ve gümüş elde etmek için bakır alaşımlarıyla uğraşan alşimistler vardı. Alşimistler bakır alaşımlarından altın, gümüş elde edemeselerde, yaptıkları deneylerle kimya biliminin gelişmesine katkıda bulundular.

Köleci dönemde Avrupa bilimin beşiği idi, feodal dönemde bu görevi doğu üstlendi. Ve sonra bilim yine Avrupa'da yer buldu kendine. Kitapları, bilgileri tüm zorlukları fedakarlıkları göze alarak geleceğe taşıyanlar çıkacaktı.

ZANAAT VE KENTLERİN GELİŞİMİ

Feodal dönemde zanaat ve ticaretin gelişmesiyle birlikte kentler gelişti ama birden bire olmadı bu gelişim...

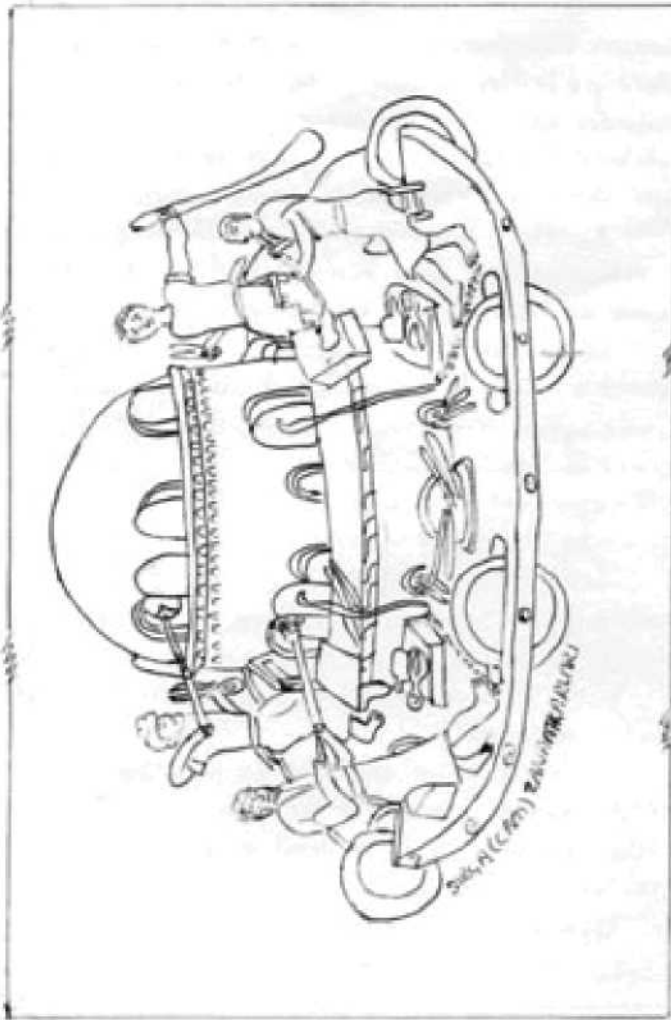
Aynî rantlar sadece tarım ürünü olarak değil, zanaat ürünleri olarak da ödeniyordu. Mesela dokuma ürünleri olarak zanaatta demir işleri geliştikçe tarım aletleri de geliştii, ağır ve hafif sabanlarla üretkenlik arttı.

Tarım aletleri yetkinleştikçe de köylüler zanaat için daha çok zaman ayırabildiler. Bu sayede demircilik çömlekçilik gelişti. Kölecî dönemde su değirmenleri vardı, feodal dönemde buna yel değirmenleri eklendi. Su değirmenleri de kanatlı çarklarla yetkinleştirildi yaygınlaştı. Cervantes'in eserindeki yel değirmenleriyle savaşılan Don Kişot, o dönemden kesitler aktarır bizlere...

Yurtluklar içerisinde zanaatçılarla köylüler arasında ayrışma yaşandı. Feodalizmin açılıp gelişme döneminde tarım ve zanaatlar ikinci kez birbirinden ayrıldılar. Uzmanlaşmayla birlikte zanaatçılar, ürünlerini satmak için pazarlara gitmeye başladılar. Zanaatçılar artık meta üretmeye başlamışlardı.

Köydeki sömürü ağır geldikçe usta zanaatçılar başka yerlere açıldılar. Kentler, kasabalar ticaret ve zanaatın merkezi oldular. Zanaatçılardan kimileri kentlere gizlice gittiler, kimileri beylerinden izin alarak. Köyde emek gücüne gereksinim azaldıkça beyler ustalara daha fazla izin vermeye başladılar. Köy ve kent arasındaki farklılaşma giderek ortaya çıkıyordu.

Köylerden ayrılan zanaatçılar, feodal beylerin evlerinin yanında, kraliyetlerin çevresinde yerleşmeye başladılar. Buralarda kendilerini güvende hissediyorlardı. Mallarını satabilmek için kervanların mola yerleri, yol güzergahları da yerleşim yerleri arasındaydı. Üstelik buralara yerleşince kendilerine başka işler de buluyorlardı. Bir liman kentine yerleştiklerinde, ek olarak gemi yüklerini boşaltma vb. İşlerde de çalışabiliyorlardı. Kişisel bağımsızlıklarını kazanmak için paraya ihtiyaçları vardı. Para kazanmak için çalışıyorlardı. Ve sonunda beylere, kişisel bağımsızlıklarının bedellerini ödüyorlardı.

-67-

-69-

Feodalizmin gelişme döneminde yerel ekonomiler biraz açıldı. Feodaller tarım ürünlerini satmak, zanaat ürünlerini satın almak için pazarlara gitmeye başladılar. Köylüler de fırsat bulduklarında pazarlara gidiyorlardı. Kasabalar yaygınlaşıyordu. Kırdan göçler, toplumsal işbölümüne daha bir hız kazandırmıştı.

Ticaret geliştikçe pazarlar yaygınlaştıkça para da önem kazandı. Ama bu dönemde emek gücü henüz meta haline gelmemişti.

İlk başlarda dış ticaret iç ticaretten üstündü. Tüccarlar başka yerlerden ucuza satın aldıkları malı pahalıya satarak para elde ediyorlardı. Paralarıyla para kazanıyorlardı.

Köylüler alışverişlere katıldıkça da iç ticaret canlandı, para değişimle değer kazandı.

Kurulan kentler, senyörlerin toprakları üzerindeydi ve senyörler kentlerden en fazla kazancı sağlamak istiyorlardı. Bu yüzden kentin ileri gelenleri-yöneticileri ile senyörler arasında çelişkiler yaşıyordu. Kent halkı senyörlerin karşısında kent yönetiminin yanında yeralarak haklarını savunuyordu.

Kentler bağımsızlığını kazandıkça kent cumhuriyetler bile kuruldu. Ama kentin içinde de çelişkiler açığa çıkıyordu.

Mülk sahipleri, büyük tüccarlar, tefeciler kentteki küçük feodaller kentin aristokrat (patrisyen) takımıydı ve bunlar iktidarı ellerinde bulunduruyordu.

Zanaat ustaları da kentin siyasal yaşamında loncalarla rol alıyordu.

Ortaçağda kentlerde üretimin temelini zanaatçılar oluştururdu. Yani küçük üretim temeldi. Zaten feodal dönemin ayırıcı özelliği, kırdan da kentte de belirleyici olanın küçük üretim olmasıdır.

Kentlerde aynı meslekte çalışan zanaatçılar kendi meslek loncalarını da oluşturlardı. Loncalar meslek ilkelerini, imal ve satım koşullarını vb. belirlerdi.

Ustaların loncalara girmesi zorunluydu. Çünkü lonca üyesi değilse ürünlerini satamazdı.

Loncaların askeri bir yanı da vardı. Lonca şefleri bir askeri durum sözkonusu olduğunda üyelerini emri altında toplardı.

Loncalar kurulduğunda ilerici bir rol yüklendiler. Çünkü üretimi düzenliyorlardı. Ama sonradan üretimin ilerlemesini engelleyen konumda oldular. Teknik gelişmelerin üretimde kullanılmasını engelledikleri de oldu. İlgili meslek loncaları çıkışın kullanılmasını, keçeleme makinasının kullanılmasını yasaklamışlardı. Teknik gelişmeler uzmanlaşmalar oluyordu ama bunlar üretimi bütünleştiren bir sonuç yaratmıyordu. Küçük üretim yaygınlığını koruyordu. Tekniğin gelişmesiyle yeni yeni meslekler ve ayrı ayrı meslek loncaları kuruluyordu.

Loncalar düzeninde kalfalar ve çıraklar, kalfa ve çırak olmaya mahkum hale geldiler. Usta olmaları için şahane bir eser üretmeleri ve ustalarının çok parayla kalfalıktan ustalığa geçiş şöleni düzenlemesi gerekiyordu. Ve aslında ustalar, işin püf noktalarını öğretme eğiliminde değillerdi, meslek sırrı diye sakladıkları oluyordu. Hal böyle olunca da ustalar ayrıcalıklı bir grup haline geldi. Ustalık da babadan oğula geçer oldu.

Feodal dönemde para önem kazandıkça feodaller ve emekçiler daha fazla borç almaya başladı. Feodaller para rantlarını artırmak için köylülerin "özgür" olmasını teşvik ettiler. Çünkü köylüler özgürlüklerini parayla satın almak zorundaydılar. Köylünün feodallere olan kişisel bağlılıkları önceki önemini yi-

tirmişti.

Köylülerin elindeki küçük toprak parçaları tefecilere geçiyordu.

Ticaret geliştikçe kentlerin önemi arttı. Bununla birlikte devletin merkezileşme eğilimi de arttı. Krallıkların güçlenmesi, ticaret yollarının güvenliğini artıracak, feodal beylikler arasındaki kargaşalıkları, önleyecek sağlam bir ekonomik ilişki kurulmasını sağlayacaktı. Kentliler merkezilikten yanaydı. Senyörlerin karşısında krallıkları destekliyorlardı. Çünkü kralın toprakları büyüdükçe, kentliler, ticaretle uğraşanlar çok daha geniş bir alanda güvenlik altında olacaklardı.

Feodal devlet, öncelikli olarak toprak sahiplerinin egemenliklerini güçlendirdi. Kral, egemenliğini kurduğu bölgelerde kontlarına, düklerine toprak armağan ediyordu. Kimi feodaller, kralın maiyetine girmeyi daha uygun görüyordu.

Avrupa'da feodalizm klasik biçimiyle yaşanıyordu. Devlet baştan beri merkezi devlet otoritesi olarak şekillenmemişti. Feodalizmin ilerleme döneminde feodal beylikler arasındaki dağınıklık ortadan kaldırıldı, merkezi devlet otoritesi sağlamlaştırıldı. Kraliyet düzeni ilk başlarda üretimi olumlu etkilediğinden ilerici misyonu vardı. Sonradan bu durum değişecekti.

KİLİSE ve İKTİDAR SAVAŞI

Feodal beyler krallar, halk üzerinde egemenliklerini sağlamlaştırmak için kiliselerden yararlandılar. Din, feodal beylerin sömürsünü, hakimiyetlerini sağlamlaştırmada önemli bir rol üstlendi. Sömürüye karşı ayaklanmaların önünü kesmek için din, öteki dünyada cenneti vaat ediyor, "sana bir tokat atana, öteki yanağını uzat" anlayışındaki gibi yumuşakbaş-

lılığı öğütlüyordu. Çünkü halkın sömürüsü kilisenin zenginliğinin de kaynağıydı. Öyle bir hale gelmişti ki, belli başlı kiliseler, en büyük toprak sahiplerinin içinde yerliyordu. Mesela Paris'teki Notre-Dame Kilisesi'nin toprakları öyle büyüktü ki kilise, Fransa'nın en büyük toprak sahiplerinden biriydi.

Kiliselerin hiyerarşik yapısı da feodal devletin yapısıyla aynıydı. Başta papa bulunuyor, sonra papaya bağı kardinaller, sonra daha alt kademeler geliyordu.

Kilise iktidar savaşının içinde yeraldığı için, en büyük toprak sahibi olmaktan bilimi sanatı tekelinde bulundurmaya kadar bir gücün sahibiydi. Feodal beylerle çelişkilerinden güçlenerek çıktı ve uzun bir sürece damgasını vurdu.

Hıristiyanlık 11. yy.da Doğu Kilisesi ve Batı Kilisesi olarak ikiye bölündü. Bu bölünmede iktidar savaşının etkisi vardı. Bizanslılar Doğu Kilisesi olarak Ortadoksluğu, Avrupa feodalleri ise Katolikliği seçtiler.

Kiliseler daha 11. yy. da halka karşı baskı kurumu gibi çalışıyordu. Adı baskıyla özdeş hale gelen Engizisyon Mahkemeleri ise 13.yy. da (1231'de) kuruldu. Bu mahkemeler çaplarını giderek genişlettiler. Engizisyon Mahkemeleri'nin kararlarıyla büyücü, cadı, dinden sapan denilerek yakılanların sayısı 200 bin civarındadır. Yakılanların % 85'i kadındır. Daha çok da cadı denilerek yakılırlar. Fransa'nın kadın kahramanı Jaanne d' Arc, düşüncelerinden ödün vermeyen Bruno yakılanlar arasındadır.

Notre Dame'ın Kamburu adlı film o dönemde yaşananları yansıtır. Kilisedeki sapkınlıklar ve kadınların ne gibi gerekçelerle yakılmak istendiğı, kilisede hapsedilen kitaplar, birçok şey vardır.

İslamiyetin yayılışı da feodal dönemdedir. Diğer dinlerde olduğu gibi islamiyet de sömürüyü onayla-

yan niteliktedir. " Zengin zengin doğar, fakir fakir" anlayışı, kaderci yaklaşım, bu dünyada çektiklerinin mükafatını cennette alacaksın telkinleri, sömürünün onaylanmasından başka bir şey değildir.

Tüm dinlerin telkininde varolan şey, acıları yoklukları kabullenmek çözümü öteki dünyada aramaktır. Ama zulmün sömürünün olduğu yerde isyanlar da kendi akışını bulur, tarihteki yerini alır. Ancak bazen halklar dinlerin, devletlerin farklı yönlendirmelerine de kaptırırlar kendilerini.

Kiliseler Avrupalı yoksul köylüleri kutsal topraklara ve doğunun zenginliklerine ulaşarak insanca yaşamaya olanaklarına kavuşacakları propagandasıyla seferber ederler. Feodal beyler ve kiliseler, halkın muhalefetini isyanlarını üzerlerinden uzaklaştırmak, zenginliklerine zenginlik katmak için Haçlı Seferleri'ni düzenlerler. 1096'dan 1270'e kadar 174 yıl içinde

önemli 8 Haçlı Seferi düzenlenir. Hıristiyanlar Filistin'de Kudüs Krallığı'nı kurarlar. Fransız, İngiliz, İtalyan, Alman, Suriyeli, Yunanlı, Ermeni bu krallık çatısı altında yaşarlar.

İSYANLAR, SEMBOLLER ve BRUNO

Feodal dönemde din ve iktidar iç içe geçtiğinden, feodalizme karşı mücadeleler dine yönelen bir yanı da taşır içinde. Burjuvazi önderliğinde feodalizme karşı yürütülen mücadeleler için de diğer köylü-halk isyanları için de geçerlidir bu.

13.14. yüzyıllarda Avrupa'da köylü isyanları yoğundur. Bu isyanlar kentlerdeki yoksul kesimlerinde desteğini alır. Köylüler bazen angaryanın ortadan kaldırılması, bazen işlediği toprağın kendine ait olmasını istedikleri için isyan ederler. Bazen istekleri çok cesaretli değildir. Angaryanın ortadan kaldırılmasını değil de azaltılmasını isterler. Eğer böyle olursa, beyler kabul edebilir düşüncesiyle hareket ederler.

Köylü isyanları hep yenilgilerle sonuçlansa da esas olarak devrimci üretici güçlerin gelişimine yol açarlar. Çarpışmalarda yenilmelerinin sebepleri ise genel olarak köylerin dağılık olması, tam bir örgütlenmeden yoksun olmalarıdır. Köylülerin deneyimli önderleri de yoktur.

Bu dönemlerde isyanlar çoğu kez dini içerikleriyle öne çıkarlar. Dini görünüşlü her isyanın, ekonomik ve toplumsal nedenleri de vardır. Egemen dine karşı savaşırken, esas olarak ekonomik ve toplumsal baskıya karşı da ayaklanırlar.

İsyan eden halklar kendilerini ifade eden semboller kullanırlar. Kırmızının isyanın sembolü oluşu, devrimciliği ilericiyi temsil etmesi eskilere dayanır. As-

- 47 -

linda ucu Spartaküsler'e kadar gider.

Spartaküs isyanında, isyancılar, mızraklarının ucuna kızıl kalpak geçirirlerdi. Bu kızıl kalpak, özgür köleleri temsil ediyordu. Çünkü eski geleneklere göre azat edilmiş kölelerin başına kızıl kalpak geçirilirdi.

Kızıl bayrak ise tarihte ilk olarak 8. yy. da Bağdat Halifeliği'ne karşı yapılan Gurgan'daki bir köylü isyanının sembolüdür.

Çinliler yabancıların hakimiyetinden kurtulmak için verdikleri savaşta kırmızı mendilleri sembol olarak kullanırlar.

Alevilerin, savaşırken alınlarına taktığı kızıl bantlar ve Yavuz Sultan Selim'in kızılbaş katliamı da Anadolu tarihinde unutulmazdır.

Halk düşmanlarının kızıla düşmanlığının kökenleri, demek ki bu kadar eskilere dayanır. Kızıl, isyanın rengidir.

Köpeklerin sembol oluşuna da yine eskilerde rastlamak mümkündür. Dünya dönüyor dediği, bilimi savunduğu için Bruno'yu yakan Engizisyon Mahkemeleri'nin baş tarikatlarından Dominiken Tarikatı'nın bayraklarında ağzında meşale tutan bir köpek başı vardır. Bu sembole göre tarikat üyeleri tanrının birer sadık köpeği olarak ağızlarındaki sembol meşaleyle yerde zındıkları ararlar..

Bruno bilime, bilgiye tutkundur. Bilgiler de manastırdaki kitaplarda saklı olduğundan ve Bruno onları okumak istediğinden, manastıra papaz olarak girer. Dominiken Tarikatı'nın üyesi de olur. Odasında ise gizlice yasaklı kitapları okur. Kopernik'in yazdığı kitap da okuduğu kitaplar arasındadır. Kopernik bir bilim adamı, astronom ve doktordur. Mars'ın dünyaya uzaklığını ilk ölçen, dünyanın güneş etrafında

döndüğünü söyleyen kişidir. O zamana kadar insanlar dünyayı evrenin merkezi sayar, güneşin dünya etrafında döndüğünü söylerlerdi. Kopernik bu görüşe bilimsel bir darbe vurdu. 1543'de ölmeden önce, bu görüşlerini araştırmalarını yazdığı kitabını bastırabil-di. İşte Bruno bu kitabı okudu. Ve yasak kitapları okuduğu için kiliseden uzaklaştırıldı. Bundan sonra Bruno, Avrupa'da birçok ülkeyi bilim adamı olarak dolaştı. Kendini bilime adadı.

Birgün Dominiken Tarikatı Bruno'yu yurduna davet etti. Bilimsel çalışmalarını yurdunda sürdürebileceğini söyledi. Bruno da yurt özlemiyle inandı buna. Ama kandırılmıştı. Tutuklanıp işkencelerden geçirildi.

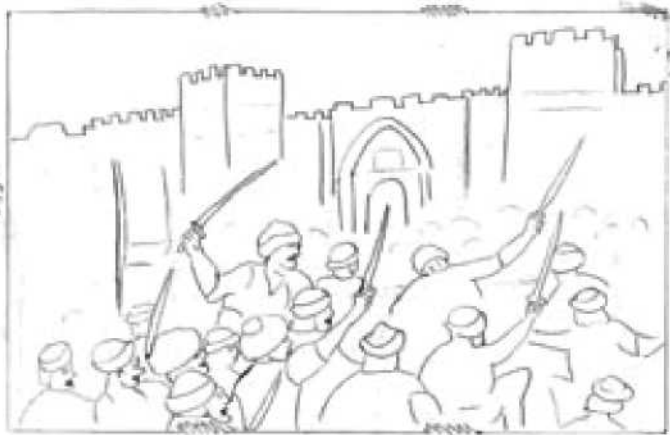
Roma Kilisesi Bruno'yu kendi kilisesine istedi. Büyük lokmaydı Bruno, zeki-ydi. Karşısında düşüncelerini kimse çürütemezdi. O halde Bruno kendi düşüncesini kendisi çürütmeli, inkar etmeliydi. Roma Kilisesi 6 yıl uğraştı Bruno'yla. Ama başaramadılar, düşüncelerinden vazgeçiremediler. Sonunda, Bruno'ya komik kıyafetler giydirip gülünç hale getirerek ateşe atmakta çare buldular. Aslında bu, kilisenin Bruno karşısındaki yenilgisiydi. Çünkü Bruno ölmüş ama düşüncelerinden ödün vermemişti. Ve Bruno'nun ardından bilime sahip çıkanlar, bu yolda ilerleyenler hep oldu.

KİLİTLER KIRILIYOR KAPİTALİZM GELİŞECEK ZEMİN BULUYOR

Nazım Usta bir şiirinde " Heraklit Heraklit, kabil midir akarsuya vurmak kilit" diyor. Kabil değil elbette. Ama eskiden Heraklit'in sulara kilit vurduğu düşünülmüş. Haritalar çizilirken Cebelitarık Boğazı'nın olduğu yerde, elinde anahtar olan bir dev çizi-

lirmiş. Bu dev Heraklitmiş. Heraklit okyanusa açılan kapıların önünde taştan bir heykel gibi durur. Karanlık Denizi'ne (Atlas Okyanusu'na) açılmak isteyenlere geçit vermezmiş... Akdeniz'de yolculuklar yapan Fenikeliler'den Yunanlılar'a, Yunanlılar'dan Araplar'a geçen bir efsanedir bu. Akdeniz'den ötesi karanlık-
mış onlar için. Okyanus suları, dönemin gemileriyle yolculuk yapmaya kalkanlara haddini bildirirmiş. Okyanuslara açılmak cesaret gerektirmiş. " Ama bir zaman gelmiş ki insanoğlu Heraklit'in elindeki o anahtarı almış ve okyanuslara açılmış. İşte tam burada, vay be Osmanlılar nelere kadirilmiş diyesi geliyor insanın. Ne alakası var demeyin. Bir alakası var elbette.

1453'de Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u fethedince batı dünyası sarsılır. Osmanlı Devleti fetihlerine devam ettiği için Avrupalılar'ın Akdeniz ülkeleriyle deniz ticareti sekteye uğrar. Portekizliler, İspanyollar

eskisi gibi Arap ülkeleriyle ticaret yapamazlar. Mısır dan Balkanlar'a kadar Akdeniz sahilleri zamanla Osmanlılar'ın denetimine geçtiği için Avrupalılar başka ticaret yolları aramaya başlarlar. Çünkü batının do-ğuyla bağı kesilmiştir.

Önceden baharatlar Hindistan'da n deniz yoluyla Arabistan'a, Arabistan kıyılarından da develere yük-lenip hacılarla Mekke'ye getirildi. Tüccarlar Mek-ke'de hem kutsal Karataş'ı ziyaret eder hem de ticaret yaparlardı. Sonra da yüklerini bir gemiye yükler Mekke'den batıya-Bizans'a götürürlerdi. İpeklerde Çin'den Bizans'a oradan batıya ulaşırdı. Batı böylece doğunun zenginliklerinden mahrum kalmazdı. Os-manlı Devleti'nin fetihleriyle bu zenginliklerden mah-rum kaldılar. Batılı beyler, "krallar, yemekleri güzel-leştiren baharatlardan, giysilerine saraylarına şatafat katan ipeklerden, altınlardan mahrum kalmak iste-mediklerinden başka yollar aramaya koyuldular. Gerçi Osmanlı'nın İstanbul fethinden önce de batı dünyasıyla doğu arasındaki ticaret önemini yitirme-ye, azalmaya başlamıştı. Çünkü Hristiyan aleminin lideri papa müslümanlarla ticaret yapılmasını yasak-lamış, buna karşılık olarak Mısır Sultanı da ülkesinde kafirlerden yüksek vergi alınmasını buyurmuştu. Ama yaşanan sorunlara rağmen tüccarlar ticaretin bir yolunu bulup, din vb. Ayrımcılıkları pek de dikkate almıyorlardı... Osmanlı'nın fetihleriyle batı açısından ticaret tamamen sekteye uğradı. Her ne kadar vay be Osmanlılar nelere kadirmiş desek de, esas olarak batılılar Hindistan'a ulaşmak, doğunun zenginliğinden yararlanmak isteğiyle harekete geçtiler.

Hindistan'a giden yeni yollar bulma isteği denizlere vurulan kilidi kırdı. Denizleri aşacak cesaretli insanlar çıkmaya başladı. Karanlık Denizi'ne açılmak

-55-

için gemiler yapıldı. Krallar servetlerini ortaya koyarak denizcileri cesaretli olmaları için teşvik ettiler. Krallar daha neler yapmadılar ki..

Portekiz Kralı geçit versin diye Fırtınalar Burnu'nun adını değiştirdi. Burnun adı Ümit olursa geçit verir diyerek, burna Ümit Burnu adını verdi. Amaç zenginliklere ulaşmak hırsı da olsa, bu çabalar yeni gelişmelerin önünü açtı.

1497'de Portekizli Vasco da Gama baharatlara ulaşmak için denize açıldı. Ümit Burnu, Vasco da Gama'nın gemilerine geçit verdi ve o gemiler Afrika'yı dolaşarak doğuya yöneldiler, Hindistan'a ulaştılar.

Aynı dönemde (1490'larda) İspanyollar ve İngilizler de Hindistan'a ulaşmak istiyorlardı. Karanlık Denizi'ni (Atlas Okyanusu'nu) aşarak kestirme yol bulmaya çalıştılar. Kristof Kolomp İspanya'yı temsil eden bir amiral olarak denize açıldı. Aslen Cenovalı olan Kristof Kolomp İspanya'ya gittiğinde amiral olarak onların hizmetine girdi. 1492'de Karanlık Denizi'ne açıldı. Kolomp Hindistan'a ulaşmayı çok istiyordu. Hedefine öyle bağlanmıştı ki, denizi aşır karaya ilk çıktığında gördüğü insanları Hindistanlı zannedip Amerikalı yerlilere "indios" dedi. Kolomp hedefine öyle bir dalmıştı ki, yeni bir dünya keşfettiğini anlayamadı, keşfinin bir keşif olduğunu bilemedi.

Americo Vespuçi, Kolomp'tan daha sonra gitse de buralara, gittiği yerin yeni bir yer olduğunu anladı. Keşfinin bilincinde oldu, yaşadığı an'ı kavradı. Ve bu yeni yerlere Americo Vespuçi'nin adı verildi. Sanki Amerika keşfedilmeden önce oranın sahipleri yokmuş gibi, İspanyollar, daha sonra da İngilizler çıktılar Amerika'ya, o toprakları sahiplendiler.

Amerika'yı keşfedenler, oradaki yerlilere ülkelerinin adlarını sorduklarında yerliler " Kisseyya" diye

cevapladılar. Kisseyya onların dilinde dünya demekti. Onlar dünyayı yaşadığı yerlerle bir tutuyorlardı. Keşfedenler ise önceden dünyada böyle bir yer olduğunu bilmiyorlardı ama kendi ülkeleri dışında başka ülkeler olduğunu biliyorlardı.

İspanyollar bu yeni topraklara altın için gidiyorlardı. Amerika'nın güneyi İspanyollar'ın istilasına uğradı. Kuzeyi ise oralardan toprak elde etmek isteyen İngiliz ve Fransızlar'ın hakimiyetine giriyordu.

İspanyollar'ın Portekizliler'in, Hindistan'a Çin'e gitme istekleri yeni bir kıtanın keşfine yol açmıştı. Macellan ise okyanusu aşarak Hindistan'a ulaşmak isterken, deniz yoluyla dünyayı dolaşmış oldu.

Aslında Marko Polo adında Venedikli bir tüccar 13. yy. ın sonlarında dünyayı dolaşmış, gördüklerini anlatan bir kitap da yazmıştı. Ama Marko Polo yalancılıkla suçlanmıştı. 1400'lü yılların sonlarında ise böyle bir gelişme artık kabul edilebilir bir duruma gelmişti.

1453'de İstanbul'un fethi burjuva tarihçilerine göre ortaçağın sonu, yeni çağın başlangıcı olarak değerlendirilir. Oysa insanlık tarihinde belirleyici olan fetihler değil, üretici güçlerin, üretim ilişkilerinin gelişimidir.

15. yy. ın 16. yy. ın başındaki gelişmeler kapitalist ilişkilerin hızla gelişmesinin de zemini oldu. Yeni yerlerin keşfi yeni sömürü kaynakları demekti. Keşfedilen yerler yağmalandılar. Sömürgeciler gittikleri yerlerde önce basit şeyler alıyorlardı. Sonra buna da gerek duymadılar. Silah zoruyla sömürge ülkelerin zenginliklerine el koydular. Bu durum servetlerinin artmasını getirdi. Batı Avrupa ülkelerinde sömürge fetihleri savaşları başladı.

Diğer yandan ticaret için yapılan üretimlerde ge-

lişmeye, ticaretle uğraşanların elinde sermaye birikmeye başlamıştı. Köylülerin topraklarının, feodal beyler tarafından zorla hileyle ellerinden alınması da, emeğinden başka satacak bir şeyi olmayan bir sınıfın doğmasını beraberinde getiriyordu.

Mülksüzleştirilmiş köylülerin çoğu ticaret için üretimin yapıldığı basit elbirliği üzerine kurulu işletmelerde çalışmaya başlarlar.

Avrupa ülkelerinde kapitalist ilişkilerin gelişmesi, ideolojik alanda da ifadesini bulur. İtalya kapitalist ilişkilerin gelişmesinin merkezi durumundadır. Burjuva ideologları eski uygarlığın yeniden dirildiğine inanarak bu döneme Rönesans (Yeniden Doğuş) adını verirler. Bilimde teknikte ilerlemeler, gelişmeler sağlanır doğa bilimleri gelişir.

Hümanizm de Rönesans döneminin yani burjuva ideologlarının bir ürünüdür. Bireyi öne çıkaran, dine, feodal baskılara karşı özgürlükçü bir düşüncüyü ifade eder hümanizm. Burjuvazinin güçlenmek için o dönemde ihtiyaç duyduğu şeylerdir bunlar.

Gelişmelerin önünün açılabilmesi için dinin etkisinin de kırılması gerekmektedir. Feodalizmin bağrında boy veren yeni sömürücü sınıf burjuvazi, dine karşı tümenden savaş açmak yerine, ona kendisinin de ihtiyacı olacağı düşüncesiyle, etkisini kırmaya, sınırlandırmaya çalışır. Katolikliğe karşı protestanlık gelişir. Protestanlık dinde kilisenin etkisini sınırlayan bir anlayışa sahiptir. Katolik kilisesi protestanlığı ezmek için de elinden geleni yapar. Din görüntüsü altında aslında yaşanan bir iktidar savaşıdır. Ve tarihsel akışının önünde durmak mümkün değildir. Kilise reformlar yapmak zorunda kalır. Burjuvazi yeterince gelişip güçlendiğinde kendi sisteminin-kapitalizmin hakimiyetini ilan eder.

- BÖLÜM IV -

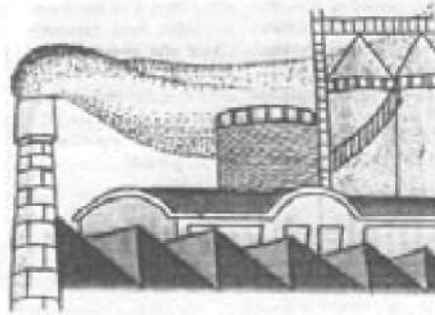
KAPİTALİST TOPLUM

NEYDİK ?

NE OLDUK ?!

(Bölüm 4)

KAPİTALİST TOPLUM

-31-

Kapitalizm pazar ekonomisinin hakim olduğu bir toplumsal sistemdir. Bugün içinde yaşadığımız koşullar da, bu sistemin bir parçasıdır. Kapitalizmde her şey alınıp-satılabilir meta (mal) haline getirilmiştir. Esas nokta ise emek gücünün meta haline gelmesidir.

Kapitalizm basit meta üretiminin gelişmesinden doğmuştur. Meta üretimi (satış için yapılan üretim) köleci dönemde de feodal dönemde de vardır. O dönemlerde köylüler, zanaatkârlar, ürettikleri ürünlerin bir kısmını satarak, kendilerinde olmayan başka bir ihtiyaçlarını karşılarıydı. Sattıkları ürünler bizzat kendi emekleriyle ürettikleri ürünlerdi. O dönemlerde satılan ürünlerin yani meta ekonomisinin genel ekonomi içindeki payı çok küçüktü. Ama feodal dönemin sonlarına doğru ticaret gelişim gösterdikçe za-

naat ürünleri ticaretin ihtiyaçlarını karşılayamaz hale geldi. Zanaat ürünlerinden ticaret doğmuştu ama artık ticaret için üretim amacı şekilleniyordu.

Bu amaç için manifaktür üretime geçildi. Yani makinaların olmadığı fabrikalar kuruldu. Ticaret merkezleri manifaktür üretim için uygun yerlerdi. Yoksullaşan zanaatkârlar, köyünden ayrılanlar buralarda çalışmaya başladılar. Çalışanlar birarada işbölümüyle parça parça işleri yaparak üretimi gerçekleştiriyor, böylece ticaret için gerekli meta üretimi sağlanıyordu. Manifaktür sahipleri, ticaretle uğraşanlarda giderek zenginleşiyordu. Manifaktür üretim kapitalist üretimin gelişmesinde bir evre oldu. Kapitalist sistemde meta üretimi evrensel bir nitelik kazandı.

Basit meta üretimiyle kapitalist meta üretimi arasında fark vardır. Basit meta üretimi, köylülerin zanaatkarların kendi emeğinin sonucudur. Kapitalizmde ise üretenlerle ürünlerin sahibi olanlar farklıdır. Kapitalist meta üretiminde ücretli emeğin sömürüsü vardır.

Azınlığın hakim olduğu tüm sınışı toplumlarda sömürü vardır. Ama her sınışı toplumda sömüren ve sömürülen sınışarı diğer toplumsal sistemlerden ayıran farklarda vardır.

Kapitalist toplumda temel sınışar burjuvazi ve proletaryadır.

Burjuvazi, kelime karşılığı olarak kent soylusu anlamına gelir. Kentler esas olarak kapitalizmle birlikte gelişmiş, ticaretle uğraşanlar, zenginleşmiş zanaatkârlar, kentin ileri gelenleri-soyluları bu sınışı oluşturmuştur.

Burjuvazi kavram olarak kullanılırken genelde önüne bir sıfat eklenir, tekелci burjuvazi işbirlikçi tekелci burjuvazi, ticaret burjuvazisi, orta burjuvazi, kü-

- 34 -

çük burjuvazi gibi. Kendi içinde böyle adlar altında ele alınsa da en genel anlamda burjuvazi, denildiğinde kapitalist sistemin sömürücü sınıfı kastedilir. Kapitalist sistemin egemen, sömürücü sınıfı burjuvazidir. (Küçük burjuvazi sömürücü değil, sömürülen bir ara sınıftır.) Proletarya ise sömürülen sınıftır. Kapitalist sistemde başka sınıflar bulunmaz mı? Bulunur elbette. Ama kapitalist toplumun temel sınıfları burjuvazi ve proletaryadır. " İki sınıf bilirim. Burjuvazi, proletarya." Bu repliği bir yerlerden hatırlayanımız vardır mutlaka. " Dünyayı Sarsan 10 Gün" adlı Sovyetler'i anlatan filmde böyle deniliyordu. Kapitalizmin temel sınıflarından bahsedilince biz de böyle diyeceğiz. Ama kapitalizmde köylüler de, toprak ağaları da, başka ara sınıf ve katmanlar da vardır. Ancak tüm bu sınıf ve katmanlara kapitalizmin eli değmiştir. Mesela toprak ağaları ve köylüler, feodal dönemde varlık-

larını sürdürdükleri gibi değillerdir. Değişime dönüşüme uğramışlardır.

Proletarya, emeğini satarak geçinmek zorunda olan işçidir. İşçiyi, köleden, serfdan ayıran fark vardır. İşçiyi kimse zorla çalıştıramaz, ama hayat zorunlu kılar çalışmasını. Çünkü üretim araçlarından, geçinmek için gerekli araçlardan yoksundur. Mesela ekip biçip karnını doyurmaya yetecek, geçimini sağlayacak bir tarlası yoktur. Mesela kendine ait bir ayakkabıcı dükkanı açsa, çoluk çocuk ayakkabı yaparak geçinmeye çalışsa, piyasada tutunacak koşulu yoktur. Zaten işçi sınıfını ilk başta, tarlalarından olan köylüler, zanaatlarıyla artık geçinemeyecek duruma gelen, yoksullaşan zanaatçılar oluşturmuştur. Şehirlerde toplanan bu yoksullaşan kesimlerin yapacağı tek şey emek gücünü satışa çıkarmaktır. Kapitalizmde emek gücü meta haline gelir. Yani işçi fiziki ve beyinsel çalışma yeteneğini deneyimini satışa sunar. Çünkü emek gücünü satma özgürlüğüne sahiptir.

Her metanın bir değeri vardır. Metaları bir ihtiyacımızın karşılanmasında kullanırız. Mesela iğne ipliği söküğümüzü dikmede kullanacağımız için bir değeri vardır. İhtiyaçlarımızın karşılanması açısından ifade ettikleri değer, metaların kullanım değeridir. Bir de metaların gerçek değeri vardır. Her metanın gerçek değeri ona harcanan toplumsal emekte ifadesini bulur. Mesela iğne ipliğin hikayesini düşündüğümüzde, bize ulaşana kadar toplumsal bir emek harcadığı görülür. O iğne ipliğin gerçek değeri toplumsal emekten üzerine düşen pay kadardır.

Emekgücü de bir metaysa, bu metanın da bir değeri vardır. Kişinin emekgücüne sahip olması, bu gücünü koruyabilmesi için yemesi, içmesi, giymesi,

barınması, varsa ailesine bakması, ailesi için gerekli olan şeylere yetebilmesi gerekir. İnsanın ihtiyaç duyduğu şeyler çeşitlenebilir.

Sosyal kültürel bir faaliyete katılmak, düzenli gazete almak da bir ihtiyaçtır mesela. Ama nedense işçi-emekçi sürekli çalıştığı halde aldığı ücret zorunlu ihtiyaçlarını karşılamaya yetmez. Mutfak masraflarından, diğer harcamalarından her geçen gün kısmak zorunda kalır. Oysa çalışmadan kazanan, kârlarına kâr katmaya devam eden birileri vardır mutlaka. Onların ekonomileri büyüdükçe, yoksullaşma oranı artar. Çünkü yoğun bir sömürü vardır.

Kapitalizmde sömürüyü maskeleyen şey işçiye ödenen ücrettir. İşçiye emeğinin karşılığı, aldığı ücretle ödeniyormuş havası yaratılarak sömürü gizlenir. Oysa işçiye ücret olarak ödenen emeğinin karşılığı değildir. İşverenin satın aldığı emekgücüdür, emeği değil. Emek üretim esnasında harcanır. İşçi üretim aşamasında hem kendisi hem de kapitalist için emek harcar.

Önceden de köylüler hem kendileri hem de ağaları beyleri için çalışırlardı. Hasat zamanı ürünlerin çoğuna beyler ağalar el koyarlardı.

Ve el koydukları ürünler üzerinden zevk-ü sefa içinde yaşarlardı. Kapitalizmde ise işçinin kapitalist için çalıştığı sürede elde edilen fazla ürün, artı-değere dönüşür. Yani üretimin çoğu kapitalistlerin elinde, başka emekçileri sömürecek bir sermayeye dönüşür. Yaratılan artı -değer, kapitalistlerin sadece lüks vb. ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanılmaz. Kapitalistlerin elinde bir sömürü aracı haline gelir. Yani artı-değer, artı -değeri yaratan sermayeye dönüşür.

Kelime anlamı olarak kapital, anamal, sermaye anlamına gelir. Kapitalizm, sermaye sahiplerinin ha-

kim olduğu bir toplumsal sistemdir. Her malı mülkü olan sermaye sahibi midir? Eğer her evi, arabası, arsası vb. olan bu düzenin hakim sınıfına dahilse evet. Ama içlerinden bazıları küçük dağları ben yarattım havasında olsalarda, bu düzenin hakimi değillerdir. Malın mülkün kapitalist anlamda sermaye olabilmesi için bir artı değer üretmesi gerekir. Sermaye kendiliğinden bir artı-değer yaratmaz. Sermaye emeğin sömürsünde kullanılıyorsa artı-değer yaratır, artı-değer de sermayeyi artırır.

Artılar-eksiler, bölmeler-çarpmalar da kafamızı karıştırıyor demeyin sakın. Her şeyi bir cümlede halletmek mümkün olsaydı eğer ne güzel olurdu. Ama artı -değere girmeden de olmuyor.

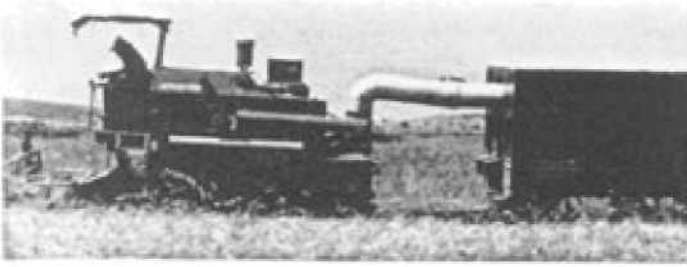
Kapitalist sistemde üretimin amacı işte bu artı-değere sahip olmak, yani en yüksek kârı elde etmektir. Artı -değeri artırma hesapları, yani kâr hırsı üretimin itici gücü haline gelir. Üretimin gelişip gelişmemesi hangi alanda gelişeceği kapitalistlerin kâr hesaplarıyla ilgilidir.

Artı-değer elde etmenin bir yolu işçileri daha uzun süre çalıştırmaktır. Bu yüzden mesai saatlerini uzatmak isterler. Uzun süreli çalıştırmaya karşı mücadeleler yükselince, kapitalistler elde edecekleri artı-değerleri artırmak için emeğin verimliliğini artırma yoluna da giderler. Teknolojideki gelişmelerin kullanılmasıyla emeğin verimliliği artar. Böylece üretimde artar ama işçinin ücretinde bir artış olmaz. Aksine teknolojinin kullanılmasıyla üretim daha kolay hale geldiğinden kadın emeğinden çocuk emeğine kadar kullanılmasının da önünü açar. Emek gücünün değeri düşer.

Kapitalizmin temel ekonomik yasası artı-değer elde etme yasasıdır.

- 42 -

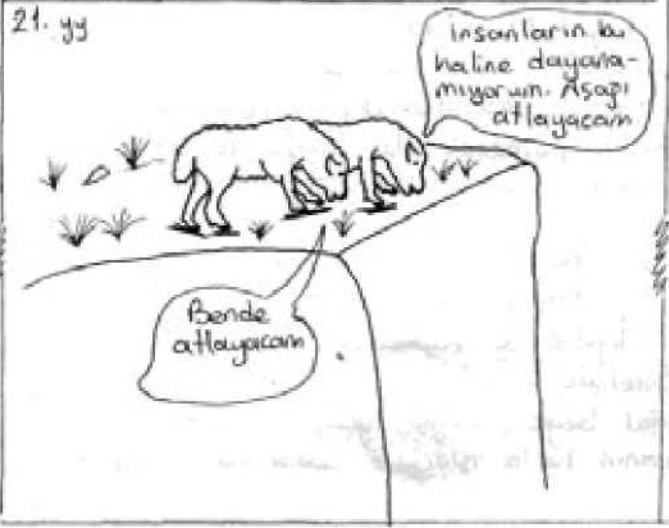
Kapitalist sistemin temel çelişkisi bu üretim sisteminin içinde vardır, onun ayrılmaz bir parçasıdır. Kapitalizmle birlikte üretim toplumsal niteliği alabildiğine artar. Üretim toplumsal niteliği, sadece belli üretim merkezlerinde üretim birarada yapılması, üretim genişlemesi açısından değildir. Üretim dallarının birbirleriyle olan bağı, bütünlüğü, birbirini etkilemesi alabildiğine artar. Kapitalizm retimde girmedik alan bırakmaz. Üretim toplumsal niteliğiyle, üretim araçlarının özel mülkiyeti uzlaşmaz bir çelişkidir. Bir yanda çalışan, üreten bir çoğunluk, öte yanda üretime el koyan azınlık vardır.

Kapitalizmde ekonomik bunalımlarda bu çelişkiden kaynağını alırlar. Kapitalistler daha fazla kr hırsıyla rimi artırdıkça, piyasaya sunduğu bu ürünler alıcı bulamaz. Çünkü sömürerek daha fazla kr elde ettiği kesimlerle ürününü satacağı kesimler aynıdır. İnsanlar da ihtiyacı olmadığından değil, sömürüden kaynaklı alım gücü düştüğünden bu ürünleri alamazlar. Piyasada rn bolluğu kendini gösterir. İşte bu ürün bolluğu, yani aşırı üretim, ekonomik bunalımların nedenidir. Bunalım dönemlerinde emekçi kesimlerle sömürenler arasındaki çelişki derinleşir. elişki mücadeleye yansır.

Kapitalizm retim toplumsallaşmasını sağlamasıyla sosyalizmin maddi koşulunu da yaratmıştır. Kapitalizm doğası gereği, kendisini tarihe gmecek olan sınıfın, proletaryanın, ortaya çıkmasını da sağlamıştır.

KOYUN DEYİP GEÇMEYİN PAMUK DEYİP GEÇMEYİN

İngiltere'de kapitalizm nasıl gelişti dersiniz? Öncelikle kırsal alanda ve hızla gelişti. Feodal beyler, ko-

-26-

yun yetiştirip yünlerini satmanın tarla işlerinden daha kârlı olduğunu görünce köylüleri topraklarından sürdüler, hayvancılıkla uğraşmaya başladılar. Topraksız kalan köylüler şehirlerde işçi sınıfı kitlesini oluştururken, feodal beyler de kırsal kesimde kapitalist çiftçiler haline geldiler.

Kapitalizmin anavatanı İngiltere'dir. Fransız Devrimi'nden (1789) çok önce 1649'da İngiltere'de burjuva demokratik devrimi gerçekleşmiştir.

İngiltere'de kapitalizmin gelişmesi tesadüf değildir. Feodal dönemin sonlarına doğru fetihlerle sömürü alanları ele geçirilmiştir. Amerika'dan Hindistan'a kadar bu yerler çeşitli yöntemlerle (kandırarak veya zorla) yağmalanarak sermaye birikimi elde edilmiştir. Gerek sermayenin bu ilkel birikimiyle, gerekse de ticaretin gelişmesiyle manüfaktür üretimlerin önü açılıyordu. Başta yün üretimi olmak üzere, meta üretiminin artmasıyla da iç pazarda canlılık yaşanıyordu. İngiltere, sömürdüğü ülkelere de metalar sürüyordu.

Feodal merkezi devlet, bir yandan çıkar ilişkileri içinde kapitalistlerin gelişimine göz yumarken bir yandan da, kendi sistemini korumak için önlemlere de başvuruyor, iktidarını burjuvaziye kaptırmak istemiyordu.

Lonca örgütlenmeleri kapitalist üretim ilişkilerinin önünde engeldi. Üretimi sınırlayan, gelişimi engelleyen bir işleve sahipti. Ama burjuvazi bu örgütlenmelerin zayıf bir yanını buldu ve oradan girdi.

İngiltere'de pamuk üretilmediği için pamuklu dokuma üretiminde lonca sınırlaması azdı. Hindistan İngiltere'nin sömürgesiydi ve Hindistan'da pamuk üretiliyordu. Oradan pamuk getirilerek dokumada kullanılmaya başlandı. Bir süre sonra pamuklu doku-

malar, yün ve keten dokumaların piyasasına girdi. Pazar buldu kendine. Sonra manifaktür üretimle talepler karşılanamaz hale gelince, üretimi artıracak yeniliklere kapılar açık tutuldu. Pamuk üretiminin artması da kâr getiriyordu.

İlk olarak iplik üretiminde makina icat edildi. Makinalarla üretilen pamuk ipliğine göre dokuma tezgahlarının düzenlenmesi, geliştirilmesi biraz zaman aldı.

Makinalar su çarkıyla işliyordu. Bu yüzden manifaktürler genelde su kenarlarına kuruluyordu. Ama her yerde işleyebilecek motorlara ihtiyaç kendini duyuyordu.

1774 yılında James Watt, buharlı makinayı buldu. Bu buluş üretimi olumlu etkiledi. Fabrikalar, sanayi merkezleri genişledi.

Makinanın işlemesi için kömüre oduna daha fazla ihtiyaç vardı. Kömürün çok olması için maden üretiminin geliştirilmesi gerekti. Diyalektik her yerde her şeyde işliyordu. Önceden makinaları zanaatçılar, mucitler üretirdi. Pahalıya mal olurdu, zaman alırdı makinanın üretimi. Sonra makina üreten makinalar yapıldı. Ve makina üretimi çok olunca, artık makinalar da ihraç edilmeye başlandı.

Makina üreten makina sanayisine ağır sanayi denir.

Kol emeği, zanaat teknikleri yerine, makinayla üretime geçişe ise sanayi devrimi denir. 18. yy. da İngiltere'de buharlı makinanın bulunuşu sanayi devriminin başlangıcı sayılır.

Sanayi devrimi sadece teknik bir değişiklik değildir. Makinayla üretimin yapılması emeğin verimliliğini artırır, üretim giderlerinin azalmasını sağlar. Toplumsal ilişkilerde değişikliklere yol açar. Sınıf olarak

sanayi işçileri oluşur, köylülük azalır.

İngiltere'de 1649'da burjuva demokratik devrimi gerçekleştirilince, bu, üretici güçlerin gelişimini olumlu etkiledi. Feodal kalıntıların ortadan kalkmasını, kapitalist ilişkilerin gelişmesini beraberinde getirdi.

SOLCULUĞUN HİKAYESİ

Ders kitaplarında da 1789 Fransız Devrimi anlatılır. Halkın Bastille Hapishanesi'ni basmasıyla devrim başlar, 1789 yılı yeni bir çağın başlangıcı olarak kabul edilir. Ama ayrıntılar, bağlantılar, sistemler yoktur ders kitaplarında.

1789 yılına gelene kadar zaten ülkede devrimci bir ortam vardır. Çünkü halk yönetimden memnun değildir. Kilisenin, devletin ağır baskısı ve sömürüsü altında köylülerin yaşam koşulları her geçen gün ağırlaşmaktadır.

Köylü isyanları, şehirde oturanların bu isyanları desteklemesi sık yaşanan bir durumdur. Şehirde oturanlar isyanları destekler çünkü onların da durumu farklı değildir. Baskılardan sömürüden paylarına düşeni almaktadırlar.

İsyanlar vardır ama kendiliğindendir. Bu isyanlara yön verecek bir ideoloji, örgütlü önder bir sınıf da gereklidir. Köylüler örgütsüzdür, yerleşim yerleri açısından dağınık olmalarının getirdiği sorunlar da vardır. Şehirlerde oluşmaya başlayan işçi sınıfı ise, henüz kendisi için sınıf olma bilincinde değildir. Oluşum halinde bir sınıftır.

Burjuvazi ise feodal devlet sistemi içinde örgütlü bir güçtür. Bu örgütlülükleri ve ekonomik olanakları sayesinde devletten kimi isteklerini koparıp alabilirler. Çıkar ilişkileri vardır. Ama tam olarak güçlenip

Ferdinand machine 1900

Fa se phanallah!
Kazan dopurca dopurca
bir defa dopurur.
Bu makineler kazan-
nın kazasını da
göçetti.

gelişemezler . Çünkü feodaller, iktidarı ekonomik bakımdan güçlenen burjuvaziye kaptırmak istemezler. Burjuvazinin ise iktidarı almak, gelişimlerinin önündeki engelleri aşmak için kitle desteğine ihtiyaçları vardır. Feodal devletin gerici uygulamalarını kırarak, kilisenin etkisini azaltarak, istedikleri doğrultuda üretim faaliyetlerinde bulunabilirler ancak..

Burjuvazi iktidarı almak için ideolojik hazırlığını yapmak zorunda kalır. Feodal gericiliğe, kilisenin tutuculuğuna karşı haklar ve özgürlükler savunucusu kesilir, ulusal birliği kurmak ister. Ulus vatan teorileri burjuvazinin iktidar savaşımında ortaya çıkan kavramlardır. Burjuvazi için anlamı ise ülke pazarının bütünlüğünü kurmak, iç pazara hakim olmaktır. Burjuvazi, hak, özgürlük, demokrasi, vatan, ulus söylemleriyle halk desteğini arkasına alır, ideolojik önderlik eder halk kitlelerine. Halk destekler, çünkü yaşamından memnun değildir. Çünkü, feodal gericiliğin karşısında burjuvazi ilericiyi temsil etmektedir. Ve bu dönemde mücadeleye ideolojik önderlik edebilecek güçte başka bir sınıf yoktur. Esasta burjuvazinin de demokrasiye, ulusal bütünlüğe ihtiyacı vardır. Kendisi için bir demokrasi ve iç pazara hakim olmak için ulusal bütünlük. Burjuvazinin öncü aydınları özgürlük, eşitlik diyorlardı ama kastettikleri burjuvazi ve soyluların eşit olması gerektiği idi. Devlet yapısı içinde burjuvazi ve soylular eşit oranda temsil edilmiyorlardı.

Fransa'da burjuva demokratik devrimi yıllarında devrimci klüpler kurulmaya başlandı. Paris'te St. Jacob Kilisesi'nde toplandıkları için Jakobenler denilen klüp burjuva demokratik devrimini devam ettirmekten yanaydı. Kimi klüpler ise Jakobenler'in karşısında gerici konumda kalıyorlardı.

Fransa meclisinde , burjuva demokrasisini devam ettirmekten yana olan Jakobenler solda, gericiler ise sağda oturuyordu. İşte sağ sol ayrışmasının kökeni, 1789 burjuva devriminden sonra Fransa meclisinde yaşanan bu ayrışmaya dayanır.

Jakobenler burjuva demokratik devrimini sonuna kadar götürmek istiyorlardı ama, bu halk için demokrasinin hayata geçmesi, ja kobenlerin de sosyalist devrimciler haline gelmesi anlamına gelirdi. Devrimi sonuna kadar götürmenin başka yolu yoktu. Burjuvazi devrimi sonuna kadar götürecektir bir sınıf değildi. Çünkü özel mülkün sahibi, sömürücü bir sınıftı. İşçiler ise sömürülen ve kimseyi sömürmeyen, özel mülkiyeti olmayan bir sınıftı. Özel mülkiyetin, sömürünün ortadan kaldırılmasını isteyecek bir sınıftı. Halk için demokrasinin de bundan başka koşulu yoktu. Ama o koşullarda işçi sınıfı henüz burjuvazinin etkisinden kopamamıştı. Ve kapitalizm gelişme dönemindeydi. Devir burjuvazinin devriydi.

SÖMÜRGEÇİLİK

Sömürgecilik esas olarak kapitalizmle birlikte, özellikle emperyalist dönemde gelişmiştir. Feodalizmin sonlarına doğru yapılan yeni keşiflerle önce İspanya, Portekiz, sonra İngiltere, Hollanda, Fransa sömürge yarışına, savaşına başladılar. Amerika, Hindistan, Afrika ülkeleri yağmayı, sömürüyü en çıplak haliyle yaşadılar. Amerikalı yerlilerin ellerindeki zenginlikler, kandırılarak, basit şeylerle değiş tokuş yapılarak sömürücülerin eline geçiyordu. Sonra buna da gerek duyulmadı. Zenginlikleri zorla ellerinden alındı. Yoğun sömürüyle, işkencelerle, katliamlarla karşılaştı yerliler. Binlerce insan bu koşullar altında ölüyor, kabileler yokolma tehlikesiyle karşılaşıyordu.

Ki bu yüzden Amerika'ya Afrika'dan köleler taşındı.

Avrupa ülkeleri, yağmaladıkları ülkelerin zenginlikleriyle sermaye sahibi oluyorlardı. Sömürge ülkelerden hammaddeler Avrupa'ya taşıyor, orada ürün haline getirilerek sermayeye dönüşüyordu. Ticaret şirketleri çok kârlı çıkıyordu bu işlerden. Sermaye bu kesimin elinde toplanıyor, bu kesimlerde sanayi üretimine yatırım yaparak kapitalistleşiyorlardı.

Sömürge ülkelerin gelişimi ise özellikle engelleniyordu. Kapitalist üretim ilişkileri yerine kölecî, feodal sömürü yöntemleri ağırlaştırıldı. Sömürge halkları için açlık yoksulluk kader haline getirildi.

Sömürge ülkeler kapitalistler için yeni pazar alanlarıydı. Sömürge imparatorluklarıyla dünya pazarı şekillenmeye başlıyordu. 18. yy.'da bir dünya pazarı henüz kurulmamıştı.

Sömürgecilik ilişkilerinin gelişimi sermayenin ilkel birikiminin sağlandığı dönemdir. Bu dönemlerde Osmanlı İmparatorluğu da dahil birçok Asya ülkesi de sömürü ve yağma konusu olmaya başlamıştır.

Sömürgecilik yarışında İngiltere rakiplerini geride bırakarak 18. yy.'ın sonunda hakim güç oldu.

Eski sömürü yöntemleri, zor kullanma, kaba yöntemlerle aldatma eskisi gibi kârlı olmayınca sömürgecilikte yeni yöntemler geliştirildi.

EMPERYALİZM

Emperyalizm tekelci kapitalizmdir. Kapitalizmin son aşamasıdır. 19. yy. ın 20. yy. ın başında oluşmuştur.

Kapitalist üretim ilişkileriyle teknik gelişmelerin önü açıldı. 19. yy. ın sonunda çelik işlenmeye, yeni makinalar icat edilmeye başlandı. 19. yy. da hafif sanayi ağır basıyordu. Sonlarına doğru, makina kimya,

enerji dalları yani ağır sanayi ağır basmaya başladı. Üretici güçlerin kapitalist aşamada gelişmesiyle emperyalizmin zemini de hazırlanmış oldu. Çünkü büyük çaplı üretim yapanlar, piyasada varolan küçükleri yuttu. Kapitalizmde serbest rekabet koşulları vardı. Ama küçük balıklar bu rekabet koşullarına dayanamadılar ve büyük balıklar tarafından yutuldular. Ya iflas ettiler ya da büyüklerin bir ek kuruluşu haline geldiler. Büyük işletmeler piyasada paylarını artırdılar. Üretim bu işletmelerde yoğunlaştı. Sermaye bu kesimlerin elinde toplandı merkezileşti. Kapitalizmde varolan serbest rekabetin yerini tekeller aldı. Üretimin belli merkezlerde toplanıp yoğunlaşması tekelleri daha da büyüttü. Üretim aşamasında satış aşamasında da , piyasanın hakimi olarak istedikleri doğrultuda hareket etmeye başladılar. Tekeller emperyalizmin ekonomik özü oldular.

Emperyalist dönemde banka sermayesiyle sanayi sermayesi içiçe geçerek mali sermayeyi (finans kapitali) oluşturdular.

Bankalar önceden sadece aracı kuruluşlardı. İnsanların paralarını bankaya yatırmasını teşvik ederek mevduat toplar, başvuranlar için kredi verirlerdi. Kredi verirken faiz oranlarını yüksek tutar, mevduatları alırken az faiz öderlerdi. Faiz oranları arasındaki bu fark bankaların kârını oluştuyordu. Kapitalizmin serbest rekabet yasası bankacılık sektöründe de işledi. Küçük bankalar ya iflas etti ya da büyük bankaların şubeleri haline geldiler. Banka tekelleri oluştu, banka işleri merkezileşti. Bankalar sanayicilere de kredi veriyorlardı. Aralarındaki kredi ilişkileriyle bağları giderek sıkılaştı. Bankalar kredi verdikleri işletmelerin hisse senetlerini alarak ortak olmaya başladılar. Bazen de tekel sahipleri kendi bankalarını kur-

The Guardian 6. Ağustos

Bugünün milyonlari daha zengin, daha saglikli, güvenli
kalkani içindeler..

dular. Bu içiçe geçmişlik banka ve sanayi sermayesinin kaynaşmasını sağladı, bu kaynaşmayla mali sermaye (finans kapital) oluştu.

Bu mali sermaye grubu birçok işletmenin hisse senedine sahip olarak, ekonomide belirleyici güç haline gelirler. Yan şirketler, bağımlı şirketler aracılığıyla kendi sermayelerinin çok üzerinde olan sermayeyi denetlerler. Çünkü şirketleri mali açıdan kendilerine bağımlı kılmışlardır.

Mali sermaye grubu ülke ekonomisiyle birlikte siyaseti de denetleyen, yönlendiren konuma gelir. Devletle tekeller içiçe geçer, tekelci devlet kapitalizmi şekillenir. Siyaseti ekonomiyi elinde bulunduran güç finans oligarşisidir. Devlet tekellere göre politika belirler.

Emperyalist dönemde sömürge ülkelere meta ihracının yanında sermaye de ihraç edilir. Sermaye ihracı, diğer ülkeleri sömürmede önemli bir araç haline gelir. Sömürge ülkelerde emperyalizme bağımlı çarpık kapitalizmin gelişmesine izin verilir.

Emperyalist ülkelerdeki sermaye fazlalığı üretimin merkezileşmesi, yoğunlaşması ve diğer ülke halklarının sömürsünden doğar. Aslında bu sermaye fazlalığı halkların ihtiyaçlarını karşılamada, gelişimde kullanılsa fazlalıktan söz etmek mümkün olmayacak ama, sermaye fazlalığı tekellerin elindeki kârdır. Onlar kârlarına kâr katmayı düşünürler. Kârlarında sömürüden doğar. Sömürüyü artırmak için, emperyalist dönemde, diğer ülkelere sermaye de ihraç ederler.

Sermaye nasıl ihraç edilir? Borç kredileri, yardımlar adı altında da ihraç edilir, o ülkede bir işkolu kurarak da ihraç edilir. Ama tabi bu da, gelişimi sağlayacak şekilde değil, kendine bağımlı kılacak şekilde olur. Bağımlı ülkelerde hammadde kaynakları ucuz-

Nazi Almanyası'nın
İngillere'yi
bombalamak üzere
geliştirdiği V-1 ve V-2
füzeleri...

- 68 -

1917

Wilson Dağı'ndaki 100
inç'lik Hooker Teleskobu
tamamlandı.

dur, ucuz işgücü vardır, bir takım kolaylıklardan yararlanma imkanı vardır, vb. yani emperyalistler için, işine gelen bir alanda yatırım yapmak kârlıdır. Kendi ülkelerinde ürettiklerini buralarda satabilmek için de, çarpık da olsa ekonomiye biraz canlılık kazandırmak kârlı olacaktır.

Emperyalizmde üretimin amacı en azami kârı elde etmektir.

Emperyalist dönemde uluslararası tekeller dünya pazarlarını aralarında paylaşırlar. İç pazarda hakimiyetlerinden öte, dış pazarlarda da varlıklarını korumak geliştirmek için uluslararası tekeli birlikler meydana getirirler. Sermaye vatansızdır. Çok uluslu şirketler kurulur. Dünya pazarları paylaşılır.

Emperyalist dönemde dünya topraklarının paylaşımı tamamlanmıştır. Toprak önemli bir kaynaktır. Halkın toprağına bağılılığıyla, emperyalistlerin toprak aşkı arasında dünyalar kadar fark vardır. Halktan biri, öldüğünde üzerine kapatılacak bir avuç toprağın kendi yaşadığı yerden olmasını ister, kopmak istemez o topraklardan. Emperyalistler ise o topraklardan çok şey elde etmek, güçlerini büyütmek isterler. Elleriindeki teknolojik olanaklarla, topraklardan çok şey elde etmeleri mümkün olur. Madenler de çıkarırlar, başka ürünler de. Dünya toprakları, emperyalist ülkelerin hammadde kaynakları ve pazar alanları haline gelir.

Emperyalist dönemde sömürge toprakların yeniden paylaşılması ancak savaşlarla mümkün olur. I.ve II. dünya savaşları, dünya topraklarının emperyalist ülkeler arasında yeniden paylaşılması savaşlarıdır.

Emperyalizm, kapitalizmin ömrünü doldurduğunun ifadesidir. Çünkü emperyalizm "çürüyen ve can çekişen kapitalizmdir." Emperyalizm üretici güçlerin gelişiminin önünde bir engeldir.

Emperyalistlerin ekonomi yasası azami kâr olduğundan, teknolojideki gelişmelere de bu temelde bakarlar. Eğer daha kârlı olacaksa, bir teknolojik yeniliği üretimde kullanırlar, yoksa kasalarında tutarlar. Yenilikleri arka planda tutması, kullanmaması, üretici güçlerin gelişiminin önünde engel olan emperyalizmin çürüten yanısıdır. Bu çürümeye rağmen gelişimleri tamamen de yok sayamazlar. Emperyalistler arası rekabetten ve kâr hırsından dolayı, kimi yeni teknolojileri hayatın alanlarına sokarlar. Arada bir bu gelişmelere yer vermek zorunda kalmaları, eşitsiz, sıçramalı, tek yanlı gelişim yasasıyla açıklanır.

Emperyalistler ekonomiyi, üretimi bütünlüklü, planlı geliştirmek yerine, rant elde edebilecekleri alanlara yönelirler, yatırımlar arka planda kalır, militarizmi geliştirirler. Emperyalistler asalaktır.

Emperyalist dönemde sömürü çok daha yoğunlaşmış, emek sermaye çelişkisi derinleşmiştir. Çünkü sermaye- özel mülkiyet alabildiğine tekellerde toplanırken sömürü her geçen gün artmaktadır. Emperyalist ülkelerle sömürge ülkeler arasında çelişki, emperyalist ülkelerin kendi emekçi sınıflarıyla yaşadığı çelişki , emperyalist ülkelerle sosyalist ülkeler arasındaki çelişki ve emperyalistler arasındaki çelişki; temel çelişki olan emek sermaye çelişkisine göre zaman zaman öne çıkarlar. Emperyalizm uzatmaları oynamakta can çekilmektedir.

Lenin, emperyalizm tüm bu gelişme yasalarını inceleyip, işte bu koşullar altında tek bir ülkeden sosyalizmin mümkün olacağını, emperyalist zincirin en zayıf halkasından kırılacağını değerlendirir.

Emperyalist dönemde üretici güçlerin önündeki engeli kaldıracak, devrime önderlik edecek sınıf proletaryadır.

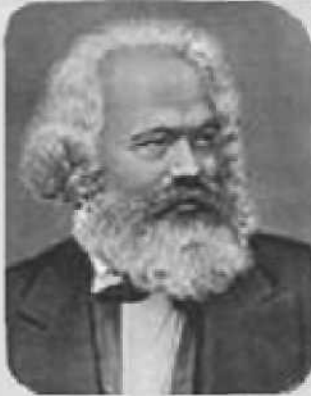
- BÖLÜM V -

SOSYALİST TOPLUM

NEYDİK?

NE OLDUK?

(Bölüm 5)

-36-

Kapitalist-emperyalist sistemin ardından zorunlu olarak gelecek olan sistem sosyalizmdir. Zorunludur çünkü dünyayı bir ahtapot gibi saran emperyalizm ve çeşitli yöntemlerle kendisine bağımlı hale getirdiği ülkelerdeki işbirlikçileri, insanlığın gelişiminin temel taşı olan üretimin ve üretici güçlerin önündeki en büyük engel durumundadır. Açlık, yoksulluk, işsizlik, kültürel yozlaşma, doğanın tahribatı yaşamı her geçen gün daha da çekilmez hale getiriyor. Tüm bunlara son verecek olan ve gelişimin yolunu açacak olan-sa sosyalizmdir. Fakat tüm dünyada aynı anda sosyalizmin kurulacağını düşünemeyiz. Çünkü emperyalist sömürü ve bağımlılık ilişkileri genel karakteri itibariyle aynı olsa da, her ülkede kendine özgü koşullarda yaşıyor.

Dünyada sosyalizm mücadelesi yeni değildir. Ka-

- 39 -

pitalizmin ilk ortaya çıktığı zamanlardan itibaren, yarattığı korkunç sömürüye karşı eşitliği ve adaleti savunanlar oldu. Çünkü güneşi görmeden çalışan işçiler ancak ölmeyecek kadar para kazanıyor, iş bulamayan yoksullar sokaklarda sefalet içinde yaşıyor, bir avuç kapitalist ise gece gündüz çalışan işçilerin sırtından büyük paraları kazanıp lüks içinde yaşıyordu. İşte bu korkunç tablonun karşısında sosyalist fikirler ortaya çıktı. Bu fikri savunanlar toplumsal adaletin sağlanmasını herkesin insanca yaşama kavuşmasını istiyorlardı.

Fakat eşitliğin ve adaletin sağlanması için önerdikleri yöntemler pek gerçekçi değildi. Onlar kapitalistlerin sahip oldukları servetleri, fabrikalarını kendiliklerinden toplumun hizmetine sunmaları gerektiğini düşünüyorlardı. Oysa kapitalistler bunu yapmış olsalar zaten kapitalist olmazlardı ve baştan beri bu adaletsizliği yaratanlar kendileriydi. İşte bu gerçekle uyuşmayan fikirlerinden dolayı o dönemin sosyalistlerine ütöpik sosyalistler dendi. Yani hayalci sosyalistler.

Sosyalizmi gerçek anlamda bilimsel içeriğine kavuşturan ve bir sistem olarak nasıl kurulabileceğinin, nasıl geliştirilebileceğinin yolunu gösterense Marx oldu. 1818 yılında doğan ve hayatını hem teorik hem pratik olarak sosyalizmi bilimsel temellerine oturtmaya adanmış Marx'ın en büyük yardımcısı ve yoldaşı Engels'ti.

Marx'ın ve Engels'in yolunu izleyen Lenin ise, hem kapitalizmin artık emperyalizme dönüştüğü dönemde sosyalizmi geliştirdi, hem de Rusya'da sosyalizmin kuruluşuna önderlik ederek, tüm dünya halklarına, sosyalizme dair önemli bir deneyim bırakmış oldu.. O zamanlar (18.yy. sonu, 19.y.y başı) büyük

kapitalist işletmelerin kendi aralarında birleşerek daha da büyük tekeller oluşturduğunu, bankalarla büyük sanayi işletmelerinin biraraya gelerek, içiçe geçerek tek elde toplandığını gören bazı "sosyalistler" bunu kapitalizmin geliştiğine yoruyor ve sosyalizme olan inancı zayıflayıp kapitalizmin yıkılamayacak kadar güçlü olduğunu ve giderek daha da güçlendiğini düşünmeye başlıyordu. Bazıları Marx 'ın yanıldığını kanıtlamaya çalışıyor, bazıları Marx'ın ortaya koyduğu sosyalizm teorisini tahrif etmeye çabalıyordu.. Marx, kapitalizmin emeğin sömürsüne dayalı doğası gereği bunalımdan kurtulamayacağını, bu bunalımların kendisini çöküşe götüreceğini söylemişti. Fakat bu çöküşün kendiliğinden olamayacağını, kapitalizmin kendi sömürü sistemini devam ettirmek için her türlü zulme başvuracağını ve işçi sınıfı öncülüğünde ezilen halkın bu zulme son vermek, kapitalist sistemi yıkıp yerine sosyalizmi kurmak için zora başvurmak durumunda olduğunu belirtmişti. İşte yılgın ve dönekek sosyalistler Marx'ın yanıldığını, çünkü kapitalistlerin kendi aralarında anlaşarak tekeller oluşturduklarını ve böylece bunalımlarından kurtulduklarını iddia ediyorlardı. Lenin bunun büyük bir yanılgı olduğunu, bunalımların, Marx'ın belirttiği gibi kapitalizmin sömürücü karakterinden kaynaklandığını ve oluşan tekellerin ancak geçici bir anlaşma olarak değerlendirilebileceğini ortaya koydu. Geçiciydi çünkü kapitalistler hep daha çok sömürmeye koşulluydu. Oluşturdukları tekeller tüm dünyayı kendi aralarında paylaşıp sömürü alanlarını çizseler bile bir süre sonra yine birbirlerinin sömürü alanlarına göz koyacak ve bu kez daha da şiddetli savaflara girişeceklerdi. Ayrıca bu şiddet onların gücünün değil, tam tersine güçsüzlüğünün kanıtıydı. Çünkü tarihsel ola-

rak kendi sistemini devam ettirmek için hiçbir haklı nedeni ve dayanağı yoktu. Dayandığı en temel şey şiddet, zulüm ve savaştı.. Nitekim, özünde tekellerin pazar paylaşma kavgasından başka bir şey olmayan I. ve II. Paylaşım Savaşları Lenin'i haklı çıkardı. Bugün de Irak işgali ve bu işgal üzerinden yaşanan emperyalistler arası çelişkiler Lenin'i haklı çıkarmaya devam ediyor..

ABD'nin Küba'ya, İran'a, Suriye'ye yönelik saldırı-ganlıkları, zaman zaman bu ülkelere yönelik tutum-larda emperyalistler arasında yaşanan farklılıklar (ki bu farklılıklar özde değil, zenginliklerin paylaşılması noktasındadır) yine Lenin'i haklı çıkarıyor. Ayrıca emperyalistler halkların kendi zulümlerinden kurtulup gerçek adaleti sağlamalarını, sömürüyü ortadan kaldırmalarını engelleme çabasıyla hep daha çok silah, hep daha çok bomba, füze, tank yapıyorlar ve iş-birlikçilerini de hep daha fazla silahlandırıyorlar. Bu da Marx'ın belirttiği gibi sömürüye son vermek-bu zulmü ortadan kaldırmak için bugün emekçi ve ezilen halkın hala ve hatta belki de daha fazla, zora başvurması gerektiğini gösteriyor. Yani sosyalizmi kurmak için önce var olan düzeni yıkmak gerekiyor.

SOSYALİZM ÜRETİM ARAÇLARININ ÖZEL MÜLKİYETİNE SON VERİR

Sosyalizme kadar var olan toplumsal sistemlerin (İlkel komünal sistem dışında) hepsi sömürüye dayanıyordu. Sömürünün temel nedeni ise, üretim araçlarının hep belli bir sınıfın elinde toplanmış olmasıydı. Çünkü üretim araçlarına sahip olanlar diğerlerini çalıştırıyor ve onların ürettiği her şeyin sahibi oluyorlardı. Bugün de bir fabrikada çalışan işçiyi düşünelim fabrikanın ve fabrikadaki makinaların sahibi

olan işadamları, işçi gibi çalışıp üretim yapmaz. Fabrikada üretilen her şey işçinin emeğinin eseridir.

Ama işçi yarattığı esere sahip çıkamaz. Çünkü ürettiğİ her şey fabrikasında çalıştığı işadamına aittir. Karşılığındaysa, ürettiklerinin değeriinin çok çok altında bir ücret alır. Ve ürettiğİ değeri de işadamının cebine kalır. O da çalışmadığı halde sahip çıktığı bu değeri bir kısmıyla lüks içinde yaşarken, bir kısmıylada yeni fabrikalar kurar ve böylece sömürüsü artarak devam eder.

Sosyalizm, bu dizginsiz sömürüyü tamamen ortadan kaldırmak için öncelikle üretim araçlarının özel mülkiyetine son verir. Yani retim araçlarına el koyar, onları toplumsallaştırır.

Fabrikalar, bankalar, fabrikalardaki makinalar... artık belli kişilerin özel mlk olmaktan çıkar, devlet hepsine el koyar ve toplumun yararına kullanır. Bu demektir ki artık üretim araçları alınıp satılamaz, hiçbir kişi veya hiçbir grup bunlara sahip olamaz.

Kapitalistler derler ki, sosyalizm gelirse devlet her şeyinize el koyacak, sizin artık kendinize ait hiçbir şeyiniz olmayacak.. İşte bu sefil bir yalandan ibarettir. Çünkü sosyalist devlet sadece kapitalistlerin elindeki üretim araçlarına ve tabi ki o devasa servetlerine, bankalarına, banka hesaplarına, insanların gece-konduları başlarına yıkılırken yan gelip yattıkları saray misali villalarına el koyar. Yani başını sokabileceğİ bir evi olanın elinden evini almaz. Dahası, herkesi bir ev sahibi yapma hedefindedir. İşte bunun için, adeleti sağlamış ve aslında halka ait olan, kapitalistlerin bütün o zenginliklerine el koymuştur.

Sosyalizm, kapitalistlerin iddia ettiğinin aksine herkese ev, herkese iş, herkese eğitim, herkese tatil olanağı yaratmak için vardır.

Sizin mobilyanız, müzik setiniz, televizyonunuz...

kişisel ihtiyaçlarınız ve kişisel zevkleriniz için kullandığınız her şey yine sizindir ve sosyalizm herkesin bunlara yeterince sahip olmasının yolunu açar. Bütün çocukların süt içebilmesini, sağlıklı beslenmesini, ayrıcalıksız eğitim almasını garanti altına alır. Herkesin sağlık hizmetlerinden ayrıcalıksız ve insana yaraşır şekilde yararlanmasını sağlar. Ve bu düzende özlemini çekip de yoksun olduğumuz pek çok şey, sosyalizmde gerçekleşir. Şöyle de diyebiliriz; sosyalizm üretim araçlarının özel mülkiyetine son verir ama tüketim mallarının özel mülkiyetini ortadan kaldırmak bir yana, tam tersine bunu tüm topluma yayar ve herkesin tüketim mallarına mümkün olduğunca sahip olmasının koşullarını hazırlar. Bir örnek üzerinden düşünelim; evimizdeki mobilyayla başka mobilyalar yapıp satamayız, onu sadece kendi ihtiyacımız, kendi zevkimiz için kullanırız. Fakat bir mobilya fabrikamız varsa, orada üretilen birçok mobilyanın da sahibi oluruz. Hepsini birden kullanamayacağımıza

göre satarız. Bu satıştan kazandığımız para, onları üreten işçiye verdiğimizden çok çok üzerindedir. İşte bu da bizi sömürücü yapmaya yeter de artar bile. Bu durumda fabrikamızda çalışan işçiye çok az ücret verdiğimiz için, o işçi belki de evine doğru düzgün bir mobilya bile alamaz. İşte bu yüzden sosyalizm, sizin mobilya fabrikasına sahip olmanıza izin vermez, ama herkesin evine istediği mobilyayı almasının koşullarını yaratır.

Tabi sosyalizmde birden bire bolluk ve berekete kavuşacağız gibi bir yanılgıya da düşmemek gerekir. Çünkü bu biraz zaman alacaktır. Bunun için üretimi yoluna koymak, ağır sanayiye kurmak gereklidir. Bildiğimiz gibi ağır sanayi makinaları yapmak için kullandığımız makinaların üretildiği sanayidir. Ülkemizde cumhuriyet kurulduğundan bu yana hep ağır sanayi kurma hayallerinden söz edilir ama bir türlü bu hayal gerçekleşmez. Çünkü emperyalist tekeller buna izin vermez, çünkü üretimin gelişmesinde ağır sanayi çok önemlidir. Ve emperyalist tekeller bizim ve bizim gibi kendilerine bağımlı olan ülkelerde, üretimin sadece kendi çıkarlarının gerektirdiği ölçüde gelişmesine izin verirler. Çünkü, bizim ülkemiz onların aynı zamanda pazar alanıdır ve diyelim ki bizim uçak fabrikalarımız olursa onlar kendi uçaklarını bize satamazlar..

İşte bu yüzden sosyalizm birden bire bolluk getirmez, öncelikle üretimi geliştirmek ama gerçekten halkın yararına geliştirmek için uygun planlamalar yapılır, ağır sanayi kurulur. Bu planın bir ayağı, öncelikle temel ihtiyaçlardan başlayarak adaletli bir yapılaşmayı gerçekleştirmek, herkesin öncelikle temel ihtiyaçlarını karşılamasını sağlamaktır. Barınma, beslenme, sağlık, eğitim bu temel ihtiyaçların başındadır. Örneğin bugün Küba'da henüz bir ağır sanayi

kurulamamıştır ama okula gidemeyen çocuk, açlıktan ölen veya başını sokacak bir evi olmayıp sokaklarda yatıp kalkan tek bir insan dahi yoktur. İnsanlar hastalanınca, hastahane kuyruklarında çile çekmez, bakımsızlıktan ölmezler. Sağlık hizmetleri herkese ücretsiz olarak sağlanır.

SOSYALİZMDE EKONOMİK BUNALIMLAR YOKTUR

Ülkemiz her zaman ekonomik bunalım içindedir. Bunalımların biri bitmeden diğeri başlar. İşadamlarından sık sık şu sözleri duyarız;

" Önümüzü göremiyoruz. Üç ay sonra ne olacağını kestiremiyoruz, bu durumda yatırım yapamayız."

Bu bunalımlar kapitalizmin doğasında olan bunalımlardır ve bizim ülkemizdeki kapitalizm, emperyalizme bağımlı olarak, dolayısıyla çarpık geliştiği için bunalımlar hiç bitmez. Çünkü emperyalizm kendi bunalımlarının da bir bölümünü bizim gibi ülkelere yükler. Bunu çeşitli şekillerde yapar. Mesela bizim işgücümüz daha ucuza geldiği için, bazı yatırımlarını doğrudan bizim ülkemizde yapar ve daha karlı iş yapmış olur. Ülkemizi pazar olarak kullanır ayrıca.. Mallarını bize satar. Özellikle kendisi için eskimiş olan teknolojileri, deyim yerindeyse elde kalmış mallarını bize satar. Bizi sürekli borçlandırır. Bu borçlar hiç bitmez, bitmemesi bir yana hep artar. Çünkü bu borcu bize iyilik olsun diye vermez. Verdiği paradan para kazanmak ayrıca bizi kendisine bağımlı kılmak için verir, yani yüksek faizlerle... böylece biz aldığımız borcun parasını defalarca ödemiş olsak bile, hala ve giderek daha fazla ödemeye devam ederiz, çünkü o yüksek faizlere yetişemez, nesiller boyu o faizleri öder dururuz. Biz ödüyoruz dedik.. Evet, belki bu

Küçük çocuk-
lar için eğitim
kutay. Önemli
olan sonrası.
Bir uçak
mühendisi
Küba'da ne
yapabilir?

-51-

borcu bizzat bankaya gidip kendi cüzdanımızdaki paradan biz ödemeyiz, ama devlet bize bunu çok çeşitli yollarla ödetir. Yani bu borcu ödeyenlerde kelli felli işadamları değil, bizizdir. Çeşitli vergilerle veya bizim ücretsiz olarak almamız gereken hizmetleri vermeyecek veya iyice kısararak devlet bu borcu bize ödetir. Eğitim hizmetleri, sağlık hizmetleri, çevre ve temizlik hizmetleri... ve her tür sosyal hizmetten, yani bizim temel ihtiyaçlarımızdan kısar.

Ve biz giderek yoksullaşırız. Peki ya emperyalistler ve işbirlikçileri? Onlar yoksullaşmazlar ama hep bunalımlarla boğuşurlar... İşte bu bunalımların özü, özeti de yani onları bunalımdan bunalıma sürükleyen de aslında bizim bu yoksulluğumuzdur. Tabi ki yoksulluğumuza çok üzüldüklerinden değildir bunalımları. Çünkü bildiğimiz gibi zaten bizi yoksullaştıran da onlardır. Üzülecek olsalar bunu yapmazlardı. Onların bunalımları, biz yoksul olduğumuz için onların mallarını satın alamamamızdan kaynaklıdır. Onların esas kârları bizi köle gibi çalıştırıp mümkün olan en az parayı vermektir. Bize ne kadar az ücret verirlerse onların kârı o kadar artar. Sadece bu da değil tabi, az öncede gördüğümüz gibi bizi toplumsal hizmetlerden ne kadar yoksun bırakırlarsa da ayrıca kâr etmiş olurlar. Yani bizim yoksulluğumuz, onların zenginleşmesini sağlar. İşte kördüğümün başladığı yer de burasıdır. Mağazaların vitrinleri çeşit çeşit mallarla doludur ama bizim onları alacak gücümüz yoktur. Ama onlar mallarını satmak zorundadır Çünkü aslında bizim ürettiğimiz o ürünlerin kendilerine kâr olarak dönmesi için o ürünlerin satılması gerekir. Bunun için bize vermeyi akıllarından bile geçirmediikleri milyonlarca, milyarlarca lirayı reklama yatırıp aklımızı çelmeye ve ne yapıp edip mallarını satmaya çalışırlar.

Ama hiçbir zaman arzuladıkları düzeyde satmayı beceremezler.

Sonuç olarak bizi yoksullaştırmaları onları zenginleştirir ama bizi yoksullaştırdıkları için de kendi kendilerine daha da zenginleşebilmenin önüne engel koymuş olurlar. Bu kadar yoksullaştırdığımız insanlara neyi nasıl satarız, neye ne zaman ve nerde yatırım yaparız, ne üret(ti) ririz, nerede kime satarız diye düşünüp dururlar... ve bu bunalımdan kurtulamazlar. Tabi bu bunalımlar bazılarını (özellikle küçük kapitalistleri) iflasa sürükler. Kimileri batır, kimileri büyür.

İşte sosyalizmde bu bunalımlar yoktur. Çünkü sosyalizmde sömürü yoktur. Üretim araçları, fabrikalar, bankalar.. özel kişilerin malı olmayıp toplumun hizmetinde olduğu için, öncelikle çalışan emeğinin karşılığını alır, üç kuruşluk ücrete mahkum olmaz. Çünkü çalışanın alınterine göz koyacak kimse kalmamıştır. Çünkü üretim araçları özel mülk olmaktan çıkarıldığı için onların alınterini çalacak kimse de yoktur. Birinin zenginleşmesi ya da çok kazanması bir diğerrinin yoksullaşmasına bağlı değildir. Tam tersine kazancı ne kadar iyi olursa toplumsal kazanç da o kadar iyi olur veya tersinden de bakarsak, toplumun kazancı ne kadar iyi olursa, herkesin-yani tek tek kişilerin-kazancı da o kadar iyi olur. Çünkü toplumsal adalet sağlanmıştır... ve işe öncelikle emeğin gerçek değerini vermekle başlayan sosyalizmde, insanların alım gücü artar. Ayrıca şimdi parayla aldığımız çoğu hizmetin ücretsiz veya çok düşük ücretle alındığını da düşünürsek, alım gücümüzün daha da artacağını görürüz. Hal böyle olunca, fabrikalarda üretilen mallar vitrinlerde alıcı beklemez. Çünkü artık bizim de onları alacak paramız vardır. Üretim ve tü-

ketim arasında böylece bir denge kurulmuştur ve bu da yeni yatırımlar yapmak için uygun koşullara sahip olmak anlamına gelir. Tabi ki bu dengeyi sağlamak kendiliğinden ve sadece ücretlerin çalışanın iş gücü değerinin gerçek karşılığı düzeyine çıkarılmasıyla mümkün olmaz. Bu aynı zamanda üretenin yönetime katılmasıyla mümkün olur. Çünkü üretimin gerçek anlamda planlanması sadece bir grup istatistikçinin-yöneticinin başarabileceği bir iş değildir. Bunun için tüm fabrikalardaki ve ülkenin her köşesindeki üretim birimleri tüm işçileriyle birlikte planlamaya katılır. Herkes kendi fabrikasında, kendi üretim biriminde üretime ve üretimin ihtiyaçlarına yönelik düşünce ve önerilerini belirtir. Bu düşünce ve öneriler doğrultusunda üretim planlanır. Nerde ne üretilecek, ne kadar üretilecek, üretim için gereken şeyler ne , eksikler, ihtiyaçlar ne, neler... Tüm bu sorulara cevap veren çok yönlü bir plan herkesin katılımıyla gerçekleşir, uygulanır ve böylece kapitalist işadamlarının körlüğü sosyalizmde asla yaşanmaz. Çünkü kâr hırsının zincirleri kırılmıştır artık. Kâr için değil, insan için üretim yapılır.. Böyle olunca da üretimi planlamak, üretimle tüketim arasındaki dengeyi sağlamak hiç de zor değildir. Düşünelimki normal olarak hiçbir insan, çocuğuna süt alamayacak durumdayken evine ikinci, üçüncü bir televizyon almayı aklına getirmez. Benzer durumlar yaşanıyor olsa bile, bu da kapitalizmin yarattığı çarpıtılmış tüketim psikolojisinin sonucudur. Sosyalizm bu çarpık tüketim psikolojisine esir olmaya son verir ve toplumun ortalama ihtiyaçlarını tespit etmekte zorlanmaz.

Belki bazılarımız hatırlayacaktır. Emperyalistlerin sosyalizmi karalamak için Sovyetler Birliği dönemine ilişkin kullandıkları iğrenç bir demagoji vardı; orada

KÜBA - Daha çok kadınların çalıştığı puro fabrikası

kadınların ipek çorap giyemediklerini, bundan mahrum olduklarını, çünkü ipek çorap üretilmediğini-bulunmadığını söylüyorlardı. Ama orada o zaman tek bir kadının bile fahişelik yapmadığını, okuma-yazma bilmeyen kimsenin olmadığını, hiçbir hastanın hastahane köşelerinde can vermediğini , tek bir çocuğun bile süte hasret kalmadığını, ekmeğin fiyatının 40 yıl boyunca hiç değişmediğini... söylemiyorlardı. Bugün Sovyetler Birliği dağıldı. Ve oralarda emperyalist te-kellerin açgözlülüğü yüzünden insanların açlıkla, yoksullukla, yine emperyalistlerce kışkırtılan iç çatışmalarla boğuştuğunu, sarı-turuncu-kadife sözde devrimlerle emperyalizmin sömürü alanı haline getirildiğini biliyoruz, görüyoruz. Sadece bu yaşananlar bile sosyalizm ile kapitalizm arasındaki uçurumu çok net olarak göstermeye yetiyor aslında..

Evet, sonuç olarak şurası kesindir ki; kapitalizmde her şey kâr içindir, sosyalizmde ise insan için...

Sosyalizm sadece ekonomik temelde sömürüyü ortadan kaldırmakla yetinmez, aynı zamanda sosyal kültürel gelişimin de yolunu açar. Deyim yerindeyse, manevi yaşamımızı zenginleştirir, emperyalist kültürün ve dayatılan yaşam biçiminin zincirlerini kırar ve özgürce gelişimin yolunu açar. Bugün geniş halk kesimleri hangi sanat dalına aşinadır, hangisiyle ilgilenme olanağına sahiptir? Müzik, sinema, tiyatro... sadece televizyondan gördükleriyle sınırlıdır. O da genel olarak Amerikan kültürünü yansıtan ve beyinlere işlemeye çalışan en yoz haliyle... Edebiyat, resim, heykel, fotoğraf... ve daha onlarca sanat dalı ise belki sanat olarak bile gelmeyen şeyler olarak kalır. Oysa sanat insanın maneviyatını, duygu ve düşüncelerini besler, geliştirir, yaşamın ayrıntılarındaki güzellikleri keşfetmemizi sağlar. Tabi halkın sanatından

söz ediyoruz. Yani sosyalizmde sanatın sanat için yapılması gerektiğini vaadeden ucube fikirli burjuva ideologların aksine, sanatın toplum için, insan için olanı geçerlidir. Sosyalizmde Nazım Hikmetler vatan haini ilan edilmez mesela veya halkın sanatçıları otellerde vahşice yakılmazlar.

Sosyalizm bireyciliğe değil kolektivizme dayanır. Bu temel, bizim yaşam biçimimiz de, kültürümüzde var olan yardımlaşma, dayanışma paylaşım gibi en güzel değerlerimizin gelişmesi-güçlenmesi demektir. Bugün düzenin her yolu deneyerek bu değerlerimizi tahrif etmeye yöneldiğini biliyoruz. Düzen yozluğu, ahlâksızlığı, bencilliği ve duyarsızlığı körüklemek için sinsice yöntemler kullanıyor, sonra da kötülüklerin insanın doğasında olduğu safsatasını yayıyor. Ama hayır, kötü olan insanın doğası değil, bu düzenin kendisidir. Ve işte sosyalizm, bu düzeni yıkarak kötülüklerin temelini de ortadan kaldırmış olur ve giderek kendi değerlerimizi, aslında insanın doğasında var olan o en güzel değerleri sosyalist bilinçle yoğurup geliştirir.

*"Güzel güler göreceğiz çocuklar
Güneşli günler göreceğiz Motorları
maviliklere süreceğiz Işıklı
maviliklere..."*

Sosyalizme dair kuşkusuz söylenecek çok şey var daha. Biz en temel yanlarıyla ele almaya çalıştık. Böylece "Neydik, ne olduk" broşürümüzün de sonuna gelmiş olduk... En güzel yarınlara, sosyalizme olan inancımızla hoşcakalın, umutla kalın.

- BİTTİ-

Boran Yayınevi'nden çıkan kitaplar

- 1- Bağımsızlık, Demokrasi ve Sosyalizm Mücadelesinde GENÇLİK (I-II)
- 2- Milliyetçilik Çıkmazı
- 3- Zafer Yolunda -I
- 4- Yaşatmak İçin Öldüler
- 5- Gülüşün Hücrelere Takılı Kaldı - M. Çetinkaya
- 6- Feda Destanı - G. Yılmaz - F. Tokay Köse
- 7- Bütün Yazılar - Mahir Çayan
- 8- Umut Yağmuru - Ümit İlter
- 9- Başegmeyen Kadınlar - Yasemin Berrin
- 10- Destanlardan Efsanelere - Hüseyin Çukurluöz
- 11- Tecrit - Yaşayanlar Anlatıyor
- 12- Tutsak Dergiler

Haziran Yayınevi'nden çıkan kitaplar

- 1- Devrimci Sol Dava Dilekçeleri
12 Eylül Mahkemeleri Dosyası (I-II)
- 2- Kongre Belgeleri-1: RAPOR
Parti Cephe İle İktidara Yürüyelim
- 3- Kongre Belgeleri-2: KARARLAR
- 4- Taş Değil Yürekti Elimizdeki
- 5- Darağacında Yapılan Siyaset: İDAM
- 6- GAZİ Gecekondulardan Geliyor Halk
- 7- Tutsak Aileleri, 12 Eylül ve TAYAD
- 8- 50 Soruda HALK MECLİSLERİ
- 9- 50 Soruda Din, İslamcılık ve Laiklik
- 10- EL SALVADOR Birleşik Devrimci Savaş
- 11- Direniş Ölüm Yaşam
- 12- Direniş Ölüm Yaşam-2
Devrim Kuşağının Kahramanları
- 13- Bir Direniş Odağı METRİS (Metris Tarihi)

- 14- Herşey Birliğimiz, Geleceğimiz ve
Zaferimiz İçin (Devrimci Harekette Darbe)
- 15- Bir Savaş, Bir Dava ve Zafer
- 16- Yeni Çözüm Seçme Yazılar
- 17- Cezaevleri Direnişleri-1: BUCA
- 18- Cezaevleri Direnişleri-2: ÜMRANIYE
- 19- Cezaevleri Direnişleri-3: ULUCANLAR
- 20- HAKLIYIZ KAZANACAĞIZ- Cilt 1-2
- 21- Kontrgerilla Operasyonları
- 22- Mücadele Seçme Yazılar-(1-2)
- 23- Direniş Şiirleri
- 24- Dava Dosyası-(1-2)
- 25- Bize Ölüm Yok
- 26- Bayrağımız Ülkenin Her Tarafında
Dalgalanacak
- 27- Halk Sınıfı (I-II)
- 28- Amerikan İmparatorluğu Milliyetçilik ve
Demokrasi
- 29- Kürt Sorunu Nasıl Çözülür?

Anadolu Yayıncılık'tan çıkan kitaplar

- 1- Tarihçesi ve Yaşayanların Anlatımlarıyla
İŞKENCE-1
- 2- Hapishanelerde Katliam
(19-22 Aralık 2000, Belgeler, Tanıklar -I)

Tavır Yayınları'ndan çıkan kitaplar

- 1- İki kardeşin hayatı: Canan ve Zehra - A. Kulaksız
- 2- Karanfil Halayı - Ümit İlter (Şiir)
- 3- Bir Kar Makinası Grup Yorum 1-2
- 4- Kurşun Yangını Hasretin - Hasan Biber (Şiir)

Tutsak Dergiler

TAYAD'lı Aileler'in
Katkılarıyla

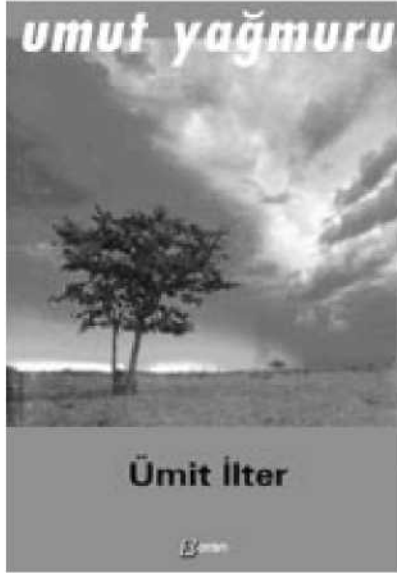
Boran Yayınevi

TECRİT yaşayanlar anlatıyor

Selami Kurnaz

Boran Yayınevi

**Umut
Yağmuru**

Ümit İlter

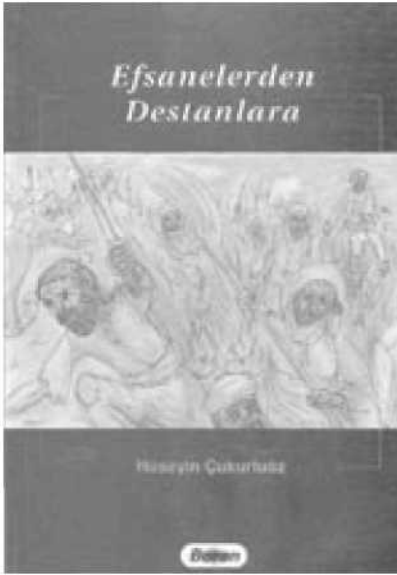
Boran Yayınevi

**Başegmeyen
Kadınlar**

Yasemin Berrin

Boran Yayınevi

Efsanelerden Destanlara

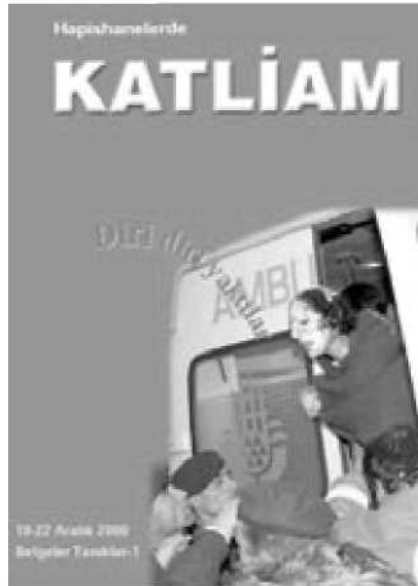
Hüseyin Çukurluöz

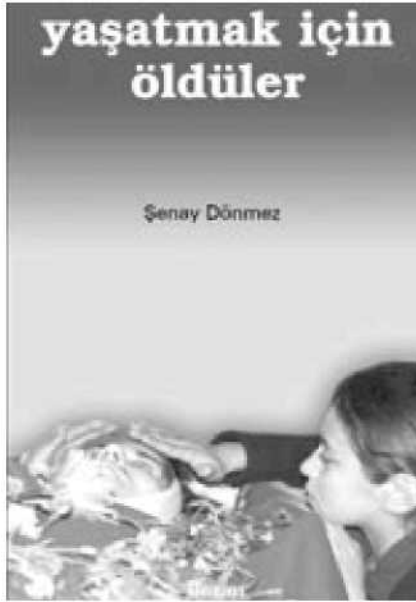
Boran Yayınevi

Hapishanelerde Katliam

(19-22 Aralık 2000,
Belgeler, Tanıklar -I)

Anadolu Yayıncılık

**Yaşatmak İçin
Öldüler**

Şenay Dönmez

Boran Yayınevi

**Kürt Sorunu
Nasıl Çözülür**

Haziran Yayıncılık

